

The Project Gutenberg eBook of Tullitikkuja lainaamassa, by Maiju Lassila

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Tullitikkuja lainaamassa

Author: Maiju Lassila

Release date: February 1, 2004 [EBook #10927]

Most recently updated: December 23, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TULLITIKKUJA LAINAAMASSA ***

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Riikonen and DP Distributed

Proofreaders

TULLITIKKUJA LAINAAMASSA

Kertomus

Kirj.

Maiju Lassila

Ensimmäinen painos ilmestynyt vuonna 1910.

ENSIMMÄINEN LUKU

»Jokohan lie se Littilän Vatasen musta lehmä poikinut», puhui Liperin Kutsun-kylän Antti Ihalaisen emäntä Anna Liisa ikäänkuin itsekseen, leipiä uuniin pannessaan. Se asia oli hänelle juolahtanut mieleen ihan vain yht'äkkiä.

»Johan se kuuluu poikineen», myönsi Sormusen Miina, joka oli sattunut vieraaksi tulemaan ja hörppi nyt kahvia. Mutta sitten luuli hän Anna Liisan tarkottavan Antti Vatasen lehmää ja kysyi:

»Senkö Jussi Vatasen lehmä?»

»Sen», myönsi Anna Liisa. Miina vahvisti silloin:

»Johan se kuuluu poikineen.»

»Vai jo!»

Anna Liisa puuhaili kotvasen aikaa leipiensä kanssa, ja sitten hän taas kysyi:

»Lehmisvasikankohan tuo teki?»

»Sekö Jussi Vatasen lehmä?»

»Niin.»

»Lehmisvasikanhan se kuuluu tehneen», myönsi Miina.

»Vai lehmis- se teki. Heittiköhän Jussi sen eloon vai tappoiko», tiedusteli Anna Liisa edelleen. Miina hörppäsi kahvia ja selitti:

»Eikö tuo liene tapattanut.»

Ja kahvia teevatiin kaataessaan myönteli hän:

»Ja onkinhan tuota Jussilla jo ennestäänkin karjaa... Mitäpä hän heistä enää rupeaa elättämään!»

Syntyi pitkäaikainen äänettömyys. Antti Ihalainen itse makaili penkillä mahallaan piippu hampaissa. Silmät olivat puoli ummessa ja piippu hampaista juur'ikään pudota lupsahtamassa.

Mutta hän oli kuullut puhelun ja unisenakin tajunnut, mistä oli puhe. Ei hän sitä tosin tajunnut selvästi, mutta kumminkin. Ikäänkuin unesta enemmän nauttiaksensa örähti hän kuin itsellensä:

»Onhan sillä Jussilla karjaa. Montakohan lypsävää päätä sillä nyt on?»

»Sinäkin siitä heräsit», pisti Anna Liisa. Sormusen Miina aprikoi:

»Eikö tuolla liene viisitoista sen Kurikan Könöseltä ostetun mustan lehmän kanssa.»

»Vai viisitoista!» murahti Antti ja alkoi taas nauttia unesta. Piippu vain lepatti putoamistansa odotellen. Miina kertasi:

»Viisitoista lypsävään sillä Jussilla on...»

»On siinä talossa maitoa!» ihmetteli siihen Anna Liisa, ja hetken kuluttua hän arveli:

»Menisi se semmoisessa talossa oma emäntäkin...»

Miina puraisi sokeria ja arveli vuorostaan:

»Eikö tuo Jussi tuota vielä ottanekin... Johan siitä tuleekin sen Loviisa-vainajan kuolemasta umpinainen vuosi kuluneeksi.»

»Saisi tuo ottaa jo!» myönnytteli Anna Liisakin. Ja leipiä hetken kohenneltuansa hän meni jo edemmä asiaan, kysyi:

»Jokohan sillä Pekka Hyvärisen tytöllä on miten paljon ikää?»

»Senkö Muskon Hyvärisen», tiedusti Miina varovaisuuden vuoksi.

»Sen Muskon.»

»Eikö tuolla jo liene niillä paikoin... Senhän se on Olkkosen Iidan ikäinen», tapaili Miina.

»Vai sen se on... Jo tuo sitten joutaisi hänkin siitä vanhempiensa luota pois... Olisi tuossa työväkeä jo hänettäkin... Ja eikö tuo Jussi Vatanen sitä aikonekin?»

»Sitäkö Hyvärisen tyttöä?» murahti taas Antti kuin unissaan puhuen.

»Sitähän ne sanovat sen ajattelevan... Vaikka tokko tuosta tolkkua tulee», selitteli Miina, ja Anna Liisa piti Hyvärisen tytön puolta sanoen:

»Olisipa tuossa Hyvärisen työssä Jussille eukkoa kerrakseen... Ei tuo Jussikaan mikään nuoruuden hullu ole.»

Ja hetkisen kuluttua hän tahtoi kuulla Jussin iän tarkemmin ja kysyi:

»Montakohan vuotta sillä Jussilla jo lieneekin sitä ikää?»

Miina laski nyt Jussin ikää:

»Ka, johan se on Jouhkolan ukko Voutilainenkin kynttelin päivästä kuudennella kymmenellä, ja eikö tuo Jussi liene saman ikäinen.»

»Sen ikäinenhän se on. Muistanhan sen minäkin nyt tässä», vahvisti Anna Liisa, ja kerran asiaan päästyään antoi hän tulla tietojansa lisääkin, selittäen:

»Sitähän se Kaisa Karhutarta kuuluu aikoneen alkuaan, vaan siihenpä tuo sitten Loviisa-vainajaan lopultakin kietoutui.»

»Vatasen Jussiko?»

»Niin... Karhutartahan se alkuaan on ajatellut.»

»Ähää!» ihmetteli Miina, ja Anna Liisa selitti:

»Se Karhutar näet meni sitten sille Petrovaaran Makkoselle, ja ne muuttivat pois koko Liperistä... Eikö tuo siellä Pielisjoilla asune nyt miehineen. Se Karhutar näet tahtoi kaupunkiin... Vaikka liekkö tuo siellä sen kummempi elää kuin muuallakaan.»

»Tokko tuo lienee... Kurjuudessahan tuo kuuluu Littilänkin Hakulisen perhe siellä Joilla elävän», myönsi Miina, ja Anna Liisa lisäsi:

»Johan minä sanoin Karhuttarelle, jotta olisit vain mennyt Jussi Vataselle. Ei siinä talossa olisi tarvinnut leivättä syödä... Ja hyväntahtoinen mieshän se Jussi on.»

»Onhan se Jussi semmoinen tanakkatekoinen mies. Vaikka siitä nenästähän ne ovat sitä morkanneet, se kun on semmoinen potaatti», myönsi Miina.

»No eipä tuo ole Hyvärisenkään tytön nenä sen koreampi... Ja punapää on vielä koko tyttö, niin jotta mitäpä tuo hänkään siitä Jussista yrmii. Menisi vain pois», puolusteli Anna Liisa taas Jussi Vatasta ja lisäsi:

»Onpaan tuo Jussi sillä omalla nenällään toimeen tullut ja hyvinpä tuon on saanutkin niistetyksi...»

Hän pani uunin pellin kiinni ja lisäsi sen tehtyään:

»Ja mitä siitä sitten on, vaikka olisi miehellä miten kaunis nenä, jos ei ole sitten miehellä muuta mieheksi sanottavaa kuin housut.»

Sormusen Miina oli samaa mieltä. Hän myönteli vedoten samalla Anna Liisan miehen nenään:

»Ka saapihan sillä niistetyksi. Ja eikös sillä Vatasella olekin ihan saman kokoinen nenä kuin tällä Ihalaisellakin?»

»Samanhan se on. Ja silläpä tuo on Ihalainenkin omalla nokallaan vaan turistellut ja hyvästipä häntä on tuossa vain elettykin, eikä ole ollut leivästä eikä särpimestä puutosta.»

Nyt syntyi äänettämyys sen johdosta, että Miina joi toista kuppia kahvia ja Anna Liisa puuhaili leipiensä kanssa. Kun aikaa tuli, tarttui Anna Liisa taas asiaan, huomauttaen:

»Mutta siinäpä tuo on Vatanenkin vain tasautunut, vaikka ne olivat pienestä pojasta tämän Ihalaisen kanssa aina yhdessä. Eivät näet ole juoneetkaan sen jälkeen kun löivät humalassa sitä Niirasen tytön isää ja saivat maksaa sovinnaisiksi sen katkotuista kylkiluista neljä lehmää. Ne näet katkoa ruhjoivat siltä neljä kylkiluuta, tämä Ihalainen ja Vatanen.»

»Vai eivät ne sen jälestä ole juoneet. Johan siitä on kolmattakymmentä vuotta», kummeksi Miina.

»Eivät. Eivät näet suuhunsakaan pane, vaikka onhan sillä Vatasella vielä puoli pulloa jälellä sitä silloin jäänyttä viinaa. Ei näet tämäkään Ihalainen ole sen jälkeen senkään vertaa maistanut koko viinan näköistä, että olisi vedellä pessyt silmiäänkään muualla kuin minkä saunassa toisinaan sattuu.»

»Ähää!»

Vähän ajan kuluttua selitti vielä Anna Liisa miestänsä puolustaakseen:

»Eikä siitä olisi koko sen Niirasen lyömisestä tullut sen enempää puhetta, mutta se kun Niiranen itse näet rupesi turhia käräjöimään ja rettelöimään semmoisesta jonninjoutavasta asiasta, kuin nyt näistä kylkiluistaan, niin nämä miehet sanoivat, jotta annetaan sille lehmä joka kylkiluusta, joka siltä tapellessa on katkennut, niin ei turhista rettelöitse ja manuuhte. Ja hyvät ystäväthän nämä ovat siitäkin lähtien olleet Ihalainen ja Vatanen. Ja saman näköisetkinhän nämä ovat molemmat, vaikka tämä

Ihalainen on puolta vuotta nuorempi kuin se Vatanen.»

Sillä lailla olivat he tutkineet Jussi Vatasen ja Ihalaisen ulkomuodon ja menneisyyden ja siirtyivät nyt hänen pukuunsa. Tutkiskelun lopussa ihmetteli Anna Liisa:

»Vai niissä isä-vainajansa kirkkovaatteissa se Jussi nyt käy kirkossa!»

* * * * *

Leivät kypsyivät uunissa. Niiden tuoksu täytti tuvan. Oli syntynyt pieni puheloma, kun Anna Liisa pesi pöytää. Siitä lomasta teki lopun Miina kysyen:

»Joko teillä ruvetaan pellavia loukuttamaan?»

»Ka olisihan niitä huomenna ruvettava, mutta tulitikutkin tässä sattuiivat loppumaan, niin millä häntä saanee tultakaan saunassa, kun menee loukuttamaan.»

»Vai loppuivat teiltä tikut!»

»Loppuivat. Eikä ole tässä tullut tuolla Ihalaisellakaan puotiin asiaa, jotta olisi tuonut tikkuja...»

Hän katsahti penkillä nukkuvaan mieheensä ja kysyi varmuuden vuoksi:

»Joko sinä Ihalainen teit tammalle appeen?»

Mutta Antti ei vastannut. Anna Liisa arveli silloin:

»Nukkuikohan se nyt jo siihen?»

Miina vahvisti asian niin olevan. Anna Liisan tuli sääli miestänsä ja hän puolusteli:

»Aamusella nousikin aikaiseen ahosta puimaan, niin jotta ei tuo ole kumma, jos nukuttaakin!»

»Ruisahostako se Ihalainen pui?» uteli Miina.

»Ruis-... Niitä Luosovaaran Matikaisen osarukiitahan se pui...»

»Vai niitä se pui...»

»Niitä.»

»Lähtiköhän niistä monta kappaa ruista?» uteli Miina, ja Anna Liisa selitti:

»Lähtihän niistä se kaita piikkosäkki täyteen ja vielä jäi hurstille ainakin kolme vakallista.»

»Ähää!»

Anna Liisa lakaisi nyt oven edustaa. Siinä kiireen touhussa tuli hän jo valittaneeksi:

»Piikakin tästä meni itseviikolleen, niin jotta on tässä yksinään juosta hanttuuttamista, kun on kymmenen poikivaa lehmääkin ruokittava ja nyt pitäisi ne pellavat loukuttaa.»

»Sekö se Tiinan tyttö on tässä teillä piikana», lausui siihen Miina.

»Se.»

»Vai se... Sitähän minä jo arvelin että se se on ja jotta itseviikoilleen se on mennyt», myönsi Miina.

Nyt käänteli Anna Liisa leipiä uunissa ja muisti pellavariihensä ja päivitteli:

»Mistä häntä saisi tulitikkuja, jotta loukuttaisi huomenna niitä pellavia, kun on jo ahos kuiva!»

Miina tiesi neuvon. Hän kehotti:

»Menisi Ihalainen hakemaan vaikka Hyvärisestä lainaan, niin sitten maksaisi, kun sattuu olemaan.»

Anna Liisa ei siihen vastannut, sillä hän touhusi leipien kanssa ja puhui itsekseen:

»Johan ne ovat kypset!... Viimeinen taikina paloikin, kun tuli uuni huonosti luudituksi.»

Mutta Miinan ehdotus hautui Anna Liisan päässä. Ja kun hän oli taas uunin sulkenut ja raaputti huttukattilaa, puhui hän miehellensä:

»Saisit tosiaankin Ihalainen mennä siitä hakemaan Hyvärisen ukolta tulitikkuja, jotta saisi

pellavariihessä tulen.»

Mutta Antti ei vastannut, sillä hän suoraan puhuen nukkui. Asia näyttikin jo siihen unohtuvan. Emännät puhuivat välillä kehruksista.

Mutta asia ei ollutkaan unohtunut. Se vain hautui. Puuhaillessansa kysyi jo Anna Liisa mieheltänsä:

»Yhäkö sinä Ihalainen nukut?»

»Ei se kuule, se nukkuu!» vahvasti Miina ja huomautti:

»Eihän tästä ole suoraan mennessä Hyväriseen kuin kuusi virstaa.»

»Eihän tästä ole», oli Anna Liisa samaa mieltä ja nyt hän jo kysyi mieheltään kovemmin:

»Etkö sinä Ihalainen kuule ja nouse siitä hakemaan tulitikkuja Hyväriseltä?»

Nyt kyllä kuuli Antti korvissaan jotain sen tapaista, mikä muistutti Anna Liisan ääntä. Hän tajusi jo asiankin, vaikka ei selvästi. Mutta uni oli niin suloista, että hän ei viitsinyt vastata.

Puhuttiin siinä Pekka Hakulisen lampaista kotvanen aikaa ja asia hautui Anna Liisan päässä edelleen. Hän laski jo, että jos ei huomenna pääse loukuttamaan, niin riihi jäähtyy, ja alappas sitten taas lämmittää uudestaan. Nyt hän jo vähän hönkäisi Antille:

»Koko päivänkö sinä siinä makaat ja utvotat?»

Antti kuuli nyt puheen selvästi, mutta painoi vain kovemmin penkkiä. Miinaakin moinen jo suututti ja hän huomautti:

»Kun olisi tuohon sillä pijakalla sukaista...»

Anna Liisa pani sen neuvon mieleensä, mutta odotti vielä ja käänteli leipiä. Mutta sitten muisti hän, että nyt on syksy aika ja pimeä voi tulla vaikka milloin, ja meneppäs sitten Hyväriselle. Ja silloin ei hän enää malttanut. Hän läiskäytti Anttia leipälapiolla ruumiin keskivaiheille ja sanoi:

»Ala nyt jo nousta siitä ja mennä Hyvärisen ukolta tulitikkuja hakemaan, jotta pääsee tästä pellavariiheen!»

Antti nousi verkalleen, istui kotvasen, imeksi sammunutta piippuaan unisena, haukotteli ja kysyi:

»Vai jo siitä on yli puoli vuotta Vatasen Jussin eukon kuolemasta.»

»Johan siitä on... Siinähan se Messu-Marian aikana haudattiin», selitti Miina.

Antti haukotteli, haparoi lakin takaraivolleen, pani tupakan, sytytti liedon luona hiilellä piippunsa ja lähti ulos, kysyen ovesta menessään Anna Liisalta:

»Sitä tulitikkuako sinä sanoit, jotta hakea Hyväriseltä?»

»Mene nyt jo siitä eläkö vetelehdä koko päivää!» vastasi Anna Liisa, sanoen sen olleen asian, ja Antti lähti noutamaan Hyvärisestä tulitikkuja. Hetkisen kuluttua todisti hänen menonsa Sormusen Miinakin, sanoen:

»Lähtipäs se Ihalainen hakemaan tulitikkuja.»

Anna Liisa sanoi siihen vain:

»Lähti!»

TOINEN LUKU

Antti Ihalaisen talo oli Murron salolla. Harvoin sinne ajoi toisen kylän mies ajokärrillä. Lähimpään kylään Kakunvaaraan oli matkaa kahdeksan runsasta kilometriä. Siellä se oli Hyvärisen talo, jonne nyt Antti taivalsi.

Aivan ajatuksettomana kulkea jutuutti Antti Takkunurmen kohdalle, jonka ohi hän ei koskaan voinut pysähtymättä mennä, sillä siinä, veräjän korvassa, kasvoi hänen elämänsä ylpeys: se iso hirsipetäjä, jota hän oli koko ikänsä säästellyt ruumiskirstulaudoiksensa. Siinä seisahtui hän nytkin, katseli petäjää piippu hampaissa lerpallansa ja mietiskeli kehaisten aimo puutaan:

»Siinä se kasvaa petäjä! Ja kyllä se on pakana paksu! Pätii siinä kuoltua pötköttää.»

Ruumiskirstu juohtui siitä mieleen. Hän mielti petäjästänsä:

»Ei sitä tarvitse muuta kuin kovertaa vain ontoksi, niin kirstu on valmis. Ja sopii siihen yhden miehen raato, vaikka hänellä olisi vallesmannin maha.»

Rauhallisena lähti hän edelleen astua jutkuttamaan. Mutta astuessaan hän yhä vielä ajatteli petäjänsä, jota oli ikänsä säästänyt. Ajatukset kyllä kulkivat hyvin laiskasti, välinpitämättöminä, mutta olivat toki työssä. Hän järkeili kuolemasta ja petäjästään:

»Kun se kasvaisi sisästä ontoksi, niin ei tarvitsisi kuoltua muuta kuin sahata vain poikki ja sitte pujottaa ruumiin reikään, niin siellä sitä olisi... Panisi vain tulpan reiän suuhun, niin olisi kuin puupullossa.»

Ja sitte jatkuivat ajatukset yhtä laiskoina kuin astuntakin. Hän mielti:

»Kun sattuisi vielä Anna Liisakin kuolemaan samana päivänä, niin pujottaisi molemmat samaan reikään ... sinne hirren sisään, ja vetäisi hautaan!»

Se ajatus häntä huvitti. Tosissaan jatkoi hän, punniten asiaa:

»Menisiköhän semmoinen kahden ruumiin pituinen ruumispölkky yhdessä reessä, ilman takarekeä?»

Hän mielti mittoja ja petäjän paksuutta, varmistui ja vahvisti:

»Ei se ryökäle menisi ilman takarekeä... Ainakin jäisi takimaisen ruumiin pää jo reen kannan taakse riippumaan.»

Hän mieltiä pinnasi asiaa, varmistui siinä uskossa, että takareki on otettava ja päätteli:

»Ei perhana vie sitä ilman takarekeä voisi vetää, jos olisi Anna Liisa samassa pölkkyssä. Keikkoaisi vielä pölkky päälleen, kun riippuu niin pitkällä reen kannan takana, ja silloin alkaisi takimaisen ruumiin pää kolista tietä pitkin!»

Niin jatkoi hän laiskaa astumista ja yhtä veltona ajatustyötään, kunnes ajatukset tyyten lakkasivat, kun hän oli tullut siihen Leppämäen kohdalle.

Mutta eikös juuri nyt siinä aja mies Murron salolle ja ihan ajokärrissä istuen. Se tapaus oli sitäkin oudompaa, kun oli syksyaika ja sumuinen päivä. Se tapaus olisi ällistyttänyt muita, mutta Antti ei ollut siitä tietävinäänkään. Painoi vain tietä pitkin tulijaa vastaan ja ajatteli, että olkoonpa tuo kuka hyvänsä.

Mutta tulija olikin itse se Littelän Jussi Vatanen. Nyt se ajoi jo kohdalle ja tervehti:

»Prtuu! Ka, siinähan sinä oletkin... Minä tässä olen sinne sinua tapailemaan tulossa.»

»Tässä!» vastasi Antti tervehdykseen, jatkaen: »Luosovaaran Kettuseltako sinä tämän tamman vaihdoit?»

»Luoso-... Se ruuninkarva ruuna oli niin toratsu, jotta arvelin, että joutaa se Kettunen hänen kanssaan telmää... Se onkin semmoinen julma piiskan heiluttaja, se Matti Kettunen.»

Miehet vaikenivat hetken. Antti suinasi hevosen takaapäin, katsoi sitten hampaita ja vahvisti todeksi:

»Kymmenvuotinen se vasta on... Paljonko annoit väliä?»

»Siinä satamarkkasen korvilla.»

»Vai sata!»

»Satahan minä sille. Eikä siinä ole liikoja, kun se ruuna oli toratsu ja tälle saa panna neljä jauhokulia rekeen ja lähteä sen kuorman vain pitää.»

»Toratsuhan se taisi olla se ruuna. Minnekä sinä menet?» kysyi Antti kärryjä suinaillen.

»Ka sinnehän minä sinua tapailemaan, kun olisi vähän sitä asiaakin ollut... Vaikka voihan tästä

kääntyä takaisinkin, kun sinäkään et ole kerran kotona.»

Hän käänsi hevosensa ja kehotti:

»Tule sinäkin istumaan... Onhan tässä kärrissä tilaa sen verran!«

Ja kun Antti oli noussut ja tammalle sanottu: prpoh! selitti hän:

»Join markkinoilta ostin nämä kärrit siltä Keräseltä, mutta toisen aisan päästä vääntyy tuo raherauta...«

* * * * *

Miehet ajoivat siitä edelleen äänettöminä. Jussi Vatanen ajatteli asioitansa, mutta Antti ei ajatellut mitään. Hevonen käveli ylämäessä ja nyt Jussi otti puheeksi, sanoi:

»Tässäköhän se Romppaselta katkesi kärrin aisa silloin Olkkosen hirsitalkoissa?«

Hevonen oli jo junnannut kärrit mäen päälle, kun Antti vastasi:

»Tuossa mäen takana on hyvä jalaksenpaininkoivu. Olisi käytävä se ottamassa.«

Nyt he imeksivät piippujansa ja yhä hautui asia Jussin päässä. Nyt se oli jo kypsä ja hän mietti mistä päästä alkaa. Tahtoi vähän ujustuttaa se kosiomiehen pyytäminen. Antti mietti laiskana Vatasen kysymystä, muistellen missä se Romppasen kärrin aisa katkesi. Hän muisteli nyt Vataselle:

»Siellähän se taisi Kärnän kujasilla katketa se Romppasen aisa...«

»Kärnän kujasillakos se katkesikin!« ihmetteli Vatanen.

»Kärnän», vahvistui nyt Ihalaisen muisto.

Sitten ajoivat he taas ääneti. Vatanen mietti sitä Hyvärisen tytön kosimista. Yritti jo kysyä Anttia puhemieheksi, mutta ujusteli vielä ja käänsi asian toiseksi, sanoen:

»Montako puuväliä siitä Ihalaisen nurmesta nyt tuli heinä?«

»Neljä...«

»Vai nelipuuvälinen pieles tuli!«

»Neli!«

Mutta toimitettavahan se asia kuitenkin oli. Vatanen rohkaisi luontonsa ja kysyi jo:

»Minnekä sinä olet menossa?«

»Hyväriseenhän minä. Anna Liisa siinä paistoi leipää, niin rupesi kättämään, jotta menisit siitä nyt joutessasi vaikka ukko Hyvärisen luona käymään.«

Jussi riemastui. Asia näytti rupeavan luistamaan itsestänsä. Hän mietti jatkoa, löysi sen ja sanoi:

»Sinulla sitä ei ole vielä mitään hätää, kun on vielä oma Anna Liisa elossa.«

»Onhan se siinä vielä ollut ... Anna Liisa.«

Jussi Vatanen antoi tammalle ohjaksen periä. Tamma vähän siitä närkästyi, viuhautti häntäänsä ja Antti huomautti sen johdosta:

»Viuhauttaako se häntäänsä?«

»Ei se viuhauta, kun piiskalla antaa ihan tosissaan, vaan minä kun näin leikillä vaan räpsyttelen, niin se siitä ottaa pahakseen«, puolusteli Jussi tammaansa ja lausui sille pari hyväilyä:

»So, tamma ... so ... so!«

Sitten hän taas mietti sitä naima-asiaansa. Hän rohkaistui ja läheni asiaa, selittäen:

»Menisihän se siinä meidänkin talossa yksi Anna Liisa kun sattuisi sopiva...«

»Onhan se hyvä olemassa talossa oma eukko«, vahvisti Antti Ihalainen.

Jussi oli samaa mieltä ja Antti näytti hänestä nyt viisaalta mieheltä.

Hän todisti:

»On tänäkin vuonna viisitoista poikivaa ja kolme hiehoa.»

»Mhyh!... Joko se musta lehmä poiki, kun ne akat siitä juttusivat?» vastasi Antti, ja Jussi myönsi:

»Johan se lauvantaina poiki. Lehmivasikan teki.»

»Juotitko sinä sen?»

»Ajattelinhan minä sen juottaa, mutta arvelin, jotta kun tässä ei ole omituista Anna Liisaakaan, niin kukapa niitä siinä syöttää ja elättää... Onhan niitä siinä jo entuudestaankin, kun viisitoista lypsävänkin päätä puree heinää poikki...»

»Onhan siinä... Niitkö sinä tänä kesänä sen luhtaniityn?» vilkastui puhe.

»Hampsittiinhan siitä enimpää heiniä... Vaikka onhan siinä meidän talossa sitä muutakin heinämaata.»

»Onhan siinä suuret nurmet», vahvisti Antti, ja nyt hänkin arveli:

»Tarpeenhan siinä olisi oma lehmien ruokkija sinullakin...»

Jussista se oli mieleen, mutta hän rupesi nyt panemaan vähän vastaan tenäten:

»Tuleepa tuossa toimeen ilman sitäkin.»

»Tuleehan sitä», yhtyi Antti häneen. Se kiusasi Jussia. Mutta Antti sattuihin korjaamaan asian, väittäen nyt:

»Vaikka apunahan se eukko kumminkin olisi.»

»Olisihan se apuna siinä, mutta on sitä eukostakin riesaa, kun sattuu oikein äkäluontoisen saamaan», vastusteli Jussi, vaikka kyllä varovasti.

* * * * *

Mutta Antti muisteli unessa kuulleensa eukkojen puheen Hyvärisen tytöstä ja Jussista, ja eikös hänen päähänsä pistänyt jo ajatus kehittää asiaa, varsinkin kun hän oli Hyvärilään menossa. Sen ajattelun johdosta vaiettiin hetkinen. Jussi odotti, että Antti rupeaisi häntä houkuttelemaan naimaan Hyvärisen tytön, tai alkaisi edes puheen sinne päin. Hän räpsäytti taas tammaa ohjaksien perillä ja Antti alkoi puheen sanoen:

»Pitäisit tuota häntää potuoksien alla, niin sitten se ei saisi sitä viuhautetuksi.»

»Ne ovat niin lyhyet potuukset, jotta häntä jäisi näpistykseen», selitti siihen Jussi. Molemmat miettivät yhä asiaa. Jo alkoi Ihalainen johtaa puhetta sinne päin, sanoen:

»Kahdeksan sataahan se Hyvärinen sai tammastaan, kun möi?»

»Pekkako?»

»Niin. Sitä Pekka Hyväristähän minä tarkoitin», äännähti Antti, ja Jussi ihmetteli:

»Vai sai se Pekka siitä tammastaan kahdeksan sataa! Ei ole tullut perätyksi koko talon asioita.»

Hän jo haistoi Antin aikeet ja pani viime sanoillaan vastaan. Antti poltteli piippuaan ja antoi taas tulla asian puheeksi, sanoen:

»Ikämieshän sitä sinäkin kohta olet...»

»Vieläpä tässä ennättää asioita punnita ja ajatella... Vastahan se seitsemännellä kymmenellä ollessaan ukko Haaranenkin meni naimisiin sen Ratisen lesken kanssa.»

Antti mietti ja jatkoi taas:

»Sitähän ne Hyvärisen tyttöä kehuvat akat kovasti toimen ihmiseksi.»

Ilon kipinä pisti Jussia.

»Montakinhan sitä kehutaan tyttönä, mutta minkälainen lienee sitten luonto, kun akaksi kerran pääsee!...»

Hän nykäisi tammaa innoissaan, uhkasi sitä ohjaksien perillä ja lisäsi:

»Kukapa ne tytöt osaa jullilleen arvata ennen akaksi tuloa, ja tutkia kaikki niiden pelit ja konstit!»

»Eihän niitä tiedä!» myönsi Antti, mutta puolusti kumminkin taas:

»Vaikka eikö tuo liene tämä Hyvärisen tyttö äitiinsä tullut. Ja eihän sen äiti ole mikään toraluontoinen...»

Jussi ei ollut Antin puhetta kuulevinaan, vaan selitti:

»Siinä se Vanhanpihankin Holopainen nai sen Koistisen tytön ja sai semmoisen riesan rekeensä, että en minä vain asuisi sen akan kanssa samassa talossakaan... Vaikka eihän senkään tytön äiti niitä kaikista kehuimpia akkoja ollut.»

Antti jo oli menettää toivonsa. Olisihan ollut mukava päästä häissä puhemiehen paikalle, kun Jussi oli hänen paras ystävänsä jo pojasta pitäen, ja muutenkin oli Hyväriselle asiaa, joten olisivat talossa riemastuneet. He olivat nyt kauvan vaiti. Jussi Vatanen vain odotti, että Antti houkuttelisi hänet. Jo lähestyi tiehaarakin ja hän pelkäsi, että Antti ei älyäisi.

Mutta Antti koetti vielä onneansa. Hän mainitsi:

»Eiköhän se Pekka Hyvärinen antane tytölleen tuhat markkaa rahassakin ja siihen vielä lehmät ja muut kapistukset kaupanpäällisiksi.»

»Mitäpä niistä on eukon myötäjaisistä! Suurentelele sitten vain niistä!» vastusteli Jussi.

* * * * *

Niin he jatkoivat. Antti oli jo heittää koko yrityksen. Mutta kun he tulivat tiehaaraan ja Antti jo laskeutui kärryistä, puhui Jussi:

»Sitä minä tässä ajattelin, että kun sinä nyt muutenkin sinne Hyväriselle olet menossa, niin jos tuota sitten kysyisit sitä tyttöä... Kun häntä nyt niin hierot minulle.»

»Ka saapihan tuota ottaa puheeksi!... Vaikka eipä minusta ole puhemiestä», lupasi Antti. Hetken kuluttua lisäsi Jussi:

»Eipähän tuo ota, jos ei annakaan... Enkä minä häntä muuten, vaan kun sinä tässä rupesit sitä niin kovasti tahtomaan ja tyrkyttämään.»

Mutta Antti puolusteli nyt itseänsä väittäen:

»Enhän minä semmoista ajatellut. Muuten vain tuli puheeksi se Hyvärisen tyttö, siitä kun akat puhuvat ja kehuvat sen olevan riskin työihmisen.»

Asia oli sovittu. Jussi tarjosi tupakkakukkaronsa ja sanoi:

»Pane siitä!»

Ja kun Antti latasi piippuansa selitti hän:

»Tulisit sitten sanomaan, jos se suostuu tulemaan. Niin mennään sitten yhdessä ostamaan Joilta kihlakompeet ja vähän muutakin parempaa.»

Antti siihen lupasi vain:

»Ka saapihan tuota tulla... Setolkkaremelin mahanauha näkyy höltyneen», lopetti hän, korjaten kirvonnutta mahavyötä.

* * * * *

Antti Ihalainen saapui jo Hyvärisen kujasille. Siinä seisahtui hän aitaa vasten seisomaan, luki ruiskeot pellolta ja puheli:

»Kuusi kekoako sillä Hyvärisellä on ruista?»

Sen sanottuaan hän jatkoi kulkuaan taloa kohti. Kartanolla oli luokki painumassa aitan seinässä. Antti tarkasteli sen visusti ja puheli itseksensä:

»Pahoja säleitä on lähtenyt selästä... Tottapa ne eivät ole sitä ennen painamista hyvästi hautoneet... Mutta terve se näkyy sisästä olevan.»

Samalla aikaa oli Hyvärisen tuvan akkunaan ilmestynyt akkunan täysi lasten kasvoja. Hyvärisen hoitoon oli näet jäänyt kuusi pientä lapsenlasta sitten kun niiden isä ja äiti oli kuollut. Yksi lapsista, tyttö, huusi:

»Ihalainen tulee!»

»Sekö Murron Ihalainen?» kysyi Hyvärinen, joka veisti reen jalasta.
Tyttö selitti:

»Se, jolla on hyvin suuri nenä... Semmoinen kuin Vatasen Jussilla.»

»Vai se se tulee!» lausui siihen emäntä.

Antti oli tarkastellut luokin painoksen ja vääntäytynyt rappusten eteen. Siinä muisti hän nyt, mikä merkkivieras hän oli. Aivan se nosti rintaa. Teki mieli vähän siistiytymäänkin. Hän niisti nenänsä sormillaan, pyyhki näppinsä kengän varteen, hankasi kenkiään kertasen nurmikkoon ja työntäytyi tupaan.

Hän oli jo istuutunut, syläissyt ja kotiutunut, kun hoksasi kysyä Hyväriseltä:

»Mistä sinä tuon luokkituomen löysit?»

»Matikaisen rajaltahan se sattui silmiin pistämään... Kuuluuko sitä mitä sinne Murrolle päin?» oli vastaus.

»Eipä tuota mitään... Satanut on vain vähin erin», selitti Antti, ja emäntä kysyi:

»Terveenäkös se Anna Liisa yhä elää?»

Antti sytytti jo piippuansa ja samalla selitti:

»Eihän tuo ole mitään erikoisempaa valittanut... Pellavia se aikoo ruveta loukuttamaan.»

»Vai jo se pellavia!... Tuliko monta roivasta?» jatkoi emäntä, ja Antti vastasi:

»Eiköhän niitä liene tullut siinä kahta roivasta enemmän kuin viime vuonna.»

»Ähää!... Vai kahta!»

»Kahta!»

* * * * *

Nyt oltiin ääneti. Hyvärinen veisteli reen jalasta, Antti mietti jo miten alottaa kosimisen. Hän olikin saamaisillansa puheen päästä kiinni, kun Hyvärinen sotki sen:

»Ka olisihan siinä pölkkyssä ollut talon tupakoita... Mitä sinä omistasi panit!»

»Samapahan tuo on!» murahti Antti ja painautui hautomaan kosimispuheen alkua. Syntyi pitempi vaihtelu. Lapset rähisivät. Emäntä asetteli niitä:

»Ettekö te sikiöt ole siinä kunnollanne vieraan aikana!»

Sitten polki hän rukkinsa aika hurinaan ja lappoi kuontalosta torven täydeltä tappuraa rullalle solumaan.

* * * * *

Istuttiin, veistettiin ja kehrättiin. Antti hautoi sitä kosimispuheen alkua, imeksi piippuaan ja syljeksi. Ei ollut nyt vain löytää sille puheelle sopivaa alkupäätä. Syytti jo Hyväristäkin, kun se oli sotkenut hyvän alun.

Mutta vihdoinkin sai hän sen pään käsiinsä. Sylkäistyänsä ja imaistuansa savut, sanoi hän:

»Jo se kuuluu se Makkosen imisä sika porsineen!»

»Vai jo se teki porsaata!» tokaisi Hyvärinen.

»Jo... Perjantaina on tehnyt», vahvisti Antti.

»Montakohan tuo teki», uteli nyt Hyvärinen.

»Kymmenenhän se on. Täyden luvun on tehnyt.»

Emäntä oli pysäyttänyt rukkinsa ja kysyi:

»Ovatkohan ne kaikki imisiä?»

»Niin nekö Makkosen porsaas?»

»Ne.»

»Viisi kuuluu olevan imisää ja loput eikö nuo liene urosia.»

»Vai viisi on imisää ja viisi urosaa... On siinä porsasta!» ihmetteli emäntä.

»Onhan siinä!» mukasi Anttikin, ja Hyvärinen ilmoitti:

»Se on sitä Ilmakosta tuotua Kohosen hyvää sikarotua.»

»Vai sitä se on!» murahti Antti. Emäntä huomautti:

»Pitää meidänkin saada sieltä yksi imisä porsas tuohon kasvamaan. Hyvin joutavat nuo pennut sitä syöttämään.»

»Ja johan se Jussi Vatasenkin musta lehmä on poikunut», meni Antti likemmä asiaansa.

»Sekö Jouhkolan Voutilaiselta ostettu?»

»Se.»

»Vai poiki se jo! Lehmisvasikankohan se poiki», tiedusti emäntä.

»Lehmis.»

* * * * *

Sitten taas oltiin ääneti, kunnes Antti valmistui jatkamaan:

»Onhan sillä Jussilla sitä karjaa... Viisitoista lypsävän häntää heiluu olkikuvon edessä... On siinä maito poikineen siinä talossa.»

Tytär, Anna Kaisa nimeltään, oli pallistanut paidan helmaa ja katsahti nyt Anttiin ikäänkuin jotakin aavistaen. Hyvärinen myönteli:

»Onhan se vankka talo Jussilla... Kymmenen puntaahan se yhtenäkin vuonna sanoi voita myöneensä...»

Antti riemastui. Asia näytti luistavan. Hän lisäsi vauhtia:

»Kova puuhamieshän se Jussi on aina ollut... Eikä se sen eukkovainajansakaan kanssa torasilla ollut.»

Emäntäkin jo höristeli korviansa. Anna Kaisa näytti syventyvän työhönsä.

Jo kysyi emäntä:

»Vieläköhän tuo Jussi aikoo uusiin naimisiin mennä, kun se Loviisa vainaja kuoli?»

Nyt oli Antti jo ylpeä asiastansa. Hän ei enää aikonut Jussin puolesta rukoilla. Jo kehaisi hän:

»Tokko tuo Jussi jokaisesta huolinee, vaikka kyllähän semmoiseen taloon tulijoita olisi.»

Hän kopisti porot piipustansa, ja Hyvärinen ehätti nyt ajoissa huomauttamaan:

»Siinä olisi tupakkapölkkyssä ihan hakkajaisia.»

Antti alkoi työntää pölkystä tupakkaa piippuunsa väittäen toki:

»Olisivathan tässä omatkin vältäneet...»

»Ka sitävastenhän ne ovat siinä talonkin tupakat», kehotteli Hyvärinen, ja emäntä jo tytärtä kehotti:

»Panisit, Anna Kaisa, tuossa pannun tulelle, kun on etäisiä vieraitakin talossa.»

* * * * *

Sitten istuttiin. Anna Kaisa alkoi hääräillä kahvinkeittopuuhissa. Antti jatkoi taas ylpeilyään:

»Sillä on nyt Jussilla hyväjuoksuinen tamma, jonka se on vaihtanut Kettuselta.»

Ja kun hän luuli, että se ei vielä riittäisi, antoi hän lisää, vahvistaen:

»Jo se on sen tamman saanut lakkaamaan häntäänsäkin viuhauttamasta. Saa vaikka ohjaksien perillä räpsätä, niin ei vain pyöräytä takajouhiaan tamma...»

»Vai niin on saanut opetetuksi.»

»Niin. Se on Jussi hyvä hevosemies. Aina se vain lempeydellä kohtelee hevostaankin ja näitä muita luontokappaleitaan. Toratsun ruunankin ennen vaihtoi pois, kuin rupesi ruoskaa antamaan», todisti Antti.

»Helläsydäminenhän se Jussi on», myönsi emäntäkin siihen.

»Hellä-... Ja semmoinenhan se on mies eukolleenkin minkä toinen hevoselleen», murisi taas Antti, iloiten asian kulusta. Anna Kaisa hääriäili lieden luona posket punaisina.

* * * * *

Nyt oli jo Jussi valmiiksi kehuttu. Kahvi höyrysi pöydällä. Kun Antti hörppi toista kuppia, tarttui hän jo asian juureen. Hän ilmotti:

»Vaikka eikö tuo Jussi vielä höynäytyisi uusiinkin naimisiin, jos sattuisi sopivan saamaan.»

Sitten taas vaiettiin. Emäntä kehotti tytärtä:

»Olisit sinä saanut laittaa syömistäkin vieraille!»

Puhuttiin taas Jussin talosta, sen nurmista ja metsistä. Sillä aikaa oli ruoka valmistettu ja emäntä kehotteli:

»Ottaisit tuosta nyt, Ihalainen, tuota voita ja leipää! Ei tässä muita särpimiä olekaan.»

Antti kopisteli porot piipustansa, työntäytyi pöydän taa ja vastusteli sitä tehdessään:

»Eipä tässä olisi tarvinnut... Juur'ikäänpä lähdin siitä kotoakin ruuan äärestä...»

»No parempihan on syönyt syöttää», kehotteli isäntäkin. Emäntä kysyi:

»Vai ihan se Ihalainen ruuan äärestä! Huttuako se Anna Liisa keitti?»

»Huttua.»

Antti oli jo päässyt syönnin alkuun, kun emäntä vieläkin valitti:

»Eipä näistä meidän ruuista ole, kun ei ole mitään erityisempiä herkkuja... Toisit nyt Anna Kaisa sitä palvattua sian lihaa...?»

Anna Kaisa kiirehti täyttämään pyynnön. Antilla oli mainio ruokahalu. Syödessään hän vielä kehuskeli:

»Siinä Jussin talossahan se ei liha lopu kesälläkään. Kuusi sian jalkaa riippui viime keväänäkin räystäään alla palvaantumassa.»

»Onhan sillä Jussilla liha», täytyi Hyvärisen myöntää.

* * * * *

Ateria oli syöty. Oli taas puhuttu ja kehuttu. Tuli siitä lähtöaika. Antti katseli jo lakkiansa ja huomautti:

»Sinne Anna Liisan luoksekin tästä olisi lähdettävä mennä vääntäytymään.»

Silloin syntyi ällistys. Hyvärinen ja emäntä ja Anna Kaisa luulivat jo erehtyneensä, tai vielä pahempaakin tapahtuneen: Antti Ihalaisen aivan suotta aikojaan kehuneen Jussia. Oltiin ihan ääneti, veistettiin ja kehrättiin. Anna Kaisa pyyhki pöytää, katse alas luotuna.

Mutta Antti kokoilikin vain voimiansa. Nyt oli hän valmis ja riemastutti talon väen ilmottaen lähtöä tehdessään, lakki jo valmiina päässä:

»Semmoista asiaahan minulla olisi ollut, että jos tämä Anna Kaisa suostuisi tulemaan sille Jussi Vataselle ihan myötämöisin.»

Sitten hän istui ja tupakoi. Ei kukaan tiennyt, kenen pitäisi vastata ja mitä. Viimein täytti Hyvärinen sen tehtävän, sanoen veistäessään:

»Ka, oma asiansasahan se on Anna Kaisan... Tehköön mitä tahtoo!»

Antti odotti kauvan ja rohkaistui lopulta:

»Mitäs se Anna Kaisa siitä asiasta arvelee?»

Mutta Anna Kaisaa ujostutti sanoa, mitä hän arveli. Emäntä riensi silloin avuksi ja selitti:

»Mitä se nyt Anna Kaisa itse älyää semmoisesta asiasta ... kun Hyvärinen kerran sanoi, niin eikö tuo sillä uskone.»

»Ka uskoohan se minun puolestani, mutta ettei se Jussi jäisi epätietoisuuteen, niin olisi varmempaa, jos Anna Kaisa itsekkin antaisi suostumuksensa... Meillä oli ajatus lähteä sitten Jussin kanssa Joille hakemaan kihlakompeita...»

Hän odotti nyt kunnes Anna Kaisa myönsi ujona:

»Ka, johan sen isä sanoi... Onhan tässä työväkeä minuttakin.»

»Onhan tässä!» myönsi Ihalainen, ollen jo pois menossa.

KOLMAS LUKU

Asian selvyiden vuoksi on meidän nyt hetkeksi poikettava jo alkaneesta kertomuksen juonesta siihen Lahdenperän Kotilaisen taloon, jonka tuvan ikkunat Jussi Kinnunen paikkasi tuohella ja päreillä.

Tämän Kotilaisen tuvassa istui juuri näinä päivinä räätäli Tahvo Kenonen ristissä jaloin pöydällä ja ompeli talon isännälle sarkahousuja. Kun hän oli työtänsä lopettamassa, työntyi tupaan sen entisen Kaisa Hukkasen mies Heikki Pirhonen ja puhui Tahvolle:

»Housujako se tämä Kenonen ompelee?»

»Housuja tässä ommellaan, housuja... Kuuluuko sitä Pirhoselle mitä?» vastasi Tahvo, otti pullon, kulautti ryypyn ja selitti:

»Lopettajaisryypyt tässä pitää ottaa... Ja lähtöryypyt... He, Pirhonen. Ryypää sinäkin suruusi!»

Pirhonen totteli, joi, muikisteli suutaan ja valitti:

»Äh-häh!... Onpa se väkevää!»

»On se... Ja väkevää sen pitää ollakin ennen kuin Kenosen laisen miehen kellistää», myönsi Tahvo, ollen hieman erotuulella. Ja pujottaen rihmaa neulan silmään kertasi hän:

»Niin... Jotta vieläkö sitä Pirhoselle mitä kuuluu!»

»Eipä tuota erikoisempia... Läksin muuten vain kysymään, jotta eikö se Kenonen jo joutaisi tulemaan niille meidän pennuille housuja ompelemaan?»

»Ei, Heikki... Ei Kenonen tule ompelemaan», vastasi Tahvo jyrkästi, veti säikeen, että suhahti, ja kehasi:

»Tahvo Kenonen lähtee tästä pitäjämästä pois, että pölähtää...»

Heikki istui kyynäspäät polvien nojassa ja ihmetteli:

»Vai pois se Kenonen tästä pitäjämästä!»

»Joo! Pois lähtee Tahvo...»

»Tahvo on suuttunut koko kylään!» pisti emäntä, ja Tahvo vahvisti:

»Joo! Kenonen lähtee nyt vähän entisiä henttujaan tervehtimään... Pane, Kaisa, siellä rässirauta tulelle, jotta saa rässätä nuo housunpersuukset...»

Hän viuhautteli säijettä. Heikki Pirhonen imi piippuaan ja kysäsi:

»Mistä pitäjästä se tämä Kenonen on oikein kotoisin?»

»Liperintaipaleelta on Kenonen syntyisin...»

»Vai oikein Liperistä...»

»Liperistä... Liperissä on synnytty ja kasvettu, ja Liperiin tästä taas lähdetään painautumaan», ylpeili Tahvo.

»Soo!»

»Joo! Liperiin lähtee Kenonen painaltamaan... Ota siitä pullosta, että on jotain päässä pidettävää!»

Hän oli lähtötuulella. Heikki kysyi:

»Onko siellä Taipaleella vielä Kenosella perikuntaa olemassa?»

»Ei, ei ole perikuntaa Kenosella... Onko sinulla Pirhonen jo paljon niitä pentuja?» retusi Tahvo. Pirhonen selitti:

»Johan niitä taitaa olla siinä puolen tusinan korvilla.»

»Soo!»

»Joo! Puolen tusinan korvilla niitä jo pyrkii olemaan... Kas kun sillä tällä Tahvolla ei ole perikuntaa. Eikö se ole aikonutkaan?» ihmetteli Heikki.

»Elä puhu Heikki Pirhonen niin, jotta Tahvo ei ole aikonutkaan! Ei, Heikki! On se Tahvo aikonut ja on sitä Kenostakin aijottu, mutta Kenonen on vieläkin Kenonen!» kiivastui Tahvo. Ja Pirhonen kummasteli:

»Vai on se Tahvokin ennen nuorempana niin kuin aikoillut! Sielläkö sitä kotipuolella tuli aijotuksi?»

»Siellä.»

»Vai siellä!»

»Siellä aikoi Kenonen, siellä. Sitähän minä ajattelin Matikaisen Anna Liisaa, joka nyt on sen Antti Ihalaisen akkana», selitti Tahvo.

»Vai sitä se Tahvo.»

»Sitä... Tunnethan sinä sen Matikaisen entisen tytön?»

»Eikö tuota tuntisi, jos sattuisi... Onko se sekin niitä liperiläisiä?»

»On se... Mutta ei se ole Antti Matikaisen, sen veljensä tyttöjä, vaan sen Akkalan ukko Matikaisen tyttö se on», selitti Tahvo.

»Soo! Sitähän minäkin jo arvelin, että ei suinkaan se vain sen veljensä tyttöjä ole», myönsi Pirhonen, ja Kenonen kysyi äkkiä:

»No, tunsithan sinä sen Antti Ihalaisen? Sen joka siellä Murroilla elää?»

»Enpä tuota ole sattunut kuulemaan», kielsi Heikki. Kenonen ompeli ja selitti:

»Sitä Matikaisen tyttöähän minä ajoin, mutta kun sillä Ihalaisella oli talo, niin se ukko Matikainen tuli väliin ja alkoi siinä hänklättää ja Anna Liisa meni sitten Ihalaiselle... Se saikin vähä ruman miehen.»

»Arvaahan sen!» myönsi Pirhonen. Kenonen yhtyi:

»Joo, Heikki! Kyllä sen arvaa... Ja sitten minä aloin ommella ja juoda... Tuoppas tyttö se rässirauta!»

»Vai ei Kenosella ole ollut muita tarkastuksen alaisena kuin Matikaisen tyttö!» ihmetteli Pirhonen. Kenonen sylkäsi silitysrautaan ja kehäsi:

»Ohoh, Pirhonen! Vai ei Kenosella ole ollut!»

»Vai on ollut muita!»

Kenonen sujautti silitysrautaa, jotta housut savusivat sen edessä, ja kerskasi:

»On tällä pojalla ollut! Ovat sitä Kenosta rikkaan talon työtötkin itkeneet. Sekin Hyvärisen Anna Kaisa juoksi hulluna Kenosen perässä.»

»Ähää!... Vai sekin!»

»Hulluna juoksi, ja nyt on vanhanapiikana... Älä luule, Pirhonen, jotta Kenonen on noin tuostaan saatavana... E-heh! Kuule, Pirhonen: sen Anna Liisan, joka on Ihalaisen akkana, minä olisin huolinut, mutta ei sitä Hyvärisen tyttöä.»

»Eipä tietenkään sitä... Sieltäkö se on Liperistä sekin peräisin? Se Hyvärisen tyttö?»

»Joo!»

»Soo!»

Ryypättiin viinaa. Kenonen puhalsi suustansa vesisuihkun housuille ja alkoi taas silittää ja kehua:

»Mutta kyllä Ihalaisenkin akka oli vesi silmissä, kun minusta ero tuli ja piti Ihalainen valita...»

»Vai itki akka. No oli tuota syytä itkeäkin, kun piti Ihalaiselle... Taitaa olla jo vanhakin mies... Ihalainen tarkotan», meni Heikki Pirhonen mukaan. Tahvo ylvästeli edelleen:

»Ja niin sanoi Anna Liisa, että 'elä sinä, Kenonen, sure; kun Ihalainen sattuu kuolemaan, niin sinut minä sitten otan!' Kuule sinä, Heikki Pirhonen, mitä Kenonen sanoo... Tahvo Kenonen sanoo sinulle, että kyllä jos vain Ihalainen kuolisi, niin Kenosen se Anna Liisa etsisi, vaikka hän olisi Issakanvaarassa...»

»Etsisipä tietenkin. Ja se Kenonen nyt aikoo sinne Liperiin?»

»Sinne. Liperiin vetää Kenosta. Liperissä se on vasta, oikea Suomi. Joo, Pirhonen, siitä pullon suusta!»

Oikeastaan ei Kenonen paljoa kehunut, vaan puhui lähes silkkaa totta. Hyvärisen Anna Kaisa oli ollut häneen silmittömästi rakastunut, ja hän oli rakastanut aikomaansa Anna Liisaa; ne vanhat rakkaudet kytivät vieläkin, vaikka tosin kaikki olivat jo tyytyneet kohtaloihinsa. Mitä taas Ihalaisen Anna Liisaan tulee, niin siinä kehäsi Tahvo liikoja. Anna Liisa kyllä oli hänestä vähän pitänyt, vaan ei rakastanut hulluuteen asti. Pahimmin tuuliajolle oli jäänyt juuri Kenonen, joka kierteli rauhatonna pitäjästä pitäjään, milloin juoden, milloin ommellen.

Nyt oli hän saanut työnsä loppuun ja illan tullen kokosi hän kapineensa pussiin ja lähti kotimaahan Liperiin, jonne häntä veri veti.

* * * * *

Jussi Vatanen taivasteli talonsa pihalla ja ajatteli:

»Jokohan tuo Hyvärisen tyttö ei älynnyt omaa etuaan katsoa, kun sitä Ihalaista ei näy tulevan!»

Hetken hän mietti sitä, pani tupakan, meni tupaan ja kysyi:

»Jokohan se sauna kohta joutuu?»

»Ei tuo ole kuin selkiämistään vailla», murahti vanha piika Ristiina.

Ilta tuli, mutta Ihalaista ei näkynyt. Jussi Vatanen varmistui siinä uskossa, että Hyvärisen tyttö on ollut tuhma.

»Voi tuota pahuusta, minkä tekonsa teki!» päivitteli jo Vatanen.

Alkoi pimetä. Vatanen oli nyt ihan varma siitä, että onni oli ollut huono. Aluksi hän närkästyti siitä Antille ja sadatteli häntä:

»Sen Ihalaisen vehettähän se oli koko juttu... Lempoko sen ajoikin tiellä minun vastaani!»

»Nyt saisi jo kömpiä siitä saunaan... Joka ilta tässä pitääkin sitä sauna-röttelöä katkuuttaa ... ikäänkuin ei olisi muutakin työtä jo ihan korvia myöten!» äkäili Ristiina, paiskaton pankolle kattilan. Mutta Vatanen oli nyt tuittupäällä. Hän äyskäsi:

»Joutenkos teitä pitäisi tässä syöttää!»

Vaimo viskasi silloin vihaisena hänelle vihdan ja äyhkäsi vastaan:

»Siin' on vihta! Ala kömpiä siitä saunaan luitasi hautomaan!... Ärjyy vielä siinä, kahmu, ja kiljuu kuin parempikin!»

Hän poistui vihaisena, ja Vatanen alkoi päivitellä:

»No vie sun vihtahousu tätä akattomana elämistä! Tuolla tavalla ne räiskyvät ihan vasten silmiä!»

Ja nyt harmitti Vatasta. Saunan lauteille päästyänsä päivitteli hän sakeassa höyrypilvessä:

»No jokohan tuo Hyvärisen tyttö teki semmoisen tekonsa, että ei tule!... No tekiköhän tuo märeä moisen jutkun!»

Mutta juuri silloin avautui ovi, ja eikös Antti Ihalainen työntäänny siitä saunaan. Vatanen tiedusti:

»Ihalainenko se on siellä!»

»Minähän se täällä koluan. Saunassako sinä olet jo kylpemässä?» selitti tulija.

»Ka saunassa. Se Ristiina sanoi päivällä, että jos lämmitettäisiin sauna!... Riisu yltäsi ja tule yhteen lölyyn!» riemuisti Vatanen höyryn paljouden seasta.

Antti riisuutui ja kohosi lauteille, häviten sinne kuin taivaan pilveen, istahti, heitti vettä selkäänsä ja selitti:

»Tuvassa sanoivat, että sinä olet saunassa, niin arvelin, että jos tästä menisi yhteen lölyyn.»

Molemmat ähkiivät ja puhkivat hetken. Viimein tiedusti Vatanen:

»Onko sinulla lölyä?»

»Saisipa tuota vielä lisätä», vastasi Antti. Vatanen löi lölyn ja kohta suitsusi uuni sakeita höyrypilviä. Sauna oli nyt pakahtua höyrystä. Lauteilla, sakeassa, läpinäkymättömässä pilvessä myllersi kaksi saman näköistä ja kokoista pulleata olentoa. Oikeastaan ei näkynyt mitään, mutta kuului vihdoin ropse ja hiljainen puhina:

»Puu!... Puuu!... Pu-puuuu!»

»Vai Ristiina se kärtti lämmittämään sauna!» sai Antti välillä huoastuksi.

»Puh!... Ristiina!... Puuh!» vastasi Jussi, ja saadakseen jotain tietoa asiastaan, yritti hän jo sitä lähettä, kysyen kotvasen kylvettyään:

»Vai sai se Hyvärinen niin paljo tammastaan... Ääh!»

Sitte seurasi äänetöntä kylpemistä.

Vihdoin lakkasi läiske ja puhina. Miehet vetäytyivät pitkälle penkille, ja nyt kuului vain sulotunteen aiheuttama ähkinä:

»Äh... Ääh... Ää-äääh!»

Kun sitä oli kotvasen jatkunut, ilmoitti Antti:

»Sanoi se Hyvärisen tyttö tulevansa!»

»Ää-ääh!... Ää-äääh!... Äää-ää-äääh!» kuului taas, kunnes Jussi Vatanen tiedusteli:

»Pannaanko vielä lölyä uunille?»

»Pannaan vain!»

Ja nyt alkoivat taas vihdat iloisesti läiskä. Ei koskaan ollut Vatanen heiluttanut lehtelevää vihtaa sillä riemulla kuin nyt. Antti kehasi vähän sauna ja Vatanen myönsi:

»Kyllä se on tuo kylpy oikeata maamiehen herkkua.»

»On se!... Pyllisty, niin minä kylvetän peräpuoliasi!» myönsi Antti, ja Jussi ihastui:

»No kylvetä! Kylvetä veikkonen... Niin!... Kas kun se tekee hyvää!... Vai sanoi Hyvärisen tyttö tulevansa!... Lyö sinne ylemmäkin, sinne lapaluille asti... Äää-äh!... Äää-äh! Hankaa vähän vihdalla!... Hankaa sieltä ylempääkin!»

»Nyt minä pyllistyn! Kylvetä sinä!» keskeytti Antti punaisena, ja Jussi alkoi käytellä vihtaa, käskien:

»Pyllisty paremmin!... Pyllötä niin että otat käsilläsi penkistä takapakkia, jotta ei selkä hytky!»

»Hiero vähän vihdalla!» kehotti Antti. Jussi alkoi hieroa. Siinä kumarruksissaan ollen, käsin penkistä pidellen, toisti nyt Antti Jussille:

»Sanoi se tyttö tulevansa ja ukko Hyvärinen on mielissään.»

»Arvaahan tuon... Hieronko minä täältä paksummaltakin paikalta?»

»Hiero!»

»Rupeahan mahallesi penkille, niin sitten se paremmin ottaa maistuaakseen. Siinä tuolla tavalla ollessa antaa selkä vähän perään ja hetkuu», pyysi silloin Jussi. Antti totteli. Punaisena, vähän itseään kutristellen kehotteli hierottava:

»Hiero sieltä kupeilta ... sieltä nivusista!... Äää-äh!... Lyki nyt harteita myöten!... Nöplöttele niitä selkälihoja... Hyvä löyly tässä saunassa on... Äää-äh!»

»On sinulla lihava selkä... Ihan hylly», todisti Jussi.

»Ei tämä minun selkäni ole mitään Pirhosen selän rinnalla... Siinä selässä on läskiä», kainosteli Antti, ja kun kerran puhe oli johtunut selkien lihavuuteen kehäsi Jussi vallesmannia:

»Mutta ei se Pirhosenkaan selkä ole mitään tämän Liperin vallesmannin selkään nähden... Kun sitä saisi saunan löylyssä oikein lykkiä, niin kyllä siinä liha olisi liikkeessä.»

»Onhan sillä selkää tällä vallesmannilla!... Ei sitä tarvitsisi suurenkaan pitäjän vallesmannin hävetä», sanoi Antti.

Kun se osa kylpyä oli suoritettu, ehdotti Vatanen:

»Pannaan nyt jo loppulöylyt ja valellaan tuolla kuumalla vedellä. Otahan tuo kippa ja valele sinä ensiksi!»

Sauna oli taas höyryä täynnä. Sen seassa riemuitsi Ihalainen:

»Tuntuvat jo luut rupeavan vetreytymään. Auttaa se tämä kylpy maamiestä!»

»Aa-uttaahan tämä!» vastasi Jussi.

He olivat kylvyn sulouden miltei loppuun kylpeneet. Nyt istuivat he rinnatusten lauteiden peräpenkillä kumarassa, kuin kaksi kylvyn jumalaa olisi istunut valtaistuimellansa. Iho oli paistunut punaiseksi ja nenän päästä norui vesipisaroita lattialle. Kuului hiljaista suloista huokausta:

»Huuu!... Hu-huu!... Hu-huu!»

Siinä istuivat he ja huokuivat yhtä aikaa kuin olisivat olleet siihen opetetut parihevoseet. Jussi Vatanen arveli silloin:

»Konsti on osata elää oikein, mutta vielä suurempi konsti on oikein kylpeä, niin jotta tuo syntinen lihakin saapi jotakin nauttia tässä ajallisessa elämässä...»

»Se ukko Simos-vainajahan se osasi kylpeä niin, jotta muu talon väki kun katsoi vain sitä, niin joulukahvitta olisivat olleet», muisteli Antti. Nyt oli heillä enää viimeinen nautinto jällellä. Jussi kysyi:

»Joko pannaan tupakaksi?»

»Jo.»

Jussi nouti tupakkavehkeet, jotka oli valmiiksi varattu. Ne sytytettiin, ja nyt istuivat he taas rinnatusten höyrypilvessä ja antoivat lihan nauttia. Siinä istuessaan aprikoi Antti:

»Onkohan taivaassa saunarustinkia?»

»Ei suinkaan se ilman sitä», virkkoi Jussi.

»Siitä Ratisen vanhasta saunastako sinä teit tämän saunan?» käänsi nyt jo Antti puhetta, sillä kylpy oli lopussa.

»Siitä!» myönsi Jussi, ja paitaa päälleen pujottaessaan puhui hän taas asiastansa:

»Johan minä tässä saunaan tullessa sanoin, jotta ei se nyt Hyvärisen tyttö vaan niin hullu ole, että ei omaa etuaan älyä katsoa, kun on kerran ripillekin päästetty. Sillä ei niitä nyt ihan tuhmia Liperissä ripille lasketa.»

»Eihän niitä lasketa. Tökötilläkö sinä olet voitanut lapikkaasi, kun siltä haisevat?» tokaisi Antti. Jussi vastasi:

»Tökötillä... Niin, ja onhan sillä Hyvärisen tyttöllä viisas isä, ja se olisi oikaissut, jos ei tyttö itse olisi älynnyt... Housujako sinä haet?»

»Housuja.»

»Ka tuossahan ne ovat.» Jussi viskasi Antille housut ja johtui niistä asiaan, iloiten:

»Onkin tässä jo housut pesun tarpeessa, sillä kun ei sitä omituista akkaa ollut, niin ei sitä tuota vierastakaan ilkeä tässä joka viikko pitää pesemässä, ja sille palkkoja maksaa.»

Hän veti housuja jalkaansa ja kehui:

»Vaan kunhan se Hyvärisen tyttö tähän vartonaiseksi talon akaksi tulee, niin sen pitää lähteä lian housuistakin, kun se hyvän lipeän keittää ja omin käsin pesee ja huuhtoo. Pätii ne housut silloin jalkaansa vetää!»

»Pätii!» murahti Antti. He olivat jo pukeutuneet ja lähtivät tupaan.

NELJÄS LUKU

Seuraavana aamuna valmistautuivat he jo varhain lähtemään kihlojen ostoon. Antti kyllä vähän valitteli, kun ei tullut Anna Liisalle annetuksi tietoa, mutta sitten lohduttauksi sillä, että mikäpä toisella oli siellä hätänä. Saisihan hän sen sitten tultuakin tietää.

Mutta siinä lähtöä tehdessä kaivoi Jussi piilosta pullon, jossa hilkkui veden näköistä. Kun hän hilkkuteli sitä, näki Antti, mitä pullossa oli. Mutta saatuansa Niirasen asiassa maksaa kovat sovinnaiset olivat he luvanneet keskenään, etteivät enää koskaan viljelisi väkeviä juomia. Eikä kumpikaan tahtonut nyt sitä lupausta ensimmäisenä rikkoa.

Mutta kun pullo oli kotvasen pöydällä ollut ja he sitä salavihkaa katselleet, alkoivat he sitä jo ajatuksissaan kierrellä ja ikäänkuin houkutella toinen toistaan rikkomaan lupauksensa... He miettivät miten alkaa, jottei toinen vain huomaisi. Jussi hilkkuteli taas pulloa, ikäänkuin tarkastellen, mihin sen viinan siitä panisi. Silloin kysyi jo Antti:

»Vieläkö siinä on?»

»Vielä.»

Vaiettiin hetki. Taas kysyi Antti, kun Jussi näytti aikovan kätkeä pullon:

»Onko se sitä Niirasen aikaista vielä?»

Nyt alkoi Jussi selittää:

»Sitähän minä tässä ajattelin, että olisiko häntä ottaa sieltä Joilta häitä varten sen ukko Hyvärisen maistiaisiksi. Tämä on vielä samaa, joka villitsi meidät ukko Niirasta pieksämään.»

Yli kaksikymmentä vuotta oli se saanut olla koskematta. Nyt oli koko pullo ensi kertaa sen surullisen tapauksen jälkeen käsilläkään. Jussi pani pullon pöydälle ja miehet katselivat sitä ja muistelivat vanhoja

aikoja. Antti jo sanoi:

»Oli se aika tappelun mötökkä. Neljä lehmää näet meni sen kylkiluista.»

»Olihan se koko nujakka. Mutta ei ole sen koommin villinnytkään», muisteli Vatanenkin.

Taas katselivat he surullista pulloa. Jussi selitti:

»Pitää sitä ukko Hyväristä varten tuoda. Ajoin ottaa tuon pullon mukaan, jotta ei tarvitsisi uutta pulloa ostaa, vaan kun siinä on tuota entistä ...»

Hetken kuluttua hän lisäsi:

»Mihinkähän tuon entisen panisi?»

Antti epäröi. Hän yritti toki varovasti, kierrellen:

»Mihinkäpäsen viinan osanee panna!»

Kauvan siinä saivat he kierrellä. Kun asia ei ruvennut sillä lailla edistymään, teki Vatanen ruton päätöksen ja sanoi:

»Sitähän tässä minäkin ajattelin, jotta otetaan se lähtiessä, niin saa tyhjäksi pullon, jolla voi tuoda häiksi.»

Antti vähän väkisteli näön vuoksi, mutta lopulta myönnytti:

»Ka kun sinä nyt sitä niin tyrkytät, niin eipähän tuo nyt viisasta miestä muutama ryyppy sen hullummaksi tehne.»

»Eihän se tee», vakuutti Jussikin, ja he alkoivat ryyppiksiä.

* * * * *

Tamma juosta lötkötteli laiskasti. Jussi alkoi nyt tarkemmin asiaa perätä, kysyi:

»Kuusi kekoako sillä Hyvärisellä on ruista?»

»Kuusi.»

»Vai kuusi!»

»Kuusi... Vieläkö siinä pullossa on?»

»Vielä.»

Miehet ryyppäsivät ja Jussi meni asiaan syvemmä. Hän tiedusti:

»Syöttivätkö ne sinua Hyvärisessä?»

»Syöttiväthän ne», myönsi Antti, ja Jussi heltyi, tunnustaen:

»Höyliä väkeähän se on se Hyvärisen joukko...»

»Onhan se ollut höyliä... Tässäköhän se on sen Mikko Niirasen tiepalsta?»

Jussi ei sitä tiennyt eikä siis vastannut, mietti vain asiaansa ja kysyi taas:

»Vai kuusi ruiskekoa on Hyvärisellä... Ei tainnut tulla puhetta muusta asiasta?»

»Tulihan siinä muistakin... Niistähän minä Makkosen sian porsaista alotin», selitti Antti.

»Vai niistä sinä niinkuin lähdit veivittämään!»

»Niistä!... Taisi siihen pulloon vielä jäädä?»

Jussi kaivoi pullon taskustansa, mutta ei hän ollut aivan tyytyväinen, kun ei Antti itse sanonut, että hän oli puhunut siitä tuhannesta markastakin. Taas hän kysyi:

»Ei tainnut tulla sinulla muusta puhutuksi kuin niistä Makkosen sianporsaista?»

»Puhuttiinhan siinä toki lehmistäkin... Taisi tulla siitä sinunkin mustasta lehmästäsi puhutuksi», muisteli Antti, ja Jussi kysyi:

»Sanoitko sinä, jotta se poiki?»

»Sanoin... Ei se tuo tamma enää viuhautakaan häntäänsä.»

Jussi murjotti ääneti. Antti jouti nyt hautomaan ajatuksiansa. Mutta viina ja päivä raukaksi niin, ettei hän jaksanut mitään ajatella. Aivan umpimähkään sanoa tokaisi hän:

»Antaa se Hyvärinen tyttölleen kelvollisen akan osuuden...»

Jussille se oli ilosanoma. Nyt ei hän enää udellut, luuli näet Antin sanoneen sen Hyvärisen pyynnöstä. Hän riemastui, kaivoi pullon, tarjosi ja selitti:

»Onhan se Anna Kaisa pulska tyttö näin ikämieheen katsoen... Ja varsinkin kun ukko vielä antaa hyvät myötäjäiset, niin ei siinä ole mitään katumista.»

Antti haukotteli. Viina alkoi nousta päähän. Mutta Jussin kieli alkoi päästä siteistä. Pullo siinä teki työtä muun hyvän apuna. Mies alkoi jo kertoa omia salaisuuksiansa. Pitkän aikaa olivat he niin ajaneet ja jo välillä pari kertaa hihkaisseetkin, kun Jussi tunnusti:

»Oikeastaan minä alkuaan nuorena ollessani ajattelin sitä Kaisa Karhutarta, mutta tällä eukko-vainajalla sattui olemaan muutakin kavetta, ja oma talo oli rappiolla, niin tuli arvelluksi, jotta menköön Karhutar sille Makkoselle.»

»Vai Karhutarta sinä silloin!» tokaisi Antti. Jussi pyyhkäsi jo silmäkulmaansa, johon vanha muisto herautti vettä. Nyt hän jatkoi:

»Kaisaahan minä silloin... Otetaan tästä pullosta!» keskeytti hän, kun pyrki itkettämään. Ryypättyä hän jatkoi:

»Makkosellehan se sitten Karhutar menikin ja täällähän ne Joilla kuuluvat asuvan... Ota siitä pullosta.»

Ja Antti otti ja Jussi otti myös. Viina alkoi huuhdella pois vanhan rakkauden suruja. Jussi jo hihkaisi:

»Mutta perhanan kaunis tyttö se Karhutar olikin. Hei tamma! Viuhautappas vaan siinä häntääsi, senkin emälehmä!» ärjäsi hän lopuksi, tamman kujeista suuttuneena, antoi ohjaksen periä tammalle ja kiljaisi:

»Hih tamma!»

»Anna tamman heiluttaa häntäänsä, on tässä maailmassa tilaa. Hih, tamma... Hiiiii!» hihkaisi jo Anttikin.

Tamma alkoi juosta täyttä ravia. Ajettiin, ryypittiin. Jussi kehasi:

»Tuhat markkaa tuosta tammasta saisi maksaa ja se vain ei lähtisi Vataselta!... Juokse, tamma!... Anna nyt hännän huitoa!»

Tamma porhalsi jyrkkää alamäkeä myöten täyttä ravia.

»Hih!» hihkaisi Jussi.

»Ih!» yhtyi siihen Antti. Jussi kerskasi, kun tamman vauhti hiljeni:

»Iloita sen pitää Hyvärisen tytön, kun Vatasen Jussi sitä tammallaan pappilaan porhalluttaa! Ota minua kaulasta kiinni, Ihalainen!... Likistä! Niin!... Eeeee!»

»He-hee!» kertasi Antti. He ajoivat käsi kaulassa ja yrittivät jo pieneksi lauluksikin panna. Antti kysyi:

»Oletko sinä humalassa?»

»En...»

»Vai et... En minäkään sitten ole... Hii-iiii!»

»I-iiiiii!» pillitti Jussi vastaukseksi ja tamma sai nyt ohjaksen periä.

Eräässä paikassa tuli heitä vastaan kotipuolen mies, Ville Huttunen, ja yritti puhua:

»Prtuu!... Ihalainenko se on ja Vatanen? Minnekä te ajatte?»

Mutta Jussin tamma porhalsi vain ohi. Kun Huttunen yhä huusi: »minnekä te ajatte?» eikä oikein tehnyt mieli jo kaikille asiata huutaa, koska ei oltu vielä kuulutettukaan, niin kehotti Antti:

»Sano jotta Ameriikkaan!»

»Ameriikkaan menee tämä Ihalainen ja minä olen vain muuten kyydissä, mutta jos riehaannun, niin menen mukaan», huusi Jussi oitis taaksensa ja Huttunen alkoi siunaella itseksensä:

»Herra isä siunatkoon! Mikä sille nyt Ihalaiselle tuli, kun Ameriikkaan, ja heittiköhän tuo kontunsa ja akkansakin tänne!»

Hän huusi vielä miesten jälkeen:

»Minnekkäs sinä Ihalainen akkasi heitit?»

»Sano lemmolle, jotta minä sen hylkäsin», kehotti Antti Jussia. Jussi täytti pyynnön:

»Ei Ihalainen välitä vanhasta akasta; Ameriikassa saa nuoremman. Hei tamma!»

»Vie terveisiä Liperiin!» huusi vielä Antti. Ville Huttunen oikaisi itsensä suoraksi kuormansa päälle, kiirehti hevostaan ja iloitsi:

»No kyllä se nyt Variksen akka kahvit keittää, kun minä vien sille ensimmäisenä tämmöiset terveiset.»

Vähän ajan kuluttua tuli miesten vastaan nahkakauppias Kukkonen, joka ajeli lammasnahkoja ostamassa. Kun hevonen porhalsi hänen ohitse, hihkasi Antti:

»Nämä pojat menevät Ameriikkaan. Hei! Anna, Vatanen, tamman huhkia!»

Silmät pyöreinä katseli vastaantulija heidän jälkeensä ja siunaili hänkin, ymmärtämättä mikä oli talon isännät saanut lähtemään Ameriikkaan. Ohi päästyään puheli Antti:

»On se ravakka juoksija tuo tamma. Senköhän se on Riikosen oriin peruja!»

»Sen se on! So tamma! On se tämä akalliseksi pääsy taas aika kipakkaa peliä!» riemastui Jussi. Tamma laukkasi. Sattui aukeamaan rinnustin ja juuri kun Jussi napeloi sitä kiinni, lähestyi Tahvo Kenonen. Se harmitti sekä Anttia että Jussia, sillä Jussi tiesi Anna Kaisan rakastaneen Tahvoa, ja Antti tiesi taas Tahvon kosiskelleen Anna Liisaa hänen kanssaan kilpaa. Ynseiksi tekeytyivät nyt molemmat miehet ja pikku vekkuleiksikin.

Tahvo tuli, pysähtyi ja kysäisi:

»Ihalainenko se tässä on ja Vatasen Jussi?»

»Kah Tahvo Kenonenhan se on», vastasi Jussi. Kenonen vakuutti se olevansa ja menevänsä Liperiin. Silloin kysyi Ihalainen.

»Astumallako sinä Kenonen vain kuljet?»

Kenonen vähän nenäytyi kysymyksestä ja vastasi:

»Elä sinä Ihalainen ylpeile hevosillasi... On se Paavalikin jalan vaeltanut.»

»Mitä sinulla on siinä pussissa?» vastasi siihen Antti. Kenonen ylpeili edelleen:

»Kuule, Ihalainen: Kenosen ompelemissa housuissa on Juvan rovastikin saarnannut. Ja semmoisen saarnan pitikin Maarian päivänä, että Voutilaisenkin akalta pääsi itku. Elä silloin kysy, jalanko se Kenonen kulkee!»

»Ole ääneti!» suuttui jo Antti. Mutta Kenonen ei ollut ääneti. Hän muisti Anna Liisan lupauksen Antin kuoleman jälkeisestä naimisesta. Hän kerskasi salaperäisenä:

»Oleko ääneti?... Kuule, Antti Ihalainen! Elä sinä ylpeile sillä talollasi, sillä et sinä vielä tiedä, vaikka kuka siinä sinunkin talossasi kerran isännyyttä pitää!»

Jussi oli saanut valjaat kuntoon, hyppäsi kärriin ja hihkasi tamman täyteen ravijuoksuun.

* * * * *

Mutta Kenonen jatkoi matkaansa. Hän tuli Variksen mökkiin juomaan vettä janoonsa. Mutta siellä kuuli hän ihmeellisiä asioita. Ville Huttunen oli siellä syöttänyt hevostansa ja kertonut, että Ihalainen ja Vatanen olivat Ameriikkaan menossa.

»Entäs se Ihalaisen akka? kysyi silloin Kenonen hämmästyneenä. Variksen eukko siihen selitti ja päivitteli:

»No kun sen on paha henki villinnyt koko sen Ihalaisen niin, että se on hylännyt akkansakin ja lähtenyt toisten jalestä lentämään. Vanha mies! Ihan on näet ottanut laillisen eron koko Anna Liisasta.»

Itse Variskin siunailli siihen:

»No kyllä se villitsijä saa vakaankin miehen vietelleyksi, kun kerran sen verkkoon joutuu. Niinkuin nyt se Ihalainen ja Vatanen! No saa se villitsijä pään nurin.»

Mutta nyt riemastui Kenonen. Nuoruuden rakkaus leimahti hänessä. Hän jo kysyi:

»Jäiköhän se Anna Liisa muuten hyviin voimiinsa?»

»Ka mikäs sillä on! Terve ja riski ihminen, jotta olisi luullut Ihalaiselle vielä kelpaavan monet vuodet!» vastasi Iida.

»Vai vielä se on Anna Liisa riski työakka!... Ja entäs lehmät? Siihenkö ne Ihalaiselta jäivät?»

Iida selittää Huttuselta kuulemaansa ja siunailee:

»Siihen ovat jääneet lehmät ja hiehot! Pahahenki näet oli villinnyt miehen niin, että lähti ihan paljailla housusillaan!»

Kenosen päätös oli valmis. Hän katsahti nopeasti pukuansa. Se oli vanha ja rutistunut, ja housujen takapuolella oli pieni korjaus tarpeen. Innoissaan hökäisi hän silloin:

»No nyt teki kehno kerran viisaan teon, kun vei Ihalaisen eväänään!»

Hän kopeloi takapuoltaan ja lopetti suuttuen:

»Kehnokohan nuo housujenkin syötävät nyt repi!»

Oitis riisuutui hän alushoususilleen, otti vaatteensa harjattaviksi ja touhusi:

»Iidako se on tämän Variksen akan nimi?»

»Iidaksihan ne tätä papin mukaan haukkuvat, vaikka olisihan se näin mökkiläisen akan nimeksi välttänyt vaikka paljas Maija tahi vaikka Suso», mukasi Varis. Kenonen hääräili ja käski silloin Iidaa:

»Panepas Variksen akka siellä lieteen tulta, jolla saa tässä rässirautaa varistaa ja rässätä housut ja paltot sileiksi kuin peilin! Käy hakemassa kuivia risuja, jotta syttyy välemmin!»

Iida totteli. Itse Kenonen alkoi pyyhkiä pöydältä pois Variksen äsken hakattuja, kuivamaan levitettyjä tupakoita ja komensi kiihkoissaan:

»Vie pois, Varis, ne tupakan törkysi pöydältä, että pääsee siinä housuja paikkaamaan ja silittämään!»

Hetken kuluttua sujautteli hän silitysraudalla housujansa, puhdisteli ne enimmistä tahroista, pukeutui ja lähti hylättyä Anna Liisaa kosimaan.

VIIDES LUKU

Oli siitä mennyt se päivä loppuun ja tullut yö. Se yökin oli mennyt menojojansa, ei aivan kokonaan, mutta jo aamupuolelleen.

Silloin heräsi Ihalainen ensiksi ja alkoi puolittain tajuttomana kopeloida tupakkakompeitaan päänalusensa alta. Mutta tätäpä ei löytynytäkään. Se tuntui pakenevan. Hän nousi polvilleen ja alkoi kömpiä ja etsiä pimeässä, taputellen kämmenellään lattialle levitettyjä olkia. Ihmetteli hän myöskin, mitenkä hän ei pudonnut sängystä.

Siinä taputellessa sattui kämmenen alle jotain pehmeämpää ja Antti jo luuli löytäneensä pieluksen, kun se älähtikin ja sanoi unen sekaisella Jussi Vatasen äänellä:

»Kuka horna se kasvoille taputtaa!»

Nyt meni Antti sekaisin. Hän ei hoksannut miten asiat oikeastaan olivat, vaan kysyi pöhlönä:

»Vatanenko se on?»

Vatanen kuorsasi kerran ja käänsi kylkeään. Antti alkoi taas kopeloida, mutta mitään ei löytynyt. Tuntui vain kivistävän päätä. Hän istahti polvet pystyssä ja ajatteli kuin unissaan eläjä, mitä tämä pimeys merkitsi.

Vasta kotvan istuttuaan tuli hän myöskin ajatelleeksi, missä hän nyt oikeastaan olikaan. Pitkällisten ponnistusten jälkeen hän sai sen verran selville, että heidän pitäisi olla Joilla. Mutta olivatko he siellä ja missä siellä, sitä ei hän käsittänyt.

Hän ryhtyi taas kopeloimaan pimeässä ja haparoi Vatasen käsiinsä, alkoi tätä nykiä ja herätteli:

»Vatanen!... Nukutko sinä, Vatanen?»

Vatanen ärähti ja käänsi kuvettaan. Antin päätä alkoi pahemmin pakottaa. Kauvan istuttuaan hän nukahti istualleen... Ja nyt hänen rasittuneet ajatuksensa loihtivat hänen uniinsa rosvoiseikkailun, samanlaisen kuin oli kerran Mäki-Olkkoselle tapahtunut. Öisellä metsätiellä hän piti rosvoa kiinni, tukki sen suuta ja koetti itse olla ääneti, että ei vain kukaan rikoskumppani kuulisi ja osaisi tulla rosvon avuksi. Tämän rosvojutun oli hänelle kertonut Vatanen tällä samalla kaupunkiin tulomatalla ja nyt näki Vatanen itsekin siitä unta.

Ja juuri sillä hetkellä sattui Antti heräämään pelottavaan uneensa ja kahmasi pimeässä Vatasen kasvoja. Siitä heräsi Vatanen ja nyt luuli kumpikin joutuneensa rosvojen käsiin; oitis tarrasivat he toinen toisiinsa kiinni, aivan niinkuin Olkkosen rosvojutussa kerrotaan tapahtuneen, ja niin alkoi paini pilkkosen pimeässä.

No oteltiin siinä. Ei kumpikaan uskaltanut huutaa tuntemattomassa pimeydessä, koettihan vain tukkia ahdistajansa suuta. Olet kahisivat permannolla ja kuului vihaista puhkumista, kun miehet kieriksivät mitä ankarinta sylipainia sysimustassa yössä.

Viimein uupuivat molemmat painiin, mutta vastustajaa ei uskaltanut kumpikaan hellittää. Ja niin viruivat he nyt tuntikauden toisiansa tuimasti pidellen. Luut ihan ruskivat puristuksesta. Oli siinä odottamista, että päivä valkenisi ja apu tulisi. Jo tahtoivat kädet raueta. Viimeinen hätä oli käsissä.

Mutta äkkiä avattiin luukku, jolla pieni ikkuna oli sulettu. Miehet tunsivat toisensa, kohottautuivat pehkuille polvet pystyssä istua kyköttämään. Tuntui niin nololta, että kumpikaan ei ilennyt kotvaan aikaan mitään puhua. Viimein raapi Antti korvallistansa ja huomautti lattialle levitetyistä olista:

»Ruis-olkia ne näkyvät olevan.»

Jussi vaikeni. Hyvän tovin istuivat he nyt äänettöminä pehkuilla, ja molemmista tuntui olo hieman ilkeältä. Vasta pitkän ajan kuluttua selitti Vatanen erehdystään:

»Minä ihan luulin rosvoja olevan.»

»Niinhän minäkin!» yhtyi Antti.

Taas melkoisen tovin kuluttua päivitteli Vatanen ikäänkuin itseksensä:

»No otappas ja sokaise ihminen!»

Nyt istuivat he taas ja miettivät, missä olivat. Kyllä he sen piankin käsittivät, kun huomasivat rautaristikon ikkunassa, mutta eivät he siitä sen enempää maininneet. Kauvan istuivat sanattomina, polvet pystyssä lattialla, kunnes Antti kysyi:

»Ei taida sinullakaan olla piippua mukana, että olisi saatu savut?»

Jussi raapi päätään ja vastasi:

»Ei taida olla... Ja tammakin on juottamatta.»

No mitäs muuta kuin istua ja odottaa. Niin he tekivätkin. Antti siinä muisteli:

»Oli se hyvä löyly sinun saunassasi toissa iltana.»

Jussi ei vastannut. Hetken perästä lisäsi Antti:

»Jokohan se Kettunenkin on saanut saunansa kylpykuntoon?»

»Johan se kuuluu viime viikolla siinä löylyt ottaneen», murahti siihen Jussi.

Ja taas istuivat miehet ja tyytyivät kohtaloonsa. Kauvan olivat ääneti. Antti tarkasti olkia ja aprikoi:

»Mistähän ne tänne olkia ostavat?»

»Kuka häntä tietää... Vaikka kasvattanevat oman konnun pellossa», ajatteli hänelle Jussi, ja Antti, joka puristeli olkia, myönsi:

»Hyviä olkia ne ovat olleet!»

Samaa mieltä oli Jussikin, myöntäen:

»Kyllä niitä lehmä olisi syönyt.»

* * * * *

Apua vain ei kuulunut, vaikka tuli täysi päivä. Antti oli noussut, tarkasteli ikkunan ristikkorautoja ja arveli:

»On siinä paksua rautapunttia... Mitähän lienevät heistä tuohon panneet?»

»On siinä paksu rautakanki ollut!» tuumiskeli Jussi, ja lisäsi puheen jatkoksi:

»Tuommoista kankeahan se Kettunen osti kärrin akselikseen...»

Antti myönnöytti:

»Kestäähän tuommainen akselina, kun ei järin suuria kuormia pane.»

He istuivat taas lattialla rinnatusten, kyykyllensä, ja alkoivat puhua ihmis-elämästä yleensä. Antti pani alun sanoen:

»Millähän se Tahvo Kenonenkin henkeään elättäne?»

Jussi oli ajatellut samaa asiaa ja arveli:

»Eikö tuo sillä räätälin työllä aina ansainne!»

»Tottapa se sillä... Sillä ei suinkaan se muutoin leivissä pysy!» vahvistui siitä Anttikin, ja Jussi vielä lisäsi:

»Tekeehän se housut, niin että kestää niissä mies aikansa.»

Hetken kuluttua hän ihmetteli:

»Kas kun ne eivät ole panneet sitä Kenosta putkaan täällä Joillakaan!»

Mutta nyt he vaikenivat, kun oli tullut se sana mainituksi. Antti koetti jonkun aikaa mietittyään kääntää puhetta toisaalle, muistellen:

»Onkohan sen Koposen ruunan patti parannut, kun se leikkuutti sen mustalaisella?»

Jussi tunsikin asian ja myönsi:

»Onhan se parannut, kun ruuna kuoli!»

* * * * *

Odottivat miehet taas puolisen tuntia. Antti katkaisi nyt äänettömyyden, ihmetellen:

»Vai kuoli se Heikki Koposen ruuna siitä mustalaisen tohtoroimisesta!»

»Kuoli!»

Aika kävi pitkäksi kuin nälkävuosi... Jussi jo tuskasteli:

»Kun olisi jyskyttää tuohon oveen, jotta avaisivat!»

Mutta samassa saapui apukin. Ovi avautui ja poliisi ihmetteli kynnyksellä:

»Kylläpä ovat olet pehkuina. Mikähän täällä on tuolla tavalla piehtaroinut!»

Otti vähän oudolta koko miehen puhe ja hymyyn tahtoi vetäytyä poliisinkin suu hänen nähdessään nämä kaksi saman näköistä ikämiestä istua kököttämässä pehkuilla keskilattialla rinnatusten kuin kananpojat yöpuulla. Naurahti hän ja selitti:

»Nyt olisi tutkittava sitä eilisenpäiväistä asiaa. Jos herrat lähtisivät.»

Silloin koetti Antti kääntää puhetta toisaalle toivossa, että ehkä se siinä sotkeutuisi koko asia. Hän kysyi poliisilta:

»Onkohan se Pekka Parviaisen puoti vielä siinä entisessä paikassaan?»

Siinä sanoi poliisi sen pysyvänkin, mutta yhtä hyvin hän vain vaati lähtemään. Jussi yritti silloin tekeytyä ystäväksi. Hän kysyi:

»Mistä pitäjämästä se tämä poliisi on vielä syntyisin?»

»Kiihtelysvaaralta... Mutta jos sitten lähdetäisiin jo!» vastasi poliisi.

»Vai Kiihtelyksestä. Sieltähän se on tämä minunkin tamma Kettusen Pekalle tullut. On se taitaa iso pitäjäs se Kiihtelys.»

»On... Poliisimestari suuttuu. Jos sitten jouduttaisiin.»

Jussi yritti vielä jotakin keinoa, mutta poliisi rauhoitteli käskevästi:

»Ei siellä nyt vielä päättä poikki puraista. Aletaan vaan mennä!» ja mentävä sitä oli.

* * * * *

Tutkinto oli jo lopussa. Jussi kun kuuli mistä kaikesta heitä syytettiin, ihmetteli:

»Eihän sitä nyt olisi ennätettykään tehdä semmoista pahan paljoutta, kun vasta illalla tultiinkin.»

»Kiellä sitä puhumasta!» ärähti siihen poliisimestari poliisille ja tämä neuvoi Jussia:

»Ei saa turhia pölistä!»

Jussi vaikenikin ja raapi harmissansa korvallistansa kunnes poliisi kehotti:

»Saatte mennä takaisin putkaan odottamaan raastuvanoikeuden istuntoa.»

Ja turhaan yritti Jussi tehdä tenää, moittien vihoissaan poliisille:

»On se rovastinkin poika juopotellut Joilla, vaan eipäs sitä panna putkaan, kun se on papin poika. Mutta kyllä maamiestä könyytetään oikeuden eteen, kun se vain sattuu vaikka vähän aivastamaan, tahi pikkuisen kipakampaa juoksua omalla hevosellaan ajamaan.»

Aamulla he taas kyköttivät oljilla odotellen raastuvanoikeuden istuntoa. Jo alkoivat miehet puhella asemastansa hiukan vapaammin. Antti näet ihmetteli:

»Kun ne eivät putkaan laita saunaa!»

Siihen toivomukseen yhtyi Jussikin järkeillen:

»Olisihan tosiansa paljon mukavampi maata saunan lauteilla ja kylpeä iltikseen, kuin tuossa lattialla kyhjötellä... Eikä niiden tarvitsisi olkiakaan ostaa. Sillä kyllä sitä tavallinen maamies tyytyisi paljaillakin saunan lauteilla muutaman yön nukkumaan.»

»Tyytyisi sitä», lupasi Anttikin.

»Tyytyisi. Ja jos vielä toisikin vaikka vanhan hevosloimen alusekseen, niin hätäkös siinä olisikaan lämpimillä lauteilla nukkuessa.»

»Kaikenlaiset kompeet niillä herroilla vain pitää ollakin, kuin nyt esimerkiksi tämä putkakin», ihmetteli Jussi. »Mistä heidän päähänsä pitää kaikkien metkujen johtua!»

Joutui sitten asian oikeudellinen tutkiminen.

Raastuvassa tuomari luki pitkän päätöksensä, jolla Antti Ihalainen ja Jussi Vatanen, molemmat Liperintaipaleelta, tuomittiin juopumisesta, rähinästä, hurjasta ajosta, katutappelusta, poliisin

vastustamisesta, akkunan särkemisestä ja torikauppias Kankkusen kujan kumoon ajamisesta vetämään sakkoa niin ja niin paljon, korvaamaan vahingon sillä ja sillä summalla, sekä maksamaan kuluja ja kipurahoja sen ja sen verran.

Tyynenä kuunteli Jussi alkua, mutta jo keskipaikoilla kirosi hän Antille:

»Yhäkö sillä lemmolla piisaa!»

Ja kun siitä ei tuntunut loppua tulevankaan, kiehahti veri, ja kun tuomari oli lopettanut, sanoi Jussi hänelle suoraan:

»Elä pölöpötä!»

Hänet tuomittiin nyt maksamaan sakkoa oikeuden loukkaamisesta. Se otti Antinkin luonnolle ja hän huomautti:

»Olkoot muut asiat miten hyvänsä, mutta sen minä vain sanon, että kyllä se on h——tin väärin tehty tätä alamaista kansaa kohtaan, jotta nämä herrat ja muut joutilaat panevat kaiken maailman pahat ja rasisukset talonpojan niskaan.»

Oikeus julisti nyt uuden päätöksen, tuomiten Ihalaisenkin maksamaan sakkoa oikeuden loukkaamisesta. Oikeussalista pois päästyään menivät he Antti Parviaisen kartanolle, istahtivat rinnatusten hirsiläjälle, panivat tupakan, imeksivät piippujansa ja miettivät. Viimein ihmetteli Vatanen:

»Seköhän tuo Niirasen viinan tähde jaksoi tämmöisen jutkun tehdä?»

Antti aprikoi kauvan ja myönsi lopulta:

»Eikö tuo liene se tehnyt.»

Hän punnitsi vielä asiaa ja paransi:

»Kyllä kai se itse kehno on siinä rienannut hierimenä! Sillä ei suinkaan se kukaan muu sillä tavalla ilkeäisikään ihmistä villitä.»

»Ei ilkeäisi... Kehno se on ollut!» uskoi nyt Vatanenkin. »Ja putkaan pakana meidät jutkautti! Voi sitä ryökälettä!»

He jatkoivat asian pohtimista ja harmistuivat kehnolle ja viinalle. Ja kun he sitten laskivat miten paljo asia oli tullut heille maksamaan, ei Jussi voinut olla raivostumatta tammallensa. Hän löi sitä nyrkillänsä lautasille ja ärjäsi:

»Häh!»

Tamma silloin viuhautti häntäänsä. Moisesta Jussi yltyi silmittömäksi. Hän syöksähti tamman eteen, heristi sille nyrkkiään ja karjasi:

»Viuhautappas siinä vain häntääsi, senkin imisä, niin nyhtäsen pois koko huiskuttimen, niin jotta ei jää kuin selkäranka!... Prtuu, siinä, lehmä!»

Hän osui nyt kaivelemaan kärrissä olevia heiniä. Sieltä sattui käteen täysi viinalekkeri. Suutuksissaan kätki hän sen heiniin ja ähisi viinalle:

»Tuotakin lientä piti sille Hyvärisen kohmulle ostaa ... eto tytöstä vielä!... Eikö hän viinoitta eläisi sekini!»

Mutta lekkeriä kätkiessä sattui käsiin se tyhjä viinapullo. Hän sieppasi sen, ryyppäsi, jos olisi vielä mitä ollut, haisteli varmuuden vuoksi ja paiskasi sitten pullon kiveen säpäleiksi, ilkkuen sille ilolla ikäänkuin voitokkaana uhitellen:

»Ähäh!... Vieläkö nyt jutkautat ihmisiä poliisiputkaan!»

* * * * *

Mutta kun he hiukan myöhemmin söivät eväitänsä, hirsiläjällä istuen, alkoi mieli rauhottua ja vahinko unohtua. Lopulta Antti ryhtyi painamaan puheella koko harmia unohdukseen. Jussia ja itseään rauhoittaaksensa hän muisteli:

»Oli se isomahainen tuomari, se joka sakotti...»

»Olihan sillä kolme meidän kihlakunnan tuomarin maha», se oli Jussinkin ajatus. Antti mietti sitä ja arveli:

»Tottapa se sentähden sakotti niin jumalattomasti, jotta saisi mahansa täyteen...»

Molemmat raapaisivat yhtäaikaan korvallistaan ja Jussi taas kummasteli:

»Mihin lemmon aikaanhan me ehdimme tehdä niin ylettömän paljon sitä pahuuden hantvärkkiä, kun siinä oli tuomarillekin pölpöttämistä hyväksi tupakan panoajaksi ennen kuin sai ne kaikki loppuun luetelluksi!»

»Olihan siinä monen sorttista pahuutta!»

»Ja mene tiedä miten paljon se olisi siihen vielä lisää pulittanut, jos en minä olisi kieltänyt pölpöttämästä. Vaan herkesipäs, kun minä sanoin!»

»Herkesi se. Vaikka kyllä sitä harmitti, koska se sitten vielä lisäsi ne kaupantekiäissakot», myönnytti Antti. Pahantekoja tuntui olevan epäilyttävän paljo ja hän jo epäili:

»Kun nuo lemmit eivät olisi valehdelleet meidän päähämme!... Mene niitä tiedä tuntemattomia vieraitamiehiä.»

Sitä epäili Anttikin ja arveli:

»Omat vieraatmiehet ne pitäisi varata näin kaupunkiin lähtiessä.»

»Oo-mat!... Omat pitäisi varata... Ei niistä vieraista näkijöistä ole muuta kuin riesaa», yhtyi Jussi kehuen jo sitä omaa todistajaakin:

»Se Peijonniemen Koljonen se olisi hyvä ja selväpuheinen todistaja tämmöisissä asioissa. Se mies osaa puhua niin jullilleen ja asiaa myöten, jotta siitä vain ei ottaisi oikeata selvää, vaikka häntä tutkisi sata tuomaria.»

»Se pitkä Koljonenko?»

»Se... Jos se olisi nytkin osunut paikalle ja me olisimme vain sanoneet, että puhuppas sinäkin, Koljonen, niin tuomari itse olisi saanut sakkoa housuihinsa, kun se poika olisi asian mallannut oikein päin.»

»Tuomari se olisi saanut!» myönsi Antti, niisti nenänsä ja valitti:

»Tuo nenäkin on tukossa!»

KUUEDES LUKU

Ihalaisen Anna Liisa oli iltasella jättänyt porstuan oven säppiin panematta, jotta Ihalainen pääsisi jyskyttämättä sisään, tullessaan tulitikkuja hakemasta.

Hän oli jo pitkällään sängyssä, kun juohtui mieleen, että olisi pitänyt peittää hiillos tuhkalla, jotta olisi tuli säilynyt huomiseen aamuun, kun ei ollut tulitikkuja. Oli hän jo nousemassa sitä peittämään, kun muisti, että olihan se Ihalainen tikkuja hakemassa.

Aamusella hän heräsi tavalliseen aikaan, katseli sänkyään ja arveli:

»Ka... Eikö se Ihalainen ole tullutkaan, kun sitä ei näy?»

Katsoi hän taaksensakin sänkyyn, mutta ei Ihalaista näkynyt sielläkään. Hän jo siinä ajattelemaan:

»Jäiköhän se sinne yöksi, kun ei tullut ... vaikka aukihan se oli porstuan ovi!»

Hän nousi, otti kahvipannun, avasi sen hatun ja haisteli sisusta. Kipristi vähän nenäänsä, pani vettä pannuun ja huuhdellen sillä poroja pois sanoi:

»Jo nuo joutaa huuhtoa pois... Muikealle haisevat...»

Ja kaataen porot veden kanssa sumppipannuun sanoi hän lisää:

»Keittää heistä sumppia, niin vähemmän tarvitsee keittäessä panna kahviin jauhoja.»

Hän kaasi sumppia pannuun, otti puun ja alkoi hämmentää liettä, arvellen keittää kahvia hiilillä. Mutta turhaan hämmenteli hän, ihmetellen:

»Ka! Jäikö se nyt tuo hiillos illalla peittämättä, kun se on sammunut.»

Anna Liisa alkoi toimittaa askareitansa; kun piikakin oli nyt itseviikolla, oli näitä tavallista enemmän. Ei tahtonut ehtiäkään tehdä.

Mutta tuon tuostakin otti hän puun, hämmenteli hiillosta ja etsi tulta, mutta: ei. Ei, niin ei... Silloin Anna Liisa aina kohensi kahvipannun yhdestä paikasta toiseen. Tuossa aamiaisen korvilla hän jo sanoi:

»Minnehän se Ihalainen jäi, kun se ei tule?»

* * * * *

Puoleltapäivin oli Anna Liisa ruokkinut karjan, tehnyt hevoselle appeen ja hommannut yhtä ja toista. Taas hämmenteli hän liettä ja nyt hän jo avasi kahvipannun hatun, haisteli ja valitti:

»Vesikin jo ennättää ruveta pannussa myrtyymään, kun se ei tule!»

Vähän jo suututtikin moinen vitkastelu. Eikä ruokakaan maistunut, kun ei ollut kahvia vielä saanut.

Puolenpäivän aikana poikkesi taloon eräs vaimo, pani nyytinsä penkille ja joi vettä. Anna Liisa tervehti nyt häntä kysyen:

»Oletko sinä se seppä Kanasen Maija Liisa sieltä Lempaankoskelta?»

»Sehän minä olen... Tämäkö se on se Antti Ihalaisen talo?» myönsi Maija Liisa.

»Tämähän se on.»

»Sitähän minäkin, että tämä se on. Ne kylällä jo sanoivat, että se on Ihalaisen talo, jossa on rinnepellolla hyvin suuri sontatunkio», selitti vieras.

»Ähää!... Vai tiesivät ne sen tunkionkin!» ihmetteli Anna Liisa. Vähän aikaa istuivat he ääneti, kunnes Maija Liisa kysyi:

»Missäs se Ihalainen itse on?»

»Ka niitähän se meni tulitikkuja hakemaan sieltä ukko Hyvärisen talosta... Ja sillä matkallahan tuo vielä lienee...»

»Ähää!»

Tovin kuluttua kysyi Ihalaisen Anna Liisa vuorostaan:

»Kasvoivatko sinulle pellavat hyvästi?»

»Eipä nuo erikoisen hyvästi, kun ei ollut siementä millä keväällä kylvää... Mutta liinoja tuli kaksikymmentäkolme roivasta.»

»Vai niin tuli liinoja. On siinä loukuttamista!»

Puhuttiin nyt yhtä ja toista. Maija Liisa katsoa muljautti joskus kahvipannuun. Lopulta hän ryki kuivaa yskää ja valitti:

»Pölyköhän lie henkeen mennyt, kun kakistuttaa!»

Anna Liisa kyllä ymmärsi sen, mutta kun ei ollut tikkuja, niin sanoi ainoastaan:

»Vai kakistuttaa sinua!»

* * * * *

Mutta sama asia hautui yhä Anna Liisankin mielessä.

Puolisen tuntia istuttuaan ja puheltuaan sanoikin hän:

»Olisihan tässä pitänyt vieraalle kahviakin keittää, mutta kun se Ihalainen ei tule, niin ei näet saa tulta.»

Kanasen Maija Liisa tunsu pettyneensä, mutta ehdotti toki:

»Eikös sitä saa tuosta hiilloksesta puhumalla?»

»Niin tultako?»

»Niin.»

»Saaneeko tuosta!... Sammuivat yöllä, vaikka illalla peitin niin hyvästi tuhkalla, ja ajattelin vielä siinä peittäessäni, jotta mene tiedä vaikka seppä Kanasen Maija Liisa tulisi, niin on toki tulta, jotta saa kahvit höyräyttää!»

Maija Liisa ryki tyytymättömyyttensä yhä merkitsevämmin. Anna Liisa haisteli piankin taas pannua ja sanoi:

»Vesikin alkaa myrtyä pannussa, eikä se Ihalainen ikään tule.»

Mutta Kanasen Maija Liisa oli ottanut puun ja kaiveli sillä hiillosta.

»Löytyykö sieltä?» tiedusti Anna Liisa uteliaana.

»On siinä vähän kipunan näköistä... Tultako hän sitten lie vai mitä», selitti vieras, ja Anna Liisa ehdotti:

»Puhu siihen, niin jos hyvinkin sytty!»

Maija Liisa kumartui ja alkoi puhaltaa hiillokseen. Ensin hän puhalsi varovasti, ja selitti:

»Ei ole hyvä ensi henkeensä liian rajusti puhua, jotta se vie tulen pois!»

»Joko se sytty?» iloitsi jo Anna Liisa. Mutta ei tuli syttynyt vielä. Maija Liisa ehdotti:

»Tuossa on suuri hiili. Puhalletaanpas yhdessä!»

Ja molemmat kumartuivat ja puhalsivat kuin palkeesta. Maija Liisa piteli hiiltä päretikulla kiinni, ja tuprusi siinä joskus poro, kun he päästivät siihen ilmaa suustansa.

»Puhu tuohon kanttiin», neuvoi Maija Liisa, ja Anna Liisa vakuutti:

»Siihenhän minä puhun.»

Mutta toivotonta oli kaikki.

»Ei se syty!» sanoi Maija Liisa ja Anna Liisa haisteli taas pannun sisusta.

Sattui ohi kulkemaan Malisen vävy Jussi Kokko ja poikkesi pikimmältään tupaan, ryyppäsi vettä ja sanoi suutaan pyyhkien:

»Söin niitä Onkamon Hirvoselta ostetuita mujeita, niin janottamaan näet rupesi.»

Hän sytytti piippunsa ja oli jo lähdössä pois, kun Anna Liisa tiedusti:

»Sieltäkö se tämä Kokko tulee ukko Hyvärisen talosta?»

»Sieltä päinhän minä, vaikka en ihan Hyvärisestä.»

»Vai sieltä!... Eikö sitä Antti Ihalaista näkynyt jo tulevan?» tokaisi Kanasen Maija Liisa kahvin kohtalosta huolissaan.

»Ei sitä sieltä päin näkynyt», vastasi Kokko, joi uudestaan ja kysyi:

»Riittääkö siinä tuossa teidän kaivossa vettä koko talven ajan?»

»Riittäähän siinä... Vai ei sitä Ihalaista kuulunut siellä», vastasi Anna Liisa.

»Ei», vahvisti Kokko. Ja lähtöä tehden hän sanoi:

»Täälläkö tämä Kanasen Maija Liisa on?»

»Täälläpä häntä on», myönsi puhuteltu. Jussi Kokko katseli vielä hetkisen Ihalaisen lapiopuuta ja ihmetteli lopullisesti lähtiessään:

»Vai ei se Ihalainen olekaan kotonaan! Meniköhän tuo Kakunvaaraan?»

»Ka sinnehän se lähti, eikä tule takaisin.»

Jussi Kokko lähti. Nyt alkoi Anna Liisaa huolestuttaa ja tovin kuluttua hän arveli:

»Minnekähän se Ihalainen nyt on koko päiväksi jäänytkin... Tulitikkuja ei ole koko talossa eikä Ihalainen vain tule...»

»Eikä näet tullut tuolta Jussi Kokolta pyydetyksi!» hoksasi Maija Liisa. Ihmetteli sitä Anna Liisakin, mutta selitti:

»Kukas sitä nyt hoksasi pyytää, kun on Ihalainen kerta niitä hakemassa!»

Ei tahtonut puhelu kahvittomalla suulla oikein sujua, mutta ei toki ihan loppunutkaan. Kerran jo taas oli katketa, mutta silloin huomasi Anna Liisa kysyä vieraaltaan:

»Mistä sinä olit nyyttinesi tulemassa?»

»Sen Pekka Kenosen Suson lapsisaunoillahan minä tässä pistäännyin... Vein vähän potaattipiiraita ja hersryynikukkosen tapaisia!»

»Ähää! Vai siellä! Onkos se Suso sitten saanut pieniä?» kummastui Anna Liisa. Maija Liisa selitti:

»Eikä tuo mitään erikoisempia. Vaan kuuluihan tuolta itkua kapaloista!»

»Tytönköhän tuo Suso sai?» uteli Anna Liisa.

»Paljas poikapa tuo kuului vain olleen», valitti Maija Liisa.

»Katsohan näet sitä Susoa! Kun vielä vanhoilla päivillään höynäytyy!» ihmetteli Anna Liisa. Kanasen emäntä muisti Pekka Kenosesta Anna Liisan vanhan asian ja kysyi:

»Pekka Kenosen velihän se oli se entinen Tahvo Kenonen, joka sitte meni räätäliksi. Eikös se Tahvo yhteen aikaan jo sinua ajatellut?»

Anna Liisa kainosteli siihen:

»Ajattelihan se, mutta en minä hänestä välittänyt. Tämä Ihalainen on aina ollut semmoinen saarnamies ja hyvässä kunnossapa tuo onkin kontunsa tähän asti pitänyt.»

»Uuras työmiestä se Ihalainen on... Vaan missähän se nyt viipyy, kun ei jo tuo niitä tulitikkuja?» antoi Maija Liisa tulla.

Ja kyllä siinä alkoi Anna Liisakin jo ajatella yhtä ja toista, vaikka luottikin aina siihen, että kyllä Ihalainen aikanaan tulee. Mutta häntä olisi tarvittu pian. Levottomuutta lisäsi nyt vielä Maija Liisa sanoen:

»Kun ei vain olisi tapahtunut jotain! Kuka sen tietää, vaikka olisi ojaan pudonnut.»

Mutta välillä ei ollut oja. Sen muisti Anna Liisa ja huomautti siitä. Maija Liisa vain väitti:

»Mistä sen tietää, vaikka olisi lähtenyt kiertämään sieltä Romppalan nurmen kautta ja siellä pudonnut ojaan!»

Se selitys tuntui Anna Liisasta mahdolliselta, ja hän myönsi jo:

»Kukapas sen tietää!... Jos olisi hyvinkin saanut veneen Sormulasta ja soutanut Hämärin lammin yli sinne Romppalan nurmelle ja pudonnut siellä ojaan.»

Vähä vähältään alkoivat molemmat varmistua siinä uskossa, vallankin kun Kanasen Maija Liisa vielä muisti:

»Siellähän se Koivistonkin hevonen putosi vetelään ja sinne kuoli...»

»Ähää!... Vai siellä sekin kuoli!» pääsi Anna Liisalta. Aluksi hän nyt suuttui Ihalaiselle, kun se ei aikanaan tullut ja sitten aivan sousti ojissa rypemään. Hän moitti:

»Se onkin semmoinen kuhniija koko se Ihalainen!... Joka ojassa sen pitääkin koluta ja rypeä!»

Ja Maija Liisakin puolestaan harmistui Rompalle, kiukutellen:

»Eikä sekään Romppa voi niitä ojaan korjata, jotta eivät ihmiset niihin putoaisi!»

Levottomaksi siinä kävi mieli väkisinkin. Säälikin tuli Ihalaista. Välillä puhuttiin Kämäräisen lehmästä. Mutta piankin taas johtui puhe Ihalaisen omituiseen viipymiseen. Anna Liisa sanoi:

»Eihän se muulloin ole näin lyhyellä matkalla kahta päivää viipynyt!»

»Eihän tällä välillä viivy», oli Kanasenkin vaimon mielipide.

Levottomuus enentyi. Anna Liisa huomautti: »Oikein pitäisi näet lähteä kädestä pitäen tiedustamaan Hyvärisestä, onko se siellä, mutta ei ole tässä kotimiestä.»

Hän odotti, että Maija Liisa tarjoutuisi kotimieheksi, ja Maija Liisa puolestaan odotti, että häntä pyydetäisiin. Niin istuivat he ia odottivat molemmat. Toinen ei rohjennut pyytää, kun ei ollut voinut kahvia tarjota, ja toinen ei tarjoutunut, luullen että Anna Liisa ei huoli hänestä. Jo kiukutteli itseksensä Anna Liisa:

»Ei näet sen vertaa auttaisi, että jäisi kotimieheksi tuohon!»

Maija Liisa taas suututteli itsekseen:

»Pelkääköhän se minun tästä mitä varastavan, kun ei uskalla kotimieheksi pyytää!»

Hän loukkautui moisesta. Suuttuneena ilmoitti hän kotvasen kuluttua nenäkkäällä juonittelulla:

»Kuuselankin rouva aina lähettää hakemaan minua kotimiehekseen, kun on poissa... Tottapahan se ei pelkää tavaroittensa katoavan...»

Ei Anna Liisa vielä hoksannut, vaan luuli Maija Liisan tarkoittaneen, että kyllä hän Kuuselan rouvan kotimiehenä olisi, vaan ei täällä. Alkoi hänkin juonitella:

»Ka onhan niille rikkaille kotimieheksi tarjokkaita, vaan kukapa se näille talonpoikaisille rupeaisi, vaikka pyytäisi.»

Suutuksissaan istuivat he aika tovin. Maija Liisa puuhaili kotvasen nyyttiänsä kaivellen, odotti ja jo jatkoi taas juonittelua:

»Hoh-hoi!... Hoh-hoi! Kaikki sitä tätä köyhää epäilevät. Luulevatko he sitten, että ei sitä köyhällä sielua olekaan!»

Anna Liisa polki rukkiaan, jotta kiiju hurisi, ja jatkoi juonitteluaan hänkin:

»On... on niitä rikkailta tarjokkaita, vaikka niillä ei kotiakaan olisi... Kaikki ne vain tätä köyhän kotia ylenkatsovat ja kiertävät.»

Niin juonittelivat he ihan tosissaan... He huokailivat katkerina, ja Maija Liisa aikoi jo lähteä suuttuneena matkaansa. Mutta kun Anna Liisan huoli lisääntyi eikä Anttia kuulunut, alkoi hän jo pakosta lauhtua ja arveli pyytää... Juonitteli kumminkin vielä:

»Eikä tässä kotimiehelle saisi edes kahviakaan... Kukahan tuo silloin rupeaisi!»

Viimein alkoi juonittelu vaimeta. Ja lopulta, kun pimeän tulo alkoi pelottaa ja hätä lisääntyi, ryhtyi Anna Liisa äkkiä lepyttelemään Kanasen emäntää. Hän sanoi:

»Vai yli kaksikymmentä roivasta sinulle tuli liinoja! On siinä mitä loukuttaa ja kehrätä!»

Sovinto alkoi rakentua. Kanasen emäntä puhui leppyneenä:

»Eihän niitä olisi muuten niin paljoa kasvanut, vaan kun se oli niin väkevä se pelto, niin se puhui liinaa, jotta ihan se hirvitti!»

»Vai ihan se niin puhui sitä liinaa että hirvitti. Tottapa se Kananen oli siihen vetänyt oikein paksulta lantaa ja mutaa, kun se niin puhui», sovitteli Anna Liisa edelleen. Puhetta jatkui eri asioista, kunnes oli jo aivan lauhduttu. Ja silloin uskalsi Anna Liisa pyytää:

»Olisit nyt tässä joutessasi kotimiehena, niin minä menisin peräämään sitä Ihalaista, onko hän ojaan

pudonnut vai missä se vetelehtää!»

Maija Liisa suostui mielellään, alkoi purkaa nyyttiään, ja Anna Liisa lähti.

SEITSEMÄS LUKU

Hyvärisen tuvassa oli touhua... Lakanakangasta luotiin ja peitteitä ommeltiin, sillä häät olivat tulossa. Lapset siitä niin riemuitsivat, että olivat ihan villissä. Alituiseen katselivat tielle ja joku aina narrasi toisia:

»Nyt tulee suurinenäinen Vatanen!»

Mutta aina oitis kun oli saanut sen sanotuksi hävisi myös sanoja itse kuin siivillä. Milloin kiipesi uunille, milloin sängyn alle kätkeytyi vikkelenä kuin kissa, sillä Anna Kaisan, jopa emännänkin käsi tapaili silloin sanojan tukkapäätä. Vanuneita takkupäitä vilisi siitä huolimatta tuvassa puolisen tusinaa.

Nyt oli taas tienpuoleinen akkuna päitä täynnä ja niiden joukosta huusi ääni:

»Voi, voi! Nyt tulee sen Ihalaisen akka!»

Mutta Anna Kaisa ei ollut malttanut odottaa kenestä oli kysymys, ja oitis pölysi kaksi vanukkeista päätä hänen käsissänsä. Toinen höyhennettävistä parkui:

»Voi, voi!... Elä tukista! Enhän minä sanonut Vatasesta! Ihalaisen akkahan se tulee... Elä tukista!»

Nyt vasta selvisi asia. Emäntä kiirehti:

»Kätkekää tuo peitteen ompelus... Ei sille tarvitse vielä sanoa, kun ei ole kuuluutustakaan otettu... Tuleekohan tuo miestään peräämään!... Valehtele nyt, Hyvärinen, sen menneen vaikka Littilään ... tai Jouhkolaan!»

Hyvärinen oli viisaan näköinen: kyllähän tässä osataan.

* * * * *

Anna Liisa oli tullut tupaan, ja kahvipannu oli aivan lennätetty tulelle.

»Menee pikemmin pois, kun saa kahvin suuhunsa!» oli emäntä neuvonut. Talossahan oli kiire.

Kuulumiset oli jo kysytty, kun emäntä aloitti puheen asioista, kysyen:

»Onko se Vatasen Jussi siellä Murroilla päin liikkunut?»

»Ei sitä ole näkynyt siellä... Se Littilän Hotakka siellä vain kävi kesällä, ja Jussi Kokko ajaa toisinaan siitä kautta Lempaan myllylle», kielsi Anna Liisa, ja emäntä päivitteli:

»Missähän se Vatanen sitten kuleksinee... Ei sitä ole täälläkään kuulunut hiiren hisahdusta.»

Hän kaatoi Anna Liisalle toista kuppia, ja sitä tehdessään jatkoi:

»Eikö tuo Vatanen lie sitten mennyt sinne Niiralan kylään sitä Pekka Roivaan tyttöä katsomaan ... siltä kun on Vataselta se entinen eukko vainaja kuollut... Ka, ryyppää siitä lisää sitä sikurivettä!»

Anna Liisa uskoi, että sinne Niiralaan se Jussi oli mennyt, ja ilmoitti:

»Onhan sillä Pekka Roivaalla kolmekin niitä tyttöjä. Sitä Liisa-nimistäkö se Vatanen sitten aikonee!»

»Eikö tuo sitä!» myönsi emäntä, ja Anna Liisa arveli siihen:

»Ka väittääpä tuo Liisakin Jussin laiselle miehelle, vaikka on kiersilmä. Ei se Jussikaan sen parempia saa.»

Talon väki ei pitänyt siitä huomautuksesta, ja sen johdosta syntyi tovin äänettömyys. Puheen aloitti

sitte Anna Liisa kysyen:

»Tekivätkö ne teidän lampaat tänä syksynä äpärä-vuonia?»

»Eivät tehneet muut kuin se musta emä-lammas, joka on vielä keritsemättä», vastasi emäntä ja kysyi vuorostaan:

»Tekivätkös teidän lampaat?»

»Eivät ne tänä kesänä tehneet, vaan Kämäräisen lampaat ovat tehneet kaikki...»

»Kahohhan!... Tekivätkö toki uuhia?»

»Eikö nuo liene puoliksi tehneet uuhia ja päsejä», ilmoitti Anna Liisa, ja kun se asia oli selvä, kysyi hän:

»Sekö se Lehvosen Anna Priitta leikkasi teidän kaura-huuhdan?»

»Se.»

»Paljonko se sai siitä palkkaa?» uteli Anna Liisa edelleen. Nyt vastasi itse Hyvärinen:

»Kaksikymmentä kolme kappaahan se sai kauroja!»

»Vai sen verran se sai... Kaksikymmentä kolmehan se sanoi Kanasenkin Maija Liisa tulleen hänelle liinaroivaita», selitti siihen Anna Liisa.

»Jokohan tuo on ne loukuttanut?» kysäsi silloin emäntä, ja Anna Liisa myönsi:

»Jo tuo lie.»

* * * * *

Niin oli hän istunut ja puhunut, ja oli aika lähteä paluumatkalle. Siinä hyvästellessään hän tuli kysyneeksi:

»Onko sitä Antti Ihalaista näkynyt täällä päin... Se kun lähti täältä niitä tulitikkuja hakemaan...»

Hyvärisen suu vähän virahti ja emäntä oli viisaan näköinen.

»Taisihan se tässä käydä», myönsi isäntä, ja jouduttaakseen pois lähtöä kaatoi emäntä vielä kahvia ja kehotti:

»Ryypäisit tuosta nyt vielä kolmannen kupin.»

Vähän vastusteltuaan alkoi Anna Liisa hörppiä kahvia ja jatkoi samalla tiedusteluaan, kysyen:

»Joko se meni pois?»

»Johan se lie mennyt», vastasi Hyvärinen hyvin salaperäisenä.

Anna Liisa puhui kahviinsa, jäähdyttäen sitä, ryypäsi ja taas kysyi:

»Minnehän tuo meni?»

Yhä salaperäisemmältä näytti talon väki. Hyvärinen jo pani pikku leikiksi, sanoi:

»Eikö tuo liene Ameriikkaan tästä lähtenyt koko Ihalainen.»

»Vai sinne!» ihmetteli Anna Liisa.

Aluksi ei hän oikein käsittänyt asian vakavuutta, sillä niin kovin hän hämmästyi. Hyvärisen emäntä taas koetti kääntää puhetta muihin asioihin, jottei Anna Liisa rupeaisi utelemaan. Hän sanoi lapsille:

»Menisitte, puoskat, siitä katsomaan joko se mämmitiinu on turvonnut vai yhäkö se vuotaa siitä uurteesta!»

Mutta nähtävästi olivat lapset käyneet sitä katsomassa, koska se Esa-niminen poika tiesi sanoa:

»Vielä se vuotaa!»

»Ja nyt tippuu jo siitä tapin juurestakin», ehätti vielä keskimäinen tyttö.

»No mitähän tuo Ihalainen sinne Ameriikkaan meni?» hätäili Anna Liisa, epäselvänä asiasta. Mutta taas yritti emäntä sotkea, käskien lapsia:

»Menkää siitä pennut ja ottakaa jauhoja suuhunne ja pureksikaa siitä iskosta, jotta iskostatte sen tiinun uurteen, että ei tipu kalja pois!»

»Mennään tekemään purusta!» riehahti silloin koko lapsilauma, syökyen jauhovakan kimppuun, ja kohta olivat kaikki suut jauhoista purusta puremassa.

Mutta Anna Liisa oli aivan ihmeissään Ihalaisen tähden. Hän tiedusti taas:

»Sanoikohan se Ihalainen kauvan viipyvänsä sillä matkalla?»

»Kauvankos tuo nyt... Kukapa ne muuten miesten matkat niin hiuskarvan päälle tietää», viisasteli Hyvärinen ja emäntä yritti yhä sotkea asiaa, sanoen:

»Olisi se riihikin mentävä ripsumaan enimmistä pölyistä puhtaaksi. Viime ahoksella jo oli siihen pölyn paljouteen ihan läikähtyä ja töllötä.»

»No mikähän tuolle Ihalaiselle nyt tuli, kun se Ameriikkaan lähti!» huokasi Anna Liisa.

Hyvärinen koetti nyt jo pikku leikillä antaa Anna Liisalle pienen vihjauksen oikeasta asiasta. Hän laski leikkiä:

»Kukapa niiden miesten asiat ymmärtää... Vaikka olisi mennyt toista Anna Liisaa itselleen etsimään.»

Nyt sekottui Anna Liisa kokonaan. Mielen liikutus vaikutti, että hän ymmärsi Hyväristä sanojen mukaan, vaikka tosin epäselvästi. Hän käsitti himmeästi, että asiat olivat nyt huonosti.

Syntyi vaihtelu, kun Anna Liisa mietti asiaa. Hyvärisen emäntä puolestaan oli tuskassa hänen viipymisensä johdosta, kun peitteen ompelukin viipyi sen takia. Lisäksi pelkäsi hän taas uusia uteluita, jotka voisivat paljastaa talon salaisuuden ennen kuulutuksen ottoa. Jouduttaakseen Anna Liisan lähtöä turvautui hän pikku viekkauteen. Hän huomautti jo:

»On tästä sinulla vielä astua jutuuttamista keretäksesi ennen pimeän tulemistä Murroille... Vaikka lieneekö noita rosvoja nyt liikkeellä tällä välillä yölläkään.»

Se auttoi. Anna Liisa ihan säikähti, ja pian suoriutui hän paluumatkalle. Hyvärisen emäntä siunaili hänen lähdettyään:

»Älysipähän näet lopultakin mennä!... Panetteko pois, pennut, jo sen jauhovakan! Syötte siinä ja apatte jauhoja kuin paras ruunun ori apetta!»

* * * * *

Hyvin epäätietoisena ja levottomana palasi Anna Liisa kotiinsa. Rauhattui hän, kun tiesi nyt Antin olevan Ameriikassa eikä ojassa, mutta toisekseen hän taas ei käsittänyt mitä varten se Antti oli nyt sinne mennyt ihan ilman puhumatta.

Niissä ajatuksissa saapui hän kotiinsa, missä Maija Liisa odotti. Oli jo katkonut risutkin valmiiksi liedelle ja pannut pannun siihen viereen.

Anna Liisa riisuutui ja tiedusti, oliko Kanasen Maija Liisa juottanut ruunan. Hän sai myöntävän vastauksen, ja mietti mitä puhua. Epätietoista kun oli kaikki, alkoi hän salailia asiaa, varsinkin sen tähden että Hyvärinen oli puhunut, jotta mene tiedä vaikka se Ihalainen olisi mennyt uutta vaimoa ottamaan. Hän alkoi jo hämärästi aavistaa olevansa hylätty vaimo, ja kukapa nainen myöntäisi mielellään, että mies on hänelle kylmennyt. Hän mietti millä puheella peitellä koko asiaa. Sen keksittyään hän ilmoitti:

»Sitä se kuuluu Pekka Roivaan tyttöä ajattelevan Jussi Vatanen.»

»Sitäkö vanhinta?»

»Sitä Liisaahan se kuuluu.»

»Joutaisi noita Roivaaltakin jo naimisiin pääsemään», toivotti Maija Liisa, ja nyt hän jo katkoi päreitä, sillä hän oli varma siitä, että nyt se pannu pääsee tulelle. Hän ryki taas Liperin kunnan tyytymättömyyden yskää.

Mutta ei Anna Liisa näyttänyt muistavan koko asiaa. Hän kierteli ja kaarteli. Kun oli muut asiat

kertonut, niin ilmoitti:

»Kaksikymmentä kolme kappaahan se on Lehvosenkin Anna Priitta saanut Hyvärisen kauran leikkuusta...»

Mutta nyt ei Maija Liisa enää malttanut odottaa. Puheeseen vastaamatta ilmoitti hän suoraan:

»Vesikin jo rupeaa pannussa muikenemaan.»

Silloin vasta Anna Liisa hoksasi tulitikkuasian ja siunasi:

»Herra siunatkoon! Kun uneutin ne tulitikut ihan kokonaan!»

Maija Liisa pyyhki nyt pankkoa, jotta poro pölisi ja Anna Liisa aivan hätäytyi eikä tiennyt mitä sanoa. Hätäpäissään hän jo lykkäsi syyn Antin niskoille, sanoen:

»Semmoista se on, kun lähetät tolkkuttoman miehen asialle: saat itse mennä perästä, eikä sittenkään tule tolkkua... No, mikä veikin muistin.»

Mutta Maija Liisa ei ääntänytkään. Ilmassa oli ukkosta. Anna Liisa unohti surunsakin ja yritti jo sovitella, ehdotti:

»Söisit nyt vaikka paljaaltaan kahvin papuja ja haukkaisit sokeria päälle!»

Mutta ei. Ei suostunut Maija Liisa. Ähisi vain ja oli vihoissaan. Viimein tiuskasi:

»Ei tässä tämmöisessä tupa röttelössä asuakaan tarkene lämmittämättä! Kun on kuin harakan pesä!»

Hän oli aivan oikeassa. Sen huomasi Anna Liisakin. Yritti hän kehrätä, mutta ei se sujunut nyt. Mietti hän keinoa, mutta ei tahtonut löytää. Mutta Maija Liisalla oli suurempi tulen tarvis, sillä hän oli kuolla kahvin janoon. Ja hätä yrittää keksiä keinoja, kiskoa vaikka petäjästä tuohta. Hän ehdotti:

»Onko teillä tahko?»

Olihan se tietysti, ja Maija Liisa järkeili silloin:

»Lähteehän siitä tulta, kun kuiviltaan tahkooa. Jos koetettaisiin tässä vaikka sitä konstia.»

Tahko tuotiin tupaan, ja nyt emännät sillä tulta kehräämään. Hurisi siinä tahko, kun toinen väänsi kammista ja toinen painoi rautaa päälle.

»Sinkoaahan siitä kipunoita, mutta mihinkäs ne ottaisivat tulta!» riemastui jo Maija Liisa.

Levitettiin lattialle tappuroita ja pidettiin jos mitkä pelit, mutta tulta vain ei saatu.

»Väännä kovemmin!» komensi Maija Liisa ja painoi rautaa tahkoon irvellä ikenin. Mutta eivät vain tappurat leimahtaneet.

Viimein he väsyivät, pyyhkivät hien otsaltaan ja Maija Liisa sanoi:

»Ei se syty.»

He istuivat väsyneinä, epätoivoisina, ja Maija Liisa kysyi vihansekaisena:

»Entäs Ihalainen itse?... Tuliko siitäkään sen parempaa tolkkua?»

»Tulihan siitä... Ei se ojassa ole, se kun on onneksi mennyt Ameriikkaan», lohdutteli Anna Liisa.

Mutta silloin pyöristyivät Maija Liisan silmät. Hän tiesi mitä se Ameriikkaan meno merkitsi, sillä monesti oli Kananen uhannut mennä sinne akkaansa pakoon, kun hän oli sitä kovistellut väkijuomien väärin käyttämisestä. Sääli hän nyt Anna Liisaa, joka oli muutta mutkitta jäänyt leskeksi. Hän huudahti:

»No niinkö se nyt heittikin koko talonsa ja eukkonsa ja itse meni! Vai semmoinen mies se olikin, sekin Ihalainen!»

Anna Liisa hätäytyi lopullisesti. Hän toki vielä puolusti:

»Eikö tuo tuolta vielä tulle!... Onhan sinne kuuluu muitakin miehiä mennyt jo ennen Ihalaista!»

Maija Liisa huomasi, että Anna Liisa ei vielä tiedäkään, mitä moisen miehen Ameriikkaan meno merkitsee. Hän selitti:

»Vuota vain!... Kyllä se tulee!... Kyllä nyt saat jo lesken sängyssä maata, sillä eivät Ameriikkaan mene muut kuin ne jotka aikovat hylätä koko akkansa.»

Ja hän selitti asian Anna Liisalle juurta jaksain. Hän kertoi miten Kananenkin oli uhannut Ameriikasta paremman akan ottaa, ja lisäsi vielä:

»Niinhän se on sekin Rääkkylän Puhakka mennyt. Ja siihenpäähän jäi senkin akka, ja Puhakka otti Ameriikassa sen Mikko Havukan lesken. No voi ryökälettä sitäkin Ihalaista!»

Nyt Anna Liisa jo itkeä kihautti. Maija Liisa vielä torui häntä, kysyen:

»Mitä sinä sille ukollesi oikein teit, kun se nyt tuskastui ja lähti? Oletko sinä lyönyt sitä?»

Nyt muistui sortuneen Anna Liisan mieleen, että oli hän kerran: Juuri silloin Ihalaisen lähtiessä oli hän leipä-lapiolla herättänyt hänet, kun Sormusen Miina käski. Mutta leikillä hän oli sen tehnyt, eikä uskonut, että Antti nyt siitä ottaisi nenäänsä.

Mutta ei hän sitäkään nyt sanonut Maija Liisalle, vaan puhdistautui:

»Enhän minä sitä lyönyt enkä piiskannut ole... Sovinnossa tuota on tässä elää kituutettu ja rauhassa on oltu vihkimisestä lähtien...»

Ei silloin Maija Liisakaan ymmärtänyt Antin päähänpistoa. Arveli hän vielä yhtä syytä ja kysyi:

»No, oletkos sinä sitten haukkunut sitä siitä, kun sillä on se nenä niin jumalaton kuvatus?»

Ei Anna Liisa huomannut olevansa siihenkään tekoon syypää. Hän puolustautui:

»Enhän minä ole koko nenästä sanonut muuta kuin toisinaan vaan pyytänyt, jotta: 'Niistäisit nyt Ihalainen vähän tuota nokkatolhoasi'!...»

* * * * *

Nyt alkoi Maija Liisa pitää Anna Liisan puolta ja soimasi Anttia, kun se oli niin kevytmielisesti hylännyt vaimonsa. Hän unohti jo kahvinkin ja leppyi. Talossa oli suuri suru. Anna Liisa itki pariin kertaan. Maija Liisa päivitteli:

»No jo on paha henki saanut vallan Liperissäkin! Kun nyt tuon Ihalaisenkin ja otti ja riivasi! Siihen se vie tämä jumalaton elämä... Hohhoi!... Hohhoi!»

Anni Liisa oli sekaisin aivan. Ajatteli taas sitä nenästä huomauttamistaan. Itkun lopussa hän silloin valitti:

»Ottikohan tuo nyt sitte siitä sen mieli myrtyäkseen? Mutta kukas sitä nyt osasi uskoa, jotta hän nyt ottaa omasta nokastaan niin nenäänsä, että siitä suuttuu ja lähtee. Kun olisi ihminen arvannut, niin en olisi puhunut halaistua sanaa koko tolhosta. Olisin antanut sen olla niine sisuksineen.»

Yhä lisääntyi Maija Liisassa sääli. Hän jo lohdutti Anna Liisaa sillä, että ehkä se ukko Hyvärinen oli narrannut, se kun oli muutenkin semmoinen koiranleuka.

Se lohdutus rauhoitti sen verran, että voitiin mennä nukkumaan. Mutta lohduttamisesta seurasi, että Maija Liisan sääli myös haihtui ja kahvi juohtui mieleen.

Ja nyt seurasi pitkä yö. He nukkuivat samassa sängyssä, Maija Liisa Antin paikalla. Jos vain Anna Liisa vähänkin havahtui, niin oitis kuuli hän Maija Liisan puhuvan jotain semmoista, mikä viittasi kahviin päin, tai ryki hän ja valitti yskäänsä. Joskus hän sanoi:

»Mikä tässä tarkenee, kun ihan kylmiltä suin piti sänkyyn vääntäytyä.» Toisinaan taas soimasi: »On sitä muisti, kun ei muista tulitikkuja pyytää!» Toisin ajoin taas morkkasi muilla sanoin, vaikka Anna Liisaa ilmankin rasitti suru.

Ja silloin vasta tunsu Anna Liisa, mikä aarre ja turva hänelle oli ollut Ihalainen. Ensi yötä hän nukkui nyt ilman sitä, vihiltä pääsystä lähtien. Kun aamu tuli ja oli noustu, siunaili hän itseksensä:

»No sen minä vain sanon, että naisen kanssa minä en naimisiin menisi... Koko yön nytkin vornotti ja marmatti siinä... Toista se oli Antti

Ihalainen!»

KAHDEKSAS LUKU

Jussi Vatanen ja Antti Ihalainen hommailivat paluumatkaa. Kaikki tavarat oli ostettu. Oli ostettu vihkisormuskin ja muut laitokset, ja tamma oli aisoissa.

Nyt ajaa köröttivät he jo katua pitkin. Istuivat miehet kärrissä rinnatusten niin makean näköisinä, että jokaisen vastaan tulijan suun pituutta jatkui hyväsen äänettömän naurun eli hymyn mitan. Samanne päinkin katsoivat aina. He olivat kuin kaksosveljet.

Eräässä paikassa puhui Antti:

»Tässäköhän se. Pakarisen puoti on, kun siihen on oven päälle räntätty jotta: 'Pakarisen kauppa'?»

»Eihän se tässä taida olla. Eikös se siellä Parviaisen luona kaupitse», oikaisi häntä Jussi.

Sitten ajaa köröttivät he taas jonkun aikaa ääneti, kunnes Antti ihmetteli:

»On sitä tässä kylässä tuota taloa!»

»Onhan siinä talo poikineen! Kun ne olisi kaikki panna rahaksi ja panna yhteen kuormaan rahat, niin tokkohan tammakaan jaksaisi sitä rahakuormaa näpistää», todisti Jussikin, ja Antti jatkoi kummasteluaan:

»Tokko vain jaksaisi! Ei ainakaan Muskon mäestä nostaisi sitä kuormaa, jos ei kärrin perästä mies avittaisi.»

»Ei nostaisi... Mutta ei se kuorma nousisi Muskon mäestä Hyvärisenkään ruunalla!» myönsi toinen. Antti oli samaa mieltä, vahvistaen:

»Ei nousisi. Vaan jos pantaisiin pari eteen, niin kyllä sen kuorman pitäisi kohota, kun ne nyhtäiseisivät niin että selkä olisi suorana, tahti sitten paukahtaisi luokki poikki, jos vain ei olisi järin paksusta tuomesta tehty.»

»Poikki sen pitäisi paukahtaa, vaikka hän olisi miten paksusta tuomesta!» ylpeili siihen Vatanen. Ja taas huudahti Antti ihmeissään;

»Mitenhän suureksi se tämä Join kaupunki oikein paisuukaan, kun tätä on jo nytkin kanavalta sinne toiseen laitaan asti...»

* * * * *

Niin jatkui keskustelu siitä asiasta, kunnes Antin oli pakko sanoa erästä kadun lakaisijasta, joka lakaisi katua:

»Katuako se tuo mies lakaisee?»

Mies kuuli kysymyksen, keskeytti työnsä, käänsi luutansa pystyyn, seisoi sen varassa, katseli ja ihmetteli itsekseen:

»On siinä kaksi aika veljestä... Missähän pitäjässä tuommoisia miekkosia kasvaa!»

Eivät he kuulleet, eivätkä tietysti olisi siitä välittäneetkään. He ajaa köröttivät eteenpäin. Olivat he jo onnellisesti pääsemässä pois koko kaupungistakin. Tulivat jo aivan reunaan, niin että Antin oli taas pakko kysyä:

»Joko tämä kaupunki loppuu?»

Mutta silloin tapahtui asiassa uusi käänne. Hammaslahden Heikki Sikanen oli ollut päivällä torilla porsaita kaupalla ja häneltä oli karannut pikkuinen nassu. Se se nyt juosta vilisti katua myöten saparo suorana, väliin pysähtyikin, pyöräytti itseään iloisena ja taas livisti katua pitkin. Tämä porsas teki käänteen koko Vatasen elämässä.

Nyt se sattui juoksemaan kadun risteyksessä sen kadun poikki, jota myöten Liperin miehet ajoivat

kotipitäjäseensä. Se pysähtyi aivan heidän tammansa eteen, röhkäisi iloisesti ja katseli ajajia. Jussi sen huomasi ensiksi ja sanoi Antille:

»Kah! Potsi!»

Nyt sen huomasi Anttikin ja kummastui:

»Porsaspahan on! Kenenkähän tuo on?»

Porsas katseli miehiä ja Jussi pysähdytti hevosensa. Vihdoin neuvoi hän Anttia:

»Mikäs siinä on selvässä asiassa! Ota porsas kiinni, kun sillä ei ole omistajaa, niin onhan jotain kotiin viemisiä!»

Mutta Antti epäröi:

»Jospa se on hyvinkin jonkun?»

»Ei se ole kenenkään... Eihän kaupungissa ole kellään sikoja», vakuutti Jussi. Samaa uskoi nyt Anttikin, kun hoksasi sen asian Jussin puheesta. Lähellä seisojien eräs hölmö kaksitoistavuotias poika kätet housuntaskuissa ja katsella töllisteli Liperin miehiä ihmeissään. Jussi kysyi häneltä:

»Poika hoi! Kenenkä poika sinä olet?»

»Kotilaisen!» tokaisi poika.

»Kenenkäs se on tuo porsas?» jatkoi Jussi.

»Ei se ole kenenkään!... Se vain muuten juoksentelee», selitti töllistelijä.

Asia oli sitä myöten selvä. Jussi selitti Ihalaiselle:

»Ota vain kiinni! Minä tässä pitelen hevosta sillä aikaa... Niin on vaikka Anna Kaisalle kaupungista tuliaisia... Perhanan lihava potsi se onkin!»

Alkoi porsasjahti. Antti hapuili otusta käsin kiinni, mutta porsas pyörähti aina pois, kääntyi taas päin Anttia ja katseli tämän nenää. Silloin Jussi neuvoi:

»Maanittele... Koeta maanittelemalla!»

Antti koetti nyt pyydellä:

»Kus ... kus ... kus ... kus!»

Mutta porsas jatkoi samaa menoa ja puhkaili pyörähdellessään: »Puh!»

»Puhkaa vain porsas ja saparoon heilauttaa, vaan ei antaannu!» sanoi poika, joka katseli jahtia innostuneena.

»Ei se antaannu», valitti jo Antti.

»Puh!» puhahti taas porsas, ja poika nauroi kätet housuntaskuissa ja ilmotti:

»Taas puhahti porsas!»

»Ei sitä saa» uudisti Antti. Jussi neuvoi silloin:

»Rupea könnällesi!... Ryömi polvillasi, niin se laskee lähelle!» Antti alkoi polvillaan könytä, porsas pyörähteli edessä, poika nauroi ja Antti valitti:

»Ei sitä paholaista saa!»

Hölmö Kotilaisen poika nauroi katketaksensa. Jussi arveli taas:

»Kun sinulla olisi, mikä haisisi, niin sitten se tulisi.»

Silloin Antti nousi, alkoi kävellä ja kussuttaa porsasta perästä tulemaan, mutta poikakin todisti:

»Porsas vain katsoo, eikä tule.»

Viimein suuttui Antti, ryntäsi suin päin porsaan kimppuun ja huudahti:

»Etkö sinä paholaisen vietävä antaannu!»

»Puh!» vastasi porsas ja lasketteli saparo suorana pakoon, Antin painaessa täyttä juoksua jälestä. Kotilaisen poika kipasi perästä ja huusi Pakarisen Veikolle, joka tuli maantieteen laiskanläksyltä:

»Tule, Veikko, katsomaan, kun porsasta ajetaan!»

Antti ja porsas panivat parastaan. Kiihtyneenä huusi Jussi:

»Elä laske lempoa pakoon!... Se on lihava porsas!»

»Nyt se halvattu jo meni!» kuului etäältä Antin suuttunut ääni.

»Minnekä se meni?» huusi Jussi kiivastuneena.

»En minä tiedä, minne se meni... Se meni yhteen herraskartanoon», valitti Antti.

»Se meni rehtorin pihaan», auttoi poika huutaen. Ja Antti pyysi Vatasta:

»Tule sinäkin apuun!... Ei sitä keinoa saa yksinään... Tuo säkki, johon sitte pannaan peijooni!»

Jussi oli kiihkoissaan, hän hyppäsi alas kärristä, heitti hevosen yksin ja lähti taistelupaikalle juoksemaan. Porsas tulikin jo kartanolta pois, röhkäsi ja lähti hiljaa juosta hynttyyttämään. Miehet ja poika perästä. Jussi koki neuvoa:

»Ahdistetaan se johonkin nurkkaan ja sitten otetaan!»

»Kus ... kus ... kus!» maanitteli Antti. Porsas pyöräytti saparoaan ja poika riemuitsi. Jussi tuimistui ja ylvästeli:

»Otetaan se suorastaan juoksemalla, pakana!»

Ja nyt alkoi juoksu. Porsas vilisti katua pitkin saparo ojona ja miehet ja Kotilaisen poika perästä niin että tukka oli suorana takana. Pojan riemu yltyi. Hän juoksi ikenet irvellä ja iloitsi:

»Voi kun miehen tukka leuhkaa!»

»Juokse kovemmin, Antti!... Kussuta vähän juostessasi», hätäili Jussi.

He olivat jo kiinni saamaisillansa, kun porsas taas pyörähti sairashuoneen pihaan ja eikös miehet hyökänneet suin päin perästä. Kartanolla alkoi nyt oikea säännöllinen saartaminen. Poika oli saapunut paikalle ja Jussi komensi:

»Tule sinä, Kotilaisen poika, kolmanneksi, niin ahdistetaan se tuonne aitaa vastaan!»

»No!» lupasi poika, ja nyt alkoi saarto. Jussi huusi Antille:

»Ahdista sieltä seinän puolelta!... Elä laske sieltä ryökälettä pois!...»

»Se menee!» valitti Antti.

»Elä laske!... Juokse eteen!... Potkaise kärsään paholaista, jos yrittää!... Poika!... Elä laske vietävää portista pakenemaan!... Hös, senkin halvattu», reuhasi Jussi liehuen seiväs kädessä.

»Lyönkö minä tällä seipäällä?» pyysi jo Antti.

»Elä lyö!... Otetaan elävänä ja viedään Anna Kaisalle», epäsi Jussi.

»Voi kun se pyörähti!» riemuitsi poika hammasrivejensä väläytellen.

Mutta melu oli häirinnyt vieraita, ja nyt tuli lääkäri paraaseen ötökkään, ärjyen:

»Senkö pahaa elämää te täällä pidätte!... Missä on poliisi!»

Miehet vähän säpsähtivät viime sanan kuullessaan ja koko mellakka taukosi. Lääkäri tiuskasi uudestaan:

»Mitä riivatun meteliä tämä tämmöinen on?»

»Tuotahan me porsasta vain otimme kiinni», selitti Jussi viattomana. Lääkäri näytti uhkaavalta, mutta leppyi, kun kuuli pojan selittävän:

»Tuo porsas pääsi karkuun ja ne juoksivat perästä sitä kiinni ottamaan!»

»Menkää lemmon kattilaan täältä!» sanoi siihen lääkäri ja lähti antamaan lääkkeitä sille Rissasen emännälle.

Sen pahemmitta selvisivät siitä. Porsas oli taas päässyt kadulle ja kävellä nossutteli rauhallisena. Jussi silloin vihjasi hiljaa:

»Hiivitään varpaillaan ja temmaistaan saporosta kiinni!»

Ja niin he yrittivät käyttää salajuontia. He lähestyivät porsasta... Jo oli se käden ylettyvillä. Nyt...

Ja silloin molemmat miehet ryntäsivät yht'aikaa. Mutta porsas livahtikin taas käsistä, vinkasi vain kerran ja poika oli revetä naurunsa remakkaan.

»Nyt jos olisi Pakarisen Veikko nähnyt, kun ne menivät nenälleen!»

Pääsivät siitä miehet ylös, pyyhkivät hikeänsä ja Antti päivitteli:

»Eto elävä! Minkälaisen lämpimän antaa.»

»No ei luulisi! Nyrkin kokoinen para, vaan osaapas juoksupuuta», myönsi Jussikin, puisteli housujaan mullasta ja kehotti Anttiäkin siisteyteen:

»Puistele sinäkin multaa housuistasi!»

Lepohetken perästä alkoi uusi ajo. Poika selitti porsasta katsellen:

»Se tonkii nyt tuossa multaa kärsällään.»

He lähestyivät varovasti, jottei porsas huomaisi, ja aikoivat taas yrittää äkkihyökkäystä, kun pääsisivät sopivan välimatkan päähän. Mutta rynnäkö ei onnistunut nytkään. Pois livahti porsas ja alkoi painaa suoraan keskikatuja myöten. Silloin Jussi päätti, että nyt pannaan kova kovaa vastaan, ja Antti sanoi:

»Nyt ei hellitetä, vaikka olisi perhana!»

Ja parastaan he nyt panivatkin koko joukko. Poikakin viiletti katua pitkin niin että pää oli taa päin kenossa ja silmät muljollaan, ja töin tuskin sai hän vastaan tulevalle Koponen pojalle huudetuksi:

»Katso, Armas, kun otetaan porsasta kiinni!»

Mutta taas, juuri kun oltiin kiinni saamaisillaan, vinkasi porsas ja livahti aidan raosta erään talon pihaan! Neuvottomina siinä seisoivat miehet hiki hatussa, ja Jussi jo sadatteli:

»No voi perhana sentään!... Juuri kun piti saada kiinni, niin meni! Voi tuota halvattua!»

»No löysipäs se reiänkin, en paremmin sano!» kirosi jo Antti suutuksissaan. Jussi todisti:

»Ei sitä enää uskalla mennä pihaan. Jos taas sattuu äksyjä ihmisiä, niin voivat hyvinkin vielä huutaa poliisille!»

Samaa mieltä oli Anttikin, sillä äkäinen lääkäri ja putka olivat vielä tuoreessa muistossa. Mutta toisella puolen oli porsas, eikä tehnyt mieli siitäkään erota. Jussi jo käski:

»Tirkistä siitä reiästä, kenen talo se on?»

Antti rupesi köntälleen maahan, kurkisti lankkuaidan alla olevasta raosta kartanolle ja sanoi:

»Siellä se on!»

Miehiä alkoi harmittaa ja suututtaa. Jussi kiukutteli:

»Senkö täyteistä ne tuohon aitaan tuonkin reiän ovat tehneet ... hyvään lauta-aitaan!»

Sitä ei Anttikaan käsittänyt. Hän valitti:

»Oli se lihava potsi; kun ei olisi ollut tuota reikää...»

Nyt Jussi raapi päätään. Arveli mennä pihaan, mutta se äkäinen herra kammotti. Hän jo kysyi pojalta:

»Tiedätkö sinä, Kotilaisen poika, kenen talo tämä on?»

»En minä tiedä... Vaan ei siellä ole sitä tohtoria, joka siellä lasareetin pihalla oli», selitti poika, ja Jussi rohkaistui:

»No sitten mennään!»

Silloin alkoi vielä ankarampi ajo kuin ennen. Jussikin jo sanoi:

»Jos ei siinä muu auta, niin annetaan seipäällä kärsään, jotta töllöää siihen paikkaan.»

Nousi huuto ja rymäkki. Seipäät heiluivat ilmassa. Näytti aivan kamalalta. Jussi liehui seiväs kädessä ja huusi:

»Hös vaivattu!... Ahdistetaan se tuonne tallin tahi sontatunkion taa ja siellä hypätään kehnon niskaan!... Hös pahennus!... Elä laske, poika sinne! Potkaise kärsään!... Hös ryökäle!»

Ja siinä kiireessä sieppasi hän täyden vesiämpärin, paiskasi sen porsasta kohti ja kaatui itsekin huutaessaan:

»Elä laske, Ihalainen, sitä reikään! Lyö seipäällä, jos yrittää!»

»Jospa se menee!» huusi Antti vastaan. Jussi yltyi:

»Vaikka tapa silloin koko para!»

Siitä nousi nyt ihan julma sota. Joskus menivät miehet kiireessä kuperkeikkaa. Porsas vingahteli. Poika säesti huutoa naurullaan, ja ylisteli milloin porsaan saparoa, milloin miesten kuperkeikkoja.

Mutta nielun parhaillaan ollessa kuului hätäytyneen naisen huuto:

»Mitä rosvoja te olette, kun vieraalla kartanolla tappelette? Poliisia minä huudan, jos ette asetu ja ole ihmisiksi.»

Hätkähtivät sitä miehet, varsinkin Jussi. Seipäät laskeutuivat alas ja hämmästynyt nainen siunaili:

»Ka! Herra siunatkoon! Jussi Vatanenhan se on Liperistä ja Ihalaisen Antti... Ja minä kun arvelin, että mitä ihmeen kummituksia ne ovat, kun tuommoisen elämän nostivat keskellä parasta kaupunkia?»

Silloin tunsivat miehetkin puhujan ja Antti sanoi hänelle:

»Ka!... Eikö se ole se entinen Kaisa Karhutar, se joka meni naimisiin sen Petrovaaran Makkosen kanssa!»

»Kaisahan se on!» myönsi siihen Jussi, ja selitti:

»Sattui tuo porsaan pahuus pääsemään säkistä karkuun ja siinä on ollut ajamista... Kotoa tuotu porsas, niin se vierastaa näin kaupunkipaikoissa omaakin väkeä!»

Silloin Kaisa nouti leipää, murensi sen porsalle, ja kun porsas tuli syömään, niin sieppasi sen syliinsä, lennätti Jussille ja kysyi:

»Onko se oikein oman sian porsaita?»

»On... Se on sen suuren imisän sian porsaita, niin arveltiin kotoa lähtiessä, että ottaa hänet mukaansa, jos hyvinkin sattuu halukkaita ostajia, jotka tarvitsevat porsasta», selitti Jussi sitoen säkin suuta kiinni. Antti huomasi silloin tarpeelliseksi kysyä Kaisalta:

»Täällä Joillako se Kaisa nyt on?»

»Täällähän minä. Tämä on minun oma talo rähjäni tässä... Eikö sitä jouda sisällä pistäytymään?» puhui Kaisa. Jussi oli siihen erittäin halukas. Hän viskasi porsassäkin olalleen ja sanoi Antille:

»Ka, joudetaanhan me tästä vielä poikkeamaan Kaisan luo.»

He lähtivät porsainensa Kaisan vieraksi.

YHDEKSÄS LUKU

Kaisalla sattuihin onneksi juuri olemaan pannu tulella, kun liperiläiset saapuivat. Hän alkoi selvitellä

olojaan:

»Minulla on tässä omissa hoteissa ainoastaan tämä keittiö ja kammari, mutta kammarissa asuu se Pekka Kankkunen eukkoineen loisina, niin ei jää itselle muuta kuin tämä keittiö... Mutta tuleepa tuota tässäkin toimeen, herran kiitos!... Kas tuota pannua, kun jo kuohuu. Se Kankkusen eukko on pannut suotta aikojaan noin paljon puita hellan uuniin...»

Hän pyörähti hakemaan kahvimaitoa, ja tultuaan jatkoi:

»Täällä Joilla kun tuo maitokin kallistuu, niin että ei häntä enää pienemmät eläjät jaksaa ostaa muuta kuin hutun silmäksi... Montako lypsävää lehmää sillä Vatasella nyt on?»

»Viisitoistahan niitä on yksitellen lukien», urahti Jussi. Kaisa antoi taas tulla kuin rallia:

»Vai viisitoista siinä Jussin talossa nyt elätetään! Onhan siinä talossa hyvät nurmet. Niitäkin luhtaniittynyt onhan siinä ihan sinne suutari Tolvasen mökille asti... Eikö tuo kahvi jo liene kystä... Tässä arvelinkin, jotta tuleekohan nyt Liperistä vieraita, kun suuta syyhytti ja tuo Kankkusen kissakin pesi silmiään, niin pistin tuossa jo pannun valmiiksi tulelle ja aattelin, että vähemmänpä häntä on sitten enää puuhaa vieraiden aikana... Ja yhäkö se Petrovaaran ukko Voutilainen vain elää?»

»Eläähän se vielä ja ketterä ukkohan se onkin», myönnösti Jussi ja Antti vahvisti:

»Ketterähän se on vielä ukko... Vielähän se kehuu rukiisen leivän ja pytyllisen kirknumaitoa syövänsä yhdellä verolla, jos vain niikseen tulee.»

Kaisa hompsuutti taas ja selitti:

»Illalla jäivät nuo kahvikupitkin pesemättä. Kun tässä yksinään asuu, niin mitäpä heistä viitsii kuurata... Ja tuosta yhdestä kupista on näet ripakin jo katkennut! Onkohan se Kankkusen eukko sen katkaissut!» Hän selvitteli kahvia ja kysyi:

»Vai yhä se vain ukko Voutilainen jaksaa!... Ja siinäkö se vain konnaallaan elää?»

»Siinähan se.»

»Ka mikäs hänellä on siinä eläessä!» tokaisi Kaisa, jatkaen: »Se Makkosen suku se on tainnut sieltä Petrovaarasta kokonaan jo hävitä, kun tämä minunkin miesvainajani kuoli...»

»Vai kuoli se jo Kaisan miesvainaja!... Niitähän se oli sekin Petrovaaran Makkosia... Eikös se ollut sen entisen Ökä-Antin poikia se Kaisan Makkonen?» ihmetteli Antti Kaisan miehen kuolemista, ja Kaisa myönsi:

»Niitä se oli sen Antti Makkosen perillisiä Makkos-vainaja, ja saihan se sieltä taisi niitä ukon perujakin, joilla sitten tämä talorähjä tähän ostettiin... Se Jussi Makkonen kun kuoli, niin se pesä näet jaettiin sitten Antin ja tämän minun Makkosen kesken, vaikka eikö tuo liene Antti siitä enempiä osaa kähveltänyt, kun se tämä Makkos-vainaja oli semmoinen siivoluontoinen mies, että ei se ruvennut käräjöissä rettelöimään kenenkään kanssa.»

Jussi oli kumartunut polviensa varaan ja kuunteli mieltävän näköisenä lattiaan katsoen ja ajatellen: »Vai jo se Makkonen on kuollut!»

Sitä hän ajatteli vakavasti. Vanha rakkaus iti. Hän jo huomautti:

»Vai on tämä Kaisan oma talo niillä ukko Makkosen peruilla ostettu!»

»Onhan tämä. Vaikka paljonkos näistä tämmöisistä rähjistä on iloa, kun ei ole pois antaa muuta kuin yksi kahden huoneen kortteeri. Mutta onhan sen verran, että on oma hökkeli missä asuu, niin että ei tarvitse toisen luvan nurkassa loisina vetelehtiä... Siinä olisi nyt sitä kahvin tapaista! Juo sinä Ihalainen tuosta rivattomasta kupista! Vatanen ottaa sen ripaniekan.»

Alettiin hörppiä kahvia. Jussi mietti yhä sitä ihmeellistä asiaa, että Kaisan mies oli kuollut eikä siitä ollut sinne Liperiin mitään kuulunut. Kun hän oli parillaan vetämässä aimo siemausta kahvia suuhunsa, katsoa muljautti hän jo salavihkaa, ikäänkuin teevadin reunan takaa, Kaisaan, huomatakseen, oliko se Kaisa vielä entisen näköinen. Ja eipä tuo näyttänyt paljoa muuttuneen. Kun hän oli yhden teevadillisen ryyppänyt, ihmetteli hän toista täyittäessään:

»Vai kuoli se Kaisan miesvainaja!»

Kaisa huokasi syvään ja vakuutti:

»Siellä on Herransa edessä Makkos-vainaja tekemässä tiliä ajallisesta vaelluksestansa täällä maan päällä. Ja tottapahan se oli hänellekin sallittu, että ei saanut ikäänsä elää... Ja mitäpä tuosta liiallisesta elämästä sitte onkaan! Enemmän vain tulee syntiä tehdyksi ja enemmän on sitten tuomiolle tullessa vastaamista!»

Hän kuivasi esiliinallaan silmästänsä kyyneleen ja käänsi äkkiä puheen ihmetellen:

»Olikohan se kahvi selvinnytkään kunnolleen, kun siihen kupin pohjaan on poroja jäänyt... Vaan poroistahan se rahakin maksetaan. Niin se Makkos-vainajakin aina sanoi, eikä se ollut siitä suustaan niin ronkelinen kuin monet muut ovat. Kyllä sille olisi poroinenkin kahvi kelvannut...»

»Eihän se Makkosen suku yleensä ole ronkelista siinä syömisen asiassa», vakuutti Antti. Kaisa siitä kehumisesta heltyi Makkosta kohtaan ja alkoi kiitellä:

»Ei se turhaa virnistellyt ruualle, kun sen eteen pääsi, eikä se nenäänsä nyrpistellyt, jos olisi sattunut huttukattila pohjaan palamaan... Herra häntä siunatkoon Makkosta siellä tulevassa elämässä!... Ota nyt siitä, Vatanen, ja Ihalainen, toinen kuppi sitä kahvia!... Ei tullut ostetuksi vehnäsiä, mutta kuka sitä nyt osasi ajatella, että Liperistä asti tulee vieraita.»

Hän työnsi sokerikuppia Jussin eteen ja kehotti:

»Ota nyt, Vatanen, sokeria ettähän tuntuu! Hyvästikö se Ihalaisen Anna Liisa jaksaa?»

»Siinähan se menee. Vaikka vanhuushan se tahtoo siellä Liperissä kaikkia ihmisiä vaivata ja olla vastuksena», selitti Antti. Jussi veti kahvia suuhunsa ja puraistuaan sokeria kysyi, sokeri hampaiden välissä:

»Mihinkä tautiin se tämä Makkonen kuoli?»

»Eikö tuo liene ollut vain semmoista tavallista kuoleman tautia, kun se poti kolme kuukautta tilan omana, vaikka kävihän sitä tohtorikin katsomassa... Lopulta sitten jo alkoi vain heikota ja ihan viimeiseksi sitten kuoli», antoi Kaisa tulla, ja Antti piti asiaan kuuluvana ihmetellä:

»Vai viimeiseksi hän sitten vasta kuoli! Yölläkö tuo kuoli, vai sattui olemaan päiväinen aika?»

»Ei se ollut oikein kumpainenkaan. Se oli paremmin aamuhämärää, kun pesijä tuli. Vaikka johan se Makkonen oli kuollut ennen kuin pesijä ennätti tullakaan. Kasurisen Susohan sen pesi.»

»Vai Suso sen pesi!... Onko se Suso täältä näiltä paikoin kotoisin?» tarttui siihen Antti, ja Kaisa sanoi Suson olevan Kiihtelysvaarasta.

»Sitähän minäkin, että Kiihtelyksestä se on!» myönsi Antti. Jussi taas puolestaan mietti yhä vain sitä samaa kummallista sattumaa, että hän ja Kaisa osuivat olemaan leskinä nyt samaan aikaan. Siitä johtui taas mieleen toisia ajatuksia. Hän tiedusti:

»Taitaa se tämmöinen talo olla hyvinkin kallis ostaessa?»

Ei Kaisa olisi arvannut oikein pitää nyt hintoja korkealla, ja sanoi vain:

»Eihän nämä tämmöiset köyhän talot kalliita ole niin kuin noiden rikkaiden Parviaisten ja muiden talot. Liekkö se Makkonen maksanut tästä kolmeakaan tuhatta enempiä... Vaan sanovathan ne, että tästä tulisi kallis talo, jos rakentaisi ja korjuuttaisi.»

»Vai tulisi rakentamalla kallis!» yhtyi puheeseen Antti. Jussi vertaili talon hintaa Hyvärisen tytön myötäjäisiin. Jo kysyi hän Kaisalta:

»Milloinka se tämä Makkonen kuoli?»

»Johan siitä on Mikkelin jälkiviikosta toinen vuosi menemässä. Se kuoli samaan aikaan kuin Jussi Väänäsen isä ukko sieltä Kiihtelysvaarasta!»

Hän pyyhki pankon ja kysyi:

»Yhäkö se on tämä Vatanen yhtä iloisen luontoinen kuin ennenkin?»

Jussi ei nyt vastannut. Mutta Antti muisti Jussin vanhan rakkauden, vertasi jo Kaisaa Hyvärisen tyttöön ja vastasi:

»Eihän tätä Jussia ole surut painaneet. Ja mitäpä hän saisikaan surtavakseen, kun on miehellä talo semmoinen, että siinä ovat pitäjän paraat heinämaatkin ... varsinkin mitä luhtaniittyihin tulee.»

Jussi taas oli sillä aikaa ajatellut toista asiaa ja kysyi nyt:

»Vai jo siitä on toista vuotta Makkos-vainajan kuolemasta! Kyllä kai se on täällä Joillakin sama laki kuin Liperissäkin, jotta vaimonpuoletkin pääsevät jo vuoden päästä toisille kuuluutuksille, jos vain itse sitä haluavat?»

»Eipä tuota ole tullut perätyksi, kun ei tässä ole ollut mitään aikomuksiakaan. Vaikka eikö tuo liene sama laki täälläkin, kun täällä on kerran Liperistä tullut pappikin?» selitti Kaisa, ja Jussi yhtyi:

»Samahan se sitten on. Vai Liperistä täällä on pappikin! Onkohan tuo sen entisen hyväsaarnaisen rovastin poikia?»

»Niitäköhän lienee vai lieneekö sitten sen kappalaisen, sen vanhan Tujuliinin poikia. Anteliiniksi ne sitä sanovat sukunimeltään», tuli Kaisalta, ja nyt vahvisti Antti:

»Tujuliinin poikiahän se sitten on, sillä eihän sillä rovastilla ollut sen nimisiä lapsia, vaikka sillä oli niitä yhtä vaille tusina.»

»Tujuliininhan se on. Eikö tuo lienekin se Tujuliinin Kasper, josta ne yhteen aikaan eivät sanoneet tulleen mitään», myönsi Vatanen siihen.

Puhuttiin muista vähemmän tärkeistä asioista. Jussissa oli alkanut kyteä vanha rakkaus yhä kovemmin; hän pelkäsi jo, että jos se Antti nyt taas ennen aikojaan puhui siitä Hyvärisen tytön asiasta. Alkoi jo vähän suuttuakin siitä Antille, mutta ei löytänyt muuta sopivaa keinoa ilmottaaksensa närkästystään, ja varottaaksensa samalla, kuin että sanoi:

»Onkin tässä tullut jo kaikki asiat puhutuksi. Vaikka eihän se miehille oikein sopisi semmoinen kielen kantaminen. Se Sormusen Pekkakin on siitä päässyt ihan akkojen kirjoihin, kun ei malta sitä suukomentoaan pitää kurissa, vaan meni senkin Kakriaisen Mikon ja Hentusen tytön naimisista ennen aikojaan hölöttämään, kun sattui olemaan puhemiehenä, ja sillä tavalla sai aikaan, että Kakriainen ei päässytäkään enää perääntymään, kun se Kososen tyttö, johon Mikko aikoi Hentusen tytön vaihtaa, sai näet sen kautta asiasta perää eikä enää huolinut Mikosta.»

Sitä sanoessaan hän muljautti Anttiin pariinkin kertaan, huomauttaakseen ja nähdäkseen, älyäköhän se Antti. Mutta Antti oikeastaan oli älynnyt asian heti kun Jussi kysyi Kaisan talon hintaa ja sitten sitä leskiajan pituutta. Nyt hän varmistui asiasta ja alkoi auttaa Jussia, arvellen sen kuuluvan hänelle, hän kun kerran oli puhemies. Hän jo kysyi:

»Vai ei ole Kaisa vielä aikunut mitään, vaikka Makkos-vainaja kuoli jo viime syksynä Mikkelin alusviikolla!»

Kaisa alkoi silloin lasketella:

»Kukapa niistä köyhistä huolisikaan, vaikka itse aikoisikin... Eikä se meidän suku ole ollut milloinkaan niin hätäistä ja kiireellistä, että ei ole oikein ehtinyt entisen elävistä sänkyä puhdistaa, kun jo toisen ottaa. Sekin Sohvi Karhutar, olihan se Ruukin Pekka Sahasen jälkeen kuusi vuotta leskenä, ennen kuin meni sille Uudenkylän Suhoselle, jonka kanssa se sitten oli yhdessä Suhosen kuolemaan asti... Ja sekini Loviisa, sen Jussi Karhun tyttö... Vastahan sekini meni näet Könösen Antille, kun oli ollut Miinalaisen leskenä seitsemän vuotta... Se on koko tämä Karhun suku ollut aina semmoista ajattelevaa ja vakavaa sukua...»

Omaa vakavuuttaan ajatellen hän pyöräytti asian:

»Vaikka eipä ne kaikki malttaisi niin tarkkaan leskensänkyään maata... Sekin Mulon Massisen leski oli jo toisen kelkassa, ennen kuin vielä oli ehtinyt ottaa selvää Massisen kaikista lapsistakaan, montako niitä jäi.»

Jussia miellytti Kaisan vakavuus, jota vielä vahvisti Antti sanoen:

»Vakavamielistä sukuahan se on se Karhun sukukunta aikoinaan ollut... Möröksihän ne sitä Pekka Karhua sanoivatkin, ja sen Mikko Karhun tyttöä haukuttiin Kontioksi.»

Mutta liialliselta hänestä kumminkin tuntui semmoinen vakavuus, jos Kaisa päättäisi muun Karhun suvun esimerkkiä seuraten pitää sänkyään leskensänkynä kuusin vuosin. Jussin asiaa ajatellen ja ajaen hän sen vuoksi huomautti:

»Vaikka kyllähän se ravakka vaimoihminen, niin kuin Kaisakin on, ennättää yhden leskensängyn loppuun maata vähemmässäkin ajassa kuin kuudessa vuodessa!»

»Ennättää!» kiirehti Jussikin, ja lisäsi vielä:

»Liiallista ylellisyyttähän onkin pitää sänkyään puolillaan niin kauvan.»

* * * * *

Miehet katsahivat toisiinsa hyvässä ymmärtämyksessä ja Antti jo iski silmääkin. Mutta Kaisa ei tahtonut sukunsa ansioita puolustamatta jättää, ja hän pani vastaan selittäen:

»No, parempi on sentään pitää sänkyään puolillaan muutama liikeneväkin vuosi, kuin koota se ihan kukkuralleen niinkuin se Rissasenkin akka oli tehnyt ... vaikka hänellä oli omakin mies. Lopulta sitte oma ukko jo sai tietää, ja tietäähän sen mikä loppu semmoisesta elämästä tulee. Mutta tässä Karhun sukukunnassa on aina eletty ihmisiksi.»

Sen todisti Anttikin, murahtaen:

»Niin on eletty. Niin on ollut siinä suvussa sänky aina tasapää kuin ryyhäpuulla pyyhkäisty jyväkappa: ei ole ollut liikoja, jos ei vajaakaan lie ollut.»

Jussiakin miellytti, että koko Karhun suku oli niin vakavamielistä väkeä, ja Kaisakin mielistyi kehumisesta. Tarjosi jo kolmannet kupit kahvia ja kainosteli nyt itseään, puhuen:

»Ka mitäpä häntä ihminen tarvitsee turhaa huikennella ja huvitella. Pääsee tuota vähemmälläkin synnin teolla maan rakoon, niin kuin Makkos-vainajakin pääsi... Ottaisitte siitä nyt kolmannet kupit lämpimiksenne!»

»Olisipa tuo jo entinenkin välttänyt», vastusteli Jussi, ja Antti taas puolestaan jatkoi muuta puhetta, myöntäen:

»Pääseehän sitä maan rakoon, vaikka ei yhtään huikentelisi. Eikä se tämä Kaisa huikennellut nuoruudessaankaan, kun vielä siellä Liperintaipaleella tyttönä oli.»

»Vakavahan tämä Kaisa oli jo silloinkin», kiitteli Jussikin sokeria puraistessaan.

»Ka, ota nyt Ihalainenkin sitä kahvivettä!» kehotti Kaisa hyvillä mielin.

Oli jo puhuttu monet mutkat ja päästy lähelle asian ydintä, kun Kaisa oli tehdä turhaksi kaikki entiset vaivat, kääntäen äkkiä puheen toisaalle. Kysyi näet yht'äkkiä:

»Vartavastenko se Ihalainen ja Vatanen tulivat sitä porsasta kaupalle?»

Jussi pelkäsi, että nyt se Antti lopultakin pilaa asian ja sanoo, että oli sitä muutakin asiaa, ja sillä tavalla antaa ilmi Hyvärisen tytön. Sitä estääkseen, Anttia ja koko asiaa jotenkin hämmentääkseen, alkoi hän niistä turistella nenäänsä, kun ei itsekään keksinyt mitä vastata niin äkkinäiseen kysymykseen.

Mutta Antti osottautuikin oikeaksi puhemieheksi. Hän vastasi varmuudella:

»Sitähän me läksimme tuomaan tarjolle, kun niitä tällä Vatasella on liikenemään asti ja toisiahan ne siat siellä maalla vain porsivat.»

»Vai vartavasten porsasta tuomaan!»

»Vartavasten... Vaikka ajateltiin samalla, että jos sattuu, niin kysytään samalla, asuuko se vielä Joilla se Makkosen leski, niin olisi käyty kysymässä, jotta milloin se Makkonen kuoli, kun ei sen kuolemasta ole sinne Liperiin mitään kuulunut», lisäsi Antti, yrittäen vielä päästä takaisin asiaan kiinni.

Nyt oli Jussi kiitollinen Antille. Tosin molemmat miehet soimailivat sydämässään Kaisaa, se kun noin joutavalla kysymyksellä oli taas saanut aikaan, että kierros oli alettava alusta. Ei tahtonut enää keksiä mistä alkaa. Asian vaikeutta ajatellen otti Antti vertauksen, sanoen ikäänkuin itsekseen:

»Kyllä siinä näkyy olevan työtä ennen kuin saa porsaan kierrokseen ja siitä säkkiin.»

Mutta eihän Kaisa mistä tiennyt, että siinä oli vertaus. Hän käsitti siinä olevan paljaan äskeisen porsaskysymyksen puheena, ja neuvoi:

»Kyllähän siinä on työtä, jos tuhmasti ottaa kiinni. Vaan kun ottaa syöttiä ja osaa viisaasti maanitella ja keplutella, niin kyllä viisaankin porsaan säkkiin saa.»

Siinä tuntui olevan neuvoa ja ennustusta. Molemmat miehet olivat varmat siitä, että Kaisa ylpeilee ja jo tahtoo sanoa, ettei niitä kaupunkitalojen omistajia niin vain väkiryssä viedä. Miettiviksi kävivät miehet. Kaisa heidän mielestään vielä ikäänkuin muka ilkkui, sanoessaan:

»Niinhän minä neuvoin Tikkananvaaran Holopainin, kun siltä pääsi härkä karkuun, että ota kauroja vakkaan ja pyydä sillä ja helisytä jyviä vakassa, niin kyllä se tulee. Ja sillä lailla se Holopainen saikin härkensä taas nuoraan ja möi sille lihakauppias Kinnuselle, joka osti Simo Tuunaisen talon.»

Silloin luulivat molemmat miehet Kaisan tarkottavan, ettei se kaupunkilainen, varsinkaan oman talon omistaja, lähde yhden Jussi Vatasen taloon, vaikka hänessä olisi kuinka hyvät heinämaat, vaan että parempi jyväväkka siihen tarvitaan, jos mieli houkutellessa. Asia synkeni nyt kerrassaan ja Antti jo sanoi:

»Mistäpä sitä aina jokaiselle semmoinen jyväväkka riittää, ja varsinkin näin kaupunkireisulla sattuu käsille!»

Ja toivottomaksi kävi homma, kun Kaisa Antin puheeseen myönsi:

»Eihän sitä aina satu jokaisella jyväväkkaa olemaan... Mutta parempi on antaa silloin porsaan juosta yksinään, kuin ruveta sitä väkivallalla kiinni saamaan. Aikansa se kun juoksee, niin tottapaahan väsyä ja menee jonkun taloon.»

Se oli kuin lopullinen neuvo pysyä erillään Kaisasta. Niin tuntui Jussin mielestä. Hän jo käänsikin puheen kokonaan toiseen asiaan, kysyen:

»Paljonkohan sitte Kinnunen maksoi siitä Tikkanan Holopaisen härästä?»

»Toista sataa markkaahan se taisi maksaa. Ja nahkan sai vielä Holopainen itse ja vei sen Haarasen karvariverstaan piiskattavaksi... Ja tulihan siitä ruojasta hyviä pieksunpohjia selkänahasta, ja liepeistä sai ruojuita ja kaustonahkoja.»

Antistakin tuntui, että asia oli toivoton, ja hän yhtyi puheeseen kysyen:

»Oliko se sarvipää härkä?»

»Mulipää se oli, punaisen kirjava väriltään. Isonlainen härän jurtikkahan se muutoin oli», ilmotti Kaisa.

»Olikohan monivuotinen jo?»

»Niinkö se Holopaisen härkä?»

»Niin.»

»Mitenkäs se olikaan?... No, herra siunatkoon! Jäiköhän se ikä minulta kysymättä, kun se nyt ei tule päähän!... Kyllä kai se unohtui kysymättä! Ja kas kun se Holopainen ei itsekään huomannut siitä puhua, vaikka se tässä istui ja joi kahviakin... Mutta eiköhän tuo lihakauppias Kinnunen sattuisi sitä muistamaan; se asuu siinä Liperiin menevän kadun varrella, niin että Liperiin mennessä ei tule väärää, jos pistäytyy kysymässä. Ja se Kinnunen on hyvin höyli mies. Kyllä se sanoo, kun vain sanotte, jotta se Makkosen leski neuvoi tulemaan.»

Masentuneet olivat miehet. Jussissa herännyt vanha rakkaus oli niin alkuunsa tukahdutettu. Kynnäspäät polvien nojassa hän imi piippuunsa, katsoi lattiaan ja jo huokasi lopulta:

»Olisi tässä aika lähteä jo kotiin päin.»

»Eihän tässä nyt vielä mihin ole kiirettä. Ennättäähän tuonne nyt Liperiin, vaikka myöhemminkin lähtee!» esteli Kaisa.

Mutta Jussista se estely tuntui ivailulta. Mielenkarvaus sen vaikutti. Hän ajatteli: »Se tahtoo tuolla sanoa, että ennättää tuota moiseen lystiin, kuin mikä se Liperikin on, mokomakin likaluoso, koko pitäjäs.» Hän luuli Kaisan siten ylpeilevän kaupunkilaisuudellaan, loukkautui ja alkoi juonitella, sanoen:

»Ka kotiinsapa sen pitää köyhänkin rientää, kun ei kannata näin kaupunkipaikoissa asua ja taloja ostaa.»

Kaisasta se oli viisaasti sanottu. Hän ihastui Vatasen ja myönsi:

»Kotihan se on aina koti köyhälläkin. Sinne se vain vetää, olipahan ihminen sitten ylhäinen tai

alhainen. Ei se sillä väliä pidä!»

Jussia sisutti yhä enemmän. Hän sylkäsi, kumartui alemma ja juonitteli vastaan, pistäen:

»Ka pitäähän niitä olla alhaisiakin maailmassa, sillä eivät suinkaan ne muuten ylhäisetkään kaupungissa herrastelisi ja ylpeilisi, ja katsoisi ylen tätä alempaa kansaa.»

Herra isä, miten viisaasti se Vatanen tuntui nyt puhuvan! Kaisa oli hänen kanssaan aivan samaa mieltä. Hän myönsi:

»Tottapa juuri sen tähden niin on laitettukin alussa, että pitää olla alhaisempiakin, jotta voisivat toiset ihmisiksi elää, jottei heidän tarvitsisi tuolla sateessa ja kylmässä puutosta kärsiä ja nähdä nälkää ja värjötellä.»

»Se pistelee ... se pistelee, että jos hän tulisi minulle akaksi, niin pitäisi sateisellakin ilmalla lähteä esimerkiksi niittämään, tahi pakkasella viemään lehmille vettä», ajatteli Jussi, ja juonitteli yhä katkerampana, pistäen hänkin, jopa kehaisten:

»Tottapa se on niin laitettu... Vaikka eletäänhän sitä Liperissäkin ja omaa leipää syödäänkin, eikä tarvitse maidonkaan kalleuden tautta maidon puutetta kärsiä, kun omat lehmät lypsävät minkä vain nännistä kehtaa vetää. Rainnoittain vain kannetaan rieskamaitoa maitokammariin piimimään.»

Aivan heltyi Kaisan mieli, kun kuuli Liperiä noin kehuttavan. Hän oli nyt kuin muukalainen vieraalla maalla, ja Liperin maitopytyt juohtuivat mieleen. »Onnellisia ne, jotka siellä saavat asua ikänsä!» huokasi hän itsekseen, ja ääneensä hän sanoi:

»Ihmisiähän siellä Liperissäkin elää, ja mikäs siellä on eläessä semmoisessa pitäjässä!»

Se vielä puuttui: Kaisa tahtoi viitata, ettei hän muka liperiläisiäkään niin ylenkatso, ettei pitäisi niitä ihmisinä. Jussin mitta oli täysi. Vanha rakkauskin unohtui. Hän kerskasi pistäen:

»No ei ole meidänkään matkassa, tämän Ihalaisen kanssa, yhtään Liperistä tullutta porsasta, vaan ihmisiä olemme vielä molemmat, vaikka olemmekin ikämme Liperintaipaleella eläneet ja omaa kontua viljelleet. Eikä ole tarvinnut vielä kirnumaitoa tuoreeltaan suoraan kurnusta juoda, vaan on ollut vara hapattaa se niin muikeaksi, että se on kuin paras kalja.»

Hän viskasi jo porsassäkin selkäänsä ja jatkoi kerskaustaan:

»Neljä maitotiinia kun seisoo meidänkin talossa yhdessä rivissä, ja yhdestä kun otetaan, niin toiseen pannaan, jotta on siinä aikaa maidolla muieta... Ja pään kokoistakin kokkeliä kun saa sieltä maitokapustalla leukansa alle ammentaa, niin ei siinä tarvitse maidon vähyyttä huutaa.»

Hämmästy i aivan Kaisa Jussin rikkautta ja arveli, ettei ollut ihme, jos jo vähän kehaseekin. Hän ihmetteli:

»No tietäähän tuon nyt, että on sitä Liperissä sitä maidon puolta!»

Mutta Jussi, joka oli hänet taas ihan väärin ymmärtänyt, menetti jo malttinsa. Äänestäkin piti jo huomata hänen olevan äkeissään, kun hän juonitteli ihan jo riitelemällä:

»Niinkö ne nämä kaupunkilaiset sitten luulevat, että Liperissä ei ole muuta kuin vain sitä maidon heraa ja sitä kokkelitörkyä! Kyllä ne liperiläiset vielä akkoja saavat, ja jos niikseen tulee, niin tulevat ne toimeen omankin pitäjänsä akoilla.»

»Onhan siellä akkoja», yritti Kaisa, mutta Jussi, joka luuli sitäkin ivaksi, oli jo niin julmistunut, ettei antanut suun vuoroa, vaan riiteli äkeissään:

»No on kyllä. Ei sinun tarvitse yhtään ylpeillä! Ja jos ei Liperistä tuotaisi Join markkinoille hevosiakin, niin näkisithän, olisiko täällä muuta nelijalkaista kuin se Joonas-mustilaisen kaakki!»

Kaisa ällistyi Jussin kiivastumista. Porsas vinkui säkissä kuin syötävä. Jussi huusi sille kiukuissaan:

»Vieläkö sinä vingut, senkin harjaselkä!... Kun potkasen kerran, niin tukkeat siinä sen kehnon vietävä kärsäsi!»

»Herra isä!» yritti Kaisa. Mutta Jussi oli kuohuksissaan. Hän viskasi porsassäkin olalleen ja sanoi Antille jyrkästi:

»Tule hiiteen täältä!»

He olivat jo menossa, kun asia saikin ihan toisen käänteeseen. Kaisa oli unohtanut yhden asian. Hätäyksissään kysyi hän, kun miehet olivat jo ovesa menossa:

»Hyvästikö se Vatasen Loviisa vain jaksaa ja onko se terveenä?»

»Loviisako?» pääsi silloin Jussilta, ja nyt vasta hoksasivat miehet, että Kaisalla ei ollut vielä tietoa koko Jussin leskeydestä. Arvaahan sen, mikä ällistys se oli! Kaisa sai toistaa kysymyksensä ennen kuin Antti tointui selittämään:

»Mikäpä sillä Loviisalla lienee jaksassa varsinkin terveyden puolesta, kun se pääsi sinne Vanhanpihan Ristiinan viereen hautuumaahan.»

»Herra isä tokiinsa siunatkoon», huudahti silloin Kaisa silmät pyöreinä hämmästyksestä, ja lisäsi:

»Mikä sen Loviisan nyt tappoi kesken ikäänsä! Kun ei ole kuulunut mitään koko asiasta, eikä tullut kysytyksikään! Vai siihen Loviisa haudattiin Vanhanpihan Ristiinan viereen!»

»Siihenhän se haudattiin... Koulun kanssa haudattiin, ja se vanha lukkari oli laulamassa», selitti leppynyt Jussi.

Kaisa siunaili kotvasen aikaa, ja miehet odottivat, että Kaisa pyytäisi istumaan... Peläten ettei Kaisa sitä huomaisi tehdä, huomautti Antti jo Jussille:

»Olisi pitänyt Kaisalta pyytää porsaalle maitoa juoda, jottei kuolisi janoon, kun mennään Liperiin.»

Silloin älysi Kaisakin ja pyysi:

»Eihän nyt vielä ole mihin kiire! Istuisitte tuossa vielä, niin minä annan porsaalle tuota illallista maidon tostolia ja saapi tässä kysellä siitä Loviisan kuolemastakin!»

Miehet istuivat, porsas vinkui säkissä. Jussi päästi sen nyt lattialle ja iloisena alkoi se pyörähdellä ja puhahdella, ja Kaisa riemastui siitä, varsinkin kun se oli muka Liperistä kotoisin. Hän toi maitoa ja arveli:

»Jokohan se osaa röhkiä!»

»Jo se röhkii!» myönsivät miehet. Kaisa riemastui. Porsas tuntui hänestä jo ihan läheiseltä. Hän otti sen syliinsä, syyhytti sen selkää ja hyväili:

»No voi herran terttu sentään sinua, pikku potsi! Ihan tämä on kuin läheisiä sukulaisia, kun on Liperissä syntynyt!»

»Vai niin se tuntuu Kaisasta!» pisti jo Thalainen leikiksi.

KYMMENES LUKU

Nyt alkoivat miehet kierroksensa alusta. Mutta he olivat ottaneet opiksi Kaisan puheet jyväväkasta ja muista maanituskeinoista ja Antti mietti uutta alkua. Kaisa syötteli porsasta. Jo ilmoitti Antti:

»Johan se Loviisa kuoli. On Jussilla se leskensänkykin maattu lailliseen määrään asti.»

»Vai jo se niin kauvan on Loviisa kuolleena ollut! Arvasihan sen jo Loviisan nuorena ollessa, jotta kuolema se hänellekin lopulta osaksi tulee. Se jo pienenä tyttönä ollessaan oli tulirokossa ja muutenkin semmoinen hinterä ruumiiltaan. Voi sitä Loviisa-raukkaakin!»

»Olihan se rokossa. Vaan paranihan se vielä siitä ja terveenähän se sitten eli Loviisa-vainaja kuolemaansa asti, paitsi milloin sattui vähän pienempiä heikkouksia sairastamaan», vakuutti Jussi.

»Vai terveenä se Loviisa eli!... Kun ei näet ole kukaan hisahtanutkaan, että Vatanen on jo leskenä vaimostaan!... Kas tuota porsasta, kun ei syö siivolla, vaan tolaa vain lattian maidolla!» päivitteli Kaisa. Antti taas puolestaan piti puhemiehenä asiaa nyt vireillä, sanoen:

»Leskeksihän se Jussi jäi! Vaikka olisi siinä Vatasen talossa tarvittu vaimonpuolikin!»

»Ka minkäpä sille kuolemalle tekee, kun se kerran tulee. Ei se kierrä ketään. Veihän se sen

Kontiolahden Pirisenkin, vaikka se oli vielä viime markkinoiden aikana niin vahva, jotta poliisit eivät saaneet sitä omin voimin putkaan köijätyksi, vaan piti pyytää Neppelän viinarännin miehiä apuun!»

Miehet vilkasivat nyt toisiinsa, sillä poliisi oli heille kuuma peruna pivossa, varsinkin tällaisen asian aikana. Hämillään sanoi Antti:

»Vai rännin miehiä piti avuksi hakea ennen kuin Pirisen saivat putkaan!»

Ja hälventääkseen epäluulotkin ihmetteli Jussi:

»Vai on se täällä kaupungissa semmoinen laitos, johon viedään putkaan... Ei siellä Liperissä päin ole sitä kuultu olevan.»

»Mitäs niitä siellä kuulisi; kun siellä päin elävät kaikki ihmisiksi, niin kukas niitä siivoja miehiä putkaan veisi... Vaan kyllä sitä täällä kaupungissa asuja saa nähdä senkin seitsemän sortista rötköä ja roikaletta... Nyt on kuitenkin herran kiitos ollut vähän aikaa hiljaisempaa, ennen kuin vasta tässä pari päivää sitten kuului kaksi mies-rötkälettä pitäneen semmoista jumalatonta elämää, jotta koko kaupungin olivat olleet panna nurin... Mutta kytkettyä nuo oli nekin roikaleet.»

Se puhe pani miehet ajattelemaan, sillä molemmat tajusivat, että siinä se nyt on pahin loukkauskivi. Olivat jo varmatkin siitä, että Kaisa tietää ketä ne kaksi rötkälettä ovat. Asia näytti entisestäänkin yhä vain pahenevan. Miehet vaikenivat. Varmuuden vuoksi kysäsi kumminkin Antti:

»Mahtoikohan tulla tietoon miesten nimet ja kotipaikka, että tietäisi ketä ne olivat?»

»Eipä tuo Kososen Ville sanonut joutaneensa kysymään nimiä. Mutta arvaamalla pani, että Kiihtelysvaaran miehiä ne ovat... Kaksi metsärosvon näköistä miestä sanoi olleen Ville», selitti Kaisa.

Miehet riemastuivat, ja Jussi vahvasti Villen kertomuksen todeksi, vakuuttaen:

»Tietysti ne ovat olleet kiihtelysvaaralaisia. Siellähän niitä oli ennen aikaankin suuria juoppoja, semmoisia kuin esimerkiksi sekin se Väänäsen Jussi-niminen poika, joka sieltä meni ensin sinne Puhokseen ja sitte eikö tuo liene Ameriikkaan joutunut.»

Kaisa uskoi sen ja valitti vain:

»Tuon viinarännin syyhän se on koko asia!»

»Sen se on... Eiväthän ne kiihtelykseläisetkään olisi ilman ränniä riivautuneet!» todisti Antti.

* * * * *

Asia alkoi siis taas selvetä ja toivorikkaampina vetelivät miehet savuja piipustansa. Sattui sitten vielä niin, että Kaisa itse joudutti asian kulkua, antoi ikäänkuin langan pään Antille, käskien: vedä nyt siitä. Hän näet kysyi:

»Mitenkä se Vatanen nyt jaksaa yksinään semmoisessa talossa työt tehdä ja maidot kirnuta?»

»Onhan sillä siinä vähä piika-apulaista. Vaan vaikeaksihan se hänellekin käy ajan pitkään, kun on talossa semmoinen julma karja lypsäviä ja siihen vielä tarpeellinen määrä pientä karjaa», selitti Antti puhemiehenä, ja Kaisa hämmästy:

»No on siinä talossa yhdelle naimattomalle miehelle liehumista, jos lie tuossa sitä maitoakin! Johan siinä hovissa menisi ihan oma emäntä!»

»Menisihän se! Tarvittaisiin sitä riihtä puidessakin oma emäntä, joka pui apuna! Kun on nytkin tällä Vatasella seitsemän suurta kekoa ruista ja siihen sitte vielä otrat ja muut kaurat.»

Jussia jo ujostutti se kehuminen. Hän oikasi:

»Se tämä Ihalainen panee aina omiaankin lisäksi. Eihän niitä varsinaisia ruiskekoja ole oikeastaan kuin kuusi, mutta se tämä Ihalainen ottaa huomioon sen suuren kasattukeon, jota ei viime talvena puitu, kun oli muutenkin salvot täynnä sitä rukiin roskaa. Mutta sen sijaan tämä Ihalainen on jättänyt huomioon ottamatta, että siellä uutispellolla on vielä yksi keko, niin jotta oikeastaan niitä kokoontuu siihen kahdeksan keon korville.»

»No voi, voi sitä Vatasta!» kummeksi Kaisa, ja Antti puolusteli Jussin vaatimattomuutta, selittäen:

»Se ei tämä Vatanen niillä rikkauksillaan kerskaile... Se on koko Vatasen sukumanni ollut semmoista, että ei se kehu varallisuudellaan niin kuin muut rikkaat.»

* * * * *

Vatasen suvun hyvät ominaisuudet olivat jo tarkastellut aina Jussin isän isästä, ukko Jussista lähtien. Kaisakin myönsi:

»Ahkeria ja kovia työmiehiähän ne ovat kaikki Vataset olleet. Eivätkä ole olleet mitään juoppojakaan! Tokko se tämä Jussikaan maistaakaan?»

Antti selitti nyt tavallista vakavampana:

»Ei tämä ole maistanut aikamiehenä ollessaan yhtään... Silloin yhden kerran sattui, kun se Riikosen tytön isä väkisin juotti, vaan siitä on jo alun kolmattakymmentä vuotta.»

Hän pinnisti ajatuksiansa, sotkeuksensa asian. Pysähdyttyään hän vahvasti vielä:

»Sen erän jälkeen ei ole Vatanenkaan maistanut. Ja mistäpä ne siellä Liperissä ottaisikaan, ja täällä kaupungissa taas jos rupeisi erehtymään, niin eiköhän ne veisi sinne putkaan ... vaikka emmehän me Vatasen kanssa tiedä missä päin se putka onkaan.»

Muisti Kaisakin vielä sen Riikosen asian, sillä hän oli ollut niihin aikoihin Liperissä. Hän ihmetteli:

»Vai ei se Vatanen ole sen koommin viljellyt!»

»Ei.»

»Ei ole tullut viljellyksi!» todisti Jussikin, ja lisäsi:

»Ja mitäpä hyvää siitä sen viljelemisestä lieneekään! Tappelua vain saa aikaan ja pahaa elämää!»

»No voi, voi sitä Vatasta!» ihastui Kaisa, ja Antti huomautti vielä Niirasen asiasta:

»Se oli semmoista nuoruuden hulluutta tältä Vataseltakin silloin, mutta on sitä nyt jo siellä Liperissäkin viisastuttu.»

Kaisakin oli jo alkanut ajatella Liperiä, ja miten ihanaa olisi päästä taas entisille olomaille. Eivätkä Vatasen lehmätkään olisi olleet hyleksittäväää tavaraa, varsinkin kun otti huomioon, miten kallista oli maito kaupungissa ja miten kunnan miehiä oli ollut koko Vatasen suku aina ukko Jussista lähtien. Sitä miettiessään ei hän keksinyt muuta miehille sanottavaa kuin huomautuksen:

»Tuo porsas näet ryvetti hameen siinä syöttäessä!»

Sen sanottuaan hoksasi hän jo, että hänellä olikin päällä jokapäiväinen hame. Kiireellä otti hän pyhähameen naulasta, pujotti sen ylleen ja riisui porsaansa ryvettämän pois, valittaen samalla:

»Ei tässä tullut uutta hamettakaan pannuksi päälle, kun ei arvannut Liperistä asti vieraita tulevan.»

Hänen puheeseensa tarttui nyt Antti, jatkaen kosimista:

»Jäihän siltä tämän Vatasen Loviisalta hyvä vaatevarasto... Yksistään hameitakin jäi toista tusinaa.»

Jussi oli tyytymätön, kun Antti ei ollut erityisesti huomauttanut mustasta vihturiini- ja musliinihameesta. Kainona hän oikaisi:

»Se taas tämä Ihalainen laskee liiatkin siihen yhteen rytäkkään ja sillä tavalla saa nousemaan toiselle tusinalle. Eihän niitä huokeampia kirkkohameita oikeastaan jäänyt kuin kaksitoista, mutta jos ottaa lukuun sen vihturiini- ja musliinihameen, niin sitten tulee niitä yksitellen lukien neljätoista.»

»Pääkin tässä kiireessä on jäänyt kampaamatta!» valitti silloin Kaisa, joka jo puuhaili asiassa hänkin. Hän alkoi purkaa palmikkoaan, suoriakseen päänsä kuntoon, sillä hän aavisti kosimisen olevan menossa. Antti syleksi ja mietti miten jatkaa kierrosta. Jussi odotti. Viimein löysi Antti taas alun. Hän kysyi:

»Muistaahan se Kaisa sen Kenosen?»

»Senkö Tahvo Kenosen?»

»Niin ... sen räätäli Kenosen.»

»Muistanhan minä Kenosen Tahvon... Vieläköhän sekin elänee.»

»Vielähän se elää... Se rikkaan Hyvärisen tyttö on taas siihen rakastunut», ilmoitti Antti, haihduttaakseen kaikki epäilytkin Jussin ja Hyvärisen tytön asiasta. Samalla iski hän silmää Jussille.

»Vai yhä se on Hyvärisen tyttö naimatta... No omansa olisikin Kenoselle... Ei siitä nyt viisas mies huolisi», huudahti Kaisa tukat silmillä. Antti jatkoi nyt:

»Tälle Vatasellehan ne ovat käyneet sitä tyttöä tarjoomassa, ja ukko on luvannut oriin ja tuhat markkaa rahaa, paitsi muuta tavallista kavetta, joka kuuluu tähän naima-asiaan!»

Kaisa katsahti tukkansa takaa Vataseen, mutta samassa ehätti Antti:

»Vaan eipä se tämä Vatanen sano huolivansa siitä... Ja mikäs hänellä on yksinäänkin semmoisessa talossa eläessä kuin Vatasen talo on!»

Kaisa teki sukkapuikolla jakauksen päähänsä ja palmikoitsi tukkaansa mietteissään. Antti nyt lisäsi:

»Vaikka eipä sillä Vatasella sen puolesta olisi mitään asiaa vastaankaan, jos sattuisi saamaan semmoisen sopivan, joka pystyy suuren talon rikastumista ja muuta porhallusta hoitamaan ja olisi muutenkin laatuun käypä ikänsä ja muun ulkonaisen rustinkinsa puolesta.»

Porsas oli nyt ruvennut lattiaa kastelemaan, ja kun Jussi itsekin siitä huomautti, neuvoi Antti:

»Pujota se säkkiin!»

Jussi totteli. Porsas vinkui taas säkissä. Antti jo aikoi käydä asiaan suorasti käsiksi, sanoen:

»Ja vielähan tämä Kaisakin on naimakunnossa oleva muija!»

»Oo-on!... Onhan tämä vielä!» miellytteli Jussi siihen. Kaisa arvasi asian ja alkoi ujostella:

»Mitä tästä minusta nyt enää haastaa! Onhan niitä nuorempiakin!»

Mutta Antti oli nyt asiassa kiinni, katsahtaa muljautti merkitsevästi Jussiin, ja jatkoi rohkeana:

»Eikä tällä Kaisalla ole nuorempianakaan ollut mitään pahoja kujeita ja ilveitä niin kuin näillä nykyajan tyttö hetaleilla pyrkii olemaan!»

»Ei... Ei tällä ole ollut!» imarteli Jussikin. Kaisa kainosteli palmikkoa tehdessään:

»Mitä se nyt tuo Ihalainen joutavia leikittelee!»

»Ja muutenkin tämä on lujarakenteinen ja vankkaruumiinen ihminen ... varsinkin näin nais-eläjäksi!» murisi Antti kumarruksissaan lattiaan katsoen ja piippuansa imien.

»Onhan tämä!» murahti Vatanenkin. Molemmat puhuivat ikäänkuin itseksensä. Kaisalla oli kampa hampaiden välissä, joten hän ei voinut vastata.

Nyt tuli pitempi vaiti-olo. Kaisa vain ujosteli. Mutta jo huomautti taas Antti:

»Eikä tämä ole nuoruudenkaan hullu niin kuin monet tyttöletukat ovat!»

»Ei!» murahti Jussi ja sylkäisi pitkän tupakkasylen.

* * * * *

Puhetta jatkui. Nyt vasta huomasi Kaisa, että olisihan sitä pitänyt, asiaa edistääkseen, vieraita pyytää yöksikin. Hän kysyi äkkiä:

»Missäs te olitte yötä?»

Se oli kysymys! Nousipa nyt käsi korvalliselle. Se putkassa olo se nyt oli kuin vierinkivi, joka aina vain kolisi jaloissa. Jussi yritti sotkea asiaa, tekeytyen kysymystä kuulemattomaksi ja tiedustaen sen vuoksi Antilta:

»Paljonko teille tuli tänä kesänä liinoja?»

Mutta siitä ei ollut apua. Sillä kun Antti oli vastannut Jussille, uudisti Kaisa taas kysymyksensä. Nyt yritti Antti sotkea, sanoen:

»Näistä kaupungin taloista ei saa selvää, mikä se on mikin talo, kun ei tiedä isännän nimeä. Ei näitä tunne muuta kuin väristä.»

»Olitteko te siellä Neppelän tuvassa?» kiirehti Kaisa. Antti muisti, että poliisikamari on valkea, ja selviytyi nyt sanoen:

»Ei me siellä Neppelässä... Osuttiin yhteen punaiseen taloon ja siinä kun sattui olemaan talli hevoselle ja porsaalle pahna, niin minä sanoin Vataselle, että ollaan tässä yötä.»

Nyt Kaisa hoksasi, sillä kaupungin itäreunassa oli Sutisen lesken punaiseksi maalattu talo ja leski haki itsellensä sulhasta, kuten Kaisalle oli kerrottu. Oitis pyysi hän:

»Olisihan sitä tässäkin tilaa hevoselle ja porsaalle! Menisitte nyt hakemaan hevosen sieltä tänne, niin laitettaisiin vähän ruokaakin ja juttelisi tässä Ihalainen niitä Liperin kuulumisia!»

Hän riepahti pankkoa pyyhkimään ja lisäsi mustasukkaisena:

»Sieltä Sutisen lesken talosta ne vielä varastavat hevosenkin, se kun on semmoinen kaikkien rosvojen pesä.»

Nyt vasta muisti Jussi, että hän oli jättänyt hevosen irti kadulle. Säikähtyneenä huudahti hän:

»Voi vietävä, kun se tamma jäi sinne!»

Silloin tuli kiire lähtö. Hädissään sieppasi Jussi porsassäkin ja kiirehti Anttia:

»Kyllä on parasta, että haetaan hevonen tänne... Varastavat vielä vaivatut sen sieltä punaisen talon pihalta, kun ei ole kuin nahkariimuvillarilla kiinni pantu... Perhana!... Kun eivät jo olisi siepanneet.»

Ja rutosti riensivät miehet hevostaan hakemaan. Kaisa kuuli Jussin vain kiroilevan juoksujalassa mennessään:

»Kyllä ne korvennettavan vietävät ovat nyt varastaneet sen tamman!»

* * * * *

Ulkona miehet taivastelivat, mitä katua myöten lähteä. Kiireessä porsaan ajossa ei näet joutanut panemaan tietä muistiin, ja nyt ei tahtonut saada selvää missä päin se tamma odotteli. Maisteri Johan Forsman kulki siitä ohi ja häneltä kysyi hätäytynyt Jussi:

»Missä se on se katu, jolle jäi se tamma?»

»Mikä tamma?» ihmetteli maisteri.

»Ka, tämän Vatasen tamma!» tiuskasi Antti suuttuneena, kun maisteri viivytteli, vaikka hänen olisi pitänyt nähdä, että asia oli kiireellinen. Forsman oli ällistynyt. Jussi selitti edelleen:

»Se minun tammani ... se Kettusen entinen ruunikko.»

Nyt ei maisteri enää puhunut mitään, vaan lähti, joskus vain jällelleen katsahtaen.

Ei ollut muuta neuvoa kuin koettaa selviytyä omin neuvoin. Antti aprikoitsi ja muisti:

»Tuota katua myöten se tuli porsas. Minä muistan tuosta suuresta rapakosta; siitä roiskui likaa silmille asti, kun juostiin.»

Siten oli löydetty tien alku, ja nyt miehet lähtivät juoksujalassa taivaltamaan. Porsas vinkui säkissä selässä.

Mutta kadunkulmassa siinä Jussi Hirvosen talon luona he sotkeutuivat. Muuan neiti sattui silloin tulemaan vastaan ja Jussi kysyi häneltä:

»Tälle kadullekohan se jäi tamma?»

Mutta ei neiti tiennyt sitä ja koetti vain kiirehtiä pois. Umpimähkään porhalsivat miehet taas eteenpäin. Antti ehdotti:

»Juokse sinä toista puolta katua ja minä toista puolta, ja vilaistaan aina portista, onko siinä se talo, jossa oli se äksy herra, niin saadaan siitä tien osviittaa!»

Niin he tekivätkin. Eräässä portissa Antti tölmäsi kiireessään muutamaa herraa vastaan, kun yritti

kurkistaa sisään. Herra kirosi ja Antti kysyi jo silloin:

»Tässä talossako se asuu se äksy herra, joka päivällä haukkui?»

Herra kirosi uudestaan ja puhui poliisista. Antti lähti nyt tavottamaan Jussia, joka juosta vilisti kappaleen matkan päässä.

Torilla sattui olemaan joukko poikia. He olivat joutuneet tappeluun siitä syystä, että Parviaisen Juuseniminen poika oli sanonut sen Antti Niiraseen Väinöä paikkahousuksi. Tappelu oli paraassa vauhdissa, mutta onneksi ei Kotilaisen hölmö poika ollut siihen sekaantunut, vaan katseli rysyä kädet housuntaskuissa, aivan siinä ääressä seisoen. Siitä seikasta johtui, että hän huomasi Jussi Vatasen ja Antti Ihalaisen tulon. Nähtyään heidät huudahti hän riemuissaan:

»Voi, nyt tulevat ne pahannäköiset miehet, jotka porsasta ajoivat!»

Jussi kuuli pojan puheen, turisi pojan ja kysyi:

»Ka siinä hän se on Kotilaisen poika!... Minnekä se tamma jäi?»

Pojat lakkasivat tappelemasta ja kokoontuivat hälisten piiriin Jussin ja Antin ympärille.

»Minnekähän se tamma on joutunut?» kyseli nyt Jussi taas hädissään. Silloin Niiraseen Väinö hoksasi asian ja vastasi:

»Sekö, joka oli jätetty yksinään kadulle?»

»Ka, se.»

»Se meni», selitti Väinö. Jussi hätäytyi yhä enemmän ja kysyi:

»Minnekä se meni?»

»Se vain käveli ensin katua myöten, mutta sitten se meni Kiihtelysvaaralle päin», selitti jo toinen poika.

»Ettekös te ottaneet kiinni?» kummasteli Antti. Siihen selitti Parviaisen Juuse:

»Emme.»

»Karppisen poika vielä löi sitä, jotta se lähtisi juoksemaan», ilmotti nyt Niiraseen Väinö.

»Tule sukkelaan!» kiljasi Jussi Antille.

YHDESTOISTA LUKU

Nuoruudessaan olivat molemmat liperiläiset olleet hyviä juoksumiehiä. Niinpä kerrankin olivat he vedon perästä juosseet talvipakkasella paljain jaloin Kauppalan ja Romppalan välin edes takaisin kahvin keittoaikana. Tämä nuoruudessa saavutettu taito oli heillä nyt apuna, kun lähtivät Kiihtelykseen päin painamaan.

Mutta tamma oli myös hyvä juoksija ja he olivat jo yli keski-ijän. Lisäksi oli heillä raskaat kengät jaloissa, Jussin selässä vielä porsassäkki, ja myös oli porsasjahti ja tämä alkujuoksu jo heitä väsyttänyt.

Mutta siitä huolimatta oli vauhti alussa aika kipakka. He juoksivat keskikatua rinnatusten. Porsaskin keikkuillessaan yltyi huutamaan niin kovasti, että jokaista akkunaa koristivat kohta iloiset kasvat.

Juostessa tuli helle. Antti sanoi:

»Vari tulee!»

Mutta Jussi ei ollut kuulevinaankaan, sillä *hän*en tammansa se oli nyt menossa ja siksi kiiruhti hän vain eteenpäin. Mutta kun helle alkoi häntäkin tukahduttaa, tuskautui hän ja alkoi riidellä:

»Kun se lähti vielä Kiihtelykseen päin, eikä Liperiin!»

Sitä ihmetteli Anttikin, ettei se ollut lähtenyt kotiin päin. Mutta hetken juostua selvisi sekin asia, sillä nyt muisti Jussi:

»Sehän on sieltä Kiihtelyksestä kotoisin... Kiihtelyksen Mustoseltahan se Kettunen on sen vaihtanut.»

He juoksivat nyt hölkkäjuoksua. Jussi kiukutteli:

»Se on ikävöipää sorttia koko tamma... Kammitsassahan sitä on Kettunen sen tähden syöttänytkin, ettei se pääsisi pakenemaan Kiihtelysvaaraan.»

Ja hän alkoi suuttua Kettuselle, kun se oli hänet pettänyt kaupassa: antanut semmoisen elukan, joka ikävöipi entiseen kotiinsa, eikä ollut sanonut sitä. Juostessaan hän jo noitui:

»Perhanan Kettunen!»

* * * * *

He juoksivat edelleen. Jussi sydämmistyi Kettuselle vieläkin enemmän:

»Eikä se siitäkään hännän viuhauttamisesta sanonut mitään...»

»Paholaisen Kettunen!» sai Antti läähätykseltään sanotuksi. Ja Jussi kiukuitsi lisää:

»Potuuk sien allahan se pitikin sitä häntää, ettei se saisi viuhauttaa... Ja kun minä sitä peräsin, niin sanoi vain, että kun potuukset ovat pitkät!»

»Kaho tuota kun valehteli!»

»Valehtelihan se syötävä! Mitkä pitkät ne olivat ... lyhyet potuukset!» yhtyi Jussi ja lisäsi:

»Tuokin porsaan riivattu vinkuu tuossa selässä kuin syötävä... Etkö sinä paholainen pysy siellä vinkumatta, tahi kun lyön sinut seinään, niin ei jää saparokaan!»

Mutta lopulta ei Antti enää jaksanut juosta. Läähättäen pysähtyi hän kauppias Ahokkaan portin kohdalle ja sanoi Jussille:

»Elä juokse!... Levätään!»

Jussi pysähtyi ja pyyhki nutun hihalla hikeä otsaltaan, huohottaen.

»Ei sitä juoksemalla saa kiinni», läähätti Antti. »Otetaan hevonen.»

»Mistä?» ähki hätäinen Jussi.

»Ka tuosta kartanolta.»

»Jospa se on vieras», epäröi vielä Jussi, mutta Antti sanoi:

»Tuodaan sitten pois, kun tamma saadaan kiinni.»

* * * * *

Kauppias Ahokkaan kartanolla oli oikeastaan useita hevosia valjaissa seisomassa, mutta Mulon Partasen liinakko ruuna oli niistä sittenkin paras ja sentähden Antti ehdotti:

»Otetaan tuo liinakko!»

Siihen suostui Jussi, kiirehtien vielä Ihalaista:

»Nouse väleen kärriin ja katso onko siellä ruoska!»

Kohta ajoivat nyt miehet Partasen liinakolla Kiihtelykseen päin. Jussi siinä tuskitteli ja kiukutteli tammallensa:

»Kun se halvattu juoksisi edes lönkkäjuoksua, niin saisihan sen kiinni, mutta täyttä nelistähän se ottelee syötävä!»

Siitä suuttui hän tammaansa niin julmasti, että kiukuissaan riuhtasi Partasen liinakkoa ohjaksista, löi sitä selkään ja ärjäsi:

»Etkö sinä juokse, senkin pellavaharja, vai nukutko siihen tielle!»

Hän löi uudestaan ohjaksien perillä. Liinakko porhalsi täyttä ravia ja

Jussi morkkasi tammaansa, kehumalla liinakkoa:

»Eipäs tämä viuhauta häntäänsä niin kuin se tamma! Ja minä sitä vielä syötin kauroilla ... tammaa!»

Siihen sanoi Antti nyt vain:

»Kenenkähän se on, kun ei viuhauta?»

»En minä tiedä. Kaunis liinako se on», vastasi Jussi, ja nyt annettiin mennä.

Mulun Jussi Partanen oli oikeastaan kosimismatkallaan hänkin, mutta kun hänellä oli ollut lampaan nahkoja myötävänä, oli hän ajanut Ahokkaan pihaan ja heittänyt hevosensa sinne, itse lähtien käymään sillan takana kysymässä Antti Matikaiselta, paljonko arvoinen on Makkosen lesken talo, jos sen möisi. Hän nimittäin oli leskimies ja tunsu hyvin Kaisan, ja oli ollut asiasta jo sen verran puhuttakin, että Kaisa oli käynyt Mulossa katsomassa Partasen taloa. Nyt palasi Partanen tiedustelumatkaltaan ja sattui kohtaamaan Pekka Turtiaisen, jota hän oli pyytännyt puhemieheksi, jos huomaisi kannattavan ruveta Kaisan taloa tavottelemaan. Pekka kysyi Partasen Jussilta:

»Kotonako se Matikainen oli?»

»Kotona.»

»Paljonko tuo sanoi sen Makkosen lesken talon vielä maksavan?»

»Sanoi siitä saavan neljä tuhatta nykykunnossa, vaan jos panee uuden vesikaton ja kengittää, niin sitten viisi», hymyili Partanen.

»No mennäänkö?»

»Ka eipähän se siitään parane. Onhan tämä Kaisa muutenkin reilu akka, eikä sillä ole erityisiä pahoja kujeita, eikä ole lapsiakaan, niin kuin sillä Kuposen leskellä on», tuumi Jussi Partanen, ja Turtiaisen Pekka sanoi:

»No mennään vain! Minä ensin pistäännyn ostamassa Pakarisen puodista mahorkkaa.»

Tätä Turtiaisen vastaantuloa saa Partanen kiittää siitä, että vielä joutui näkemään liinakkoaan ennen sen Kiihtelykseen menoa. Turtiainen näet viivytti häntä sen verran, että hän ei ennättänyt kääntyä toiselle kadulle ennen liperiläisten tuloa.

Hän hyvästeli juuri Turtiaista, kun kuului kova kärrin jyrinä ja liinako hevonen porhalsi katua pitkin. Partanen siristi ensin silmiään, mutta kohta huomasi hän oikein nähneensä ja sanoi:

»Kah! Minun liinakkoni!»

Antilla oli ruoska kohona kädessä ja Jussi huusi:

»Pois tieltä, jotta saa tamman kiinni!»

»Elä jää, mies, hevosen jalkoihin!» huusi vielä Antti varotukseksi Partaselle, joka jo varustautui. Mutta seuraavassa silmänräpäyksessä tarrasi tämä liinakkonsa turpaan ja huusi:

»Prtuu!»

»Mene pois, mies, jotta pääsee tamman perästä!» huusi Jussi silloin kärryistä. Hän huusikin ihan uhkaavasti.

»Prtuu! Rosvoja!» ähki Partanen.

»Mene pois, mies, tieltä, tahi saat piiskaa!» komensi Anttikin ja nosti ruoskaa lyöntiin. Mutta Jussi Partanen huusi yhä lujemmin:

»Tulkaa avuksi!... Huuda, Turtiainen, poliisia... Prtuu!... Prtuu, ruuna!... Huuda lujemmin, Turtiainen!»

»Poliisi! Onko täällä poliisia!» huusi Turtiainen.

Mutta poliisi osuikin juuri tulemaan paikalle, kun oli menossa ostamaan housukangasta. Hänellä sattui olemaan kaikki poliisin rustingit mukana, ja lisäksi vielä riiputti hän toisessa kädessään niitä Jussi Kokolta ostamiaan pitkävartisia saappaita. Oitis sekaantui hän Partasen ja liperiläisten väliseen asiaan, ja heti huomasivat liperiläiset, että hän piti Partasen puolta. Hän jo kysyi ajajilta:

»Kenenkä hevonen se on?»

»En minä tiedä!» vastasi Jussi reilusti, ja Partanen sanoi:

»Se on minun liinakkoni.»

Taas kääntyi poliisi liperiläisiin ja kysyi ankarana:

»Mistäs te sen otitte?»

»Kah, yhdeltä pihalta», vastasi nyt Antti.

»Kenenkä pihalta?»

»En minä tiedä», oli nyt Jussin vuoro.

»Ahokkaan pihallehan minä sen heitin. Sieltä ne ovat sen varastaneet», puhkui Mulon Partanen.

»Elä valehtele!» ärjäsi Jussi, jota sana »varastaneet» aivan löi kuin kurikalla, ja Anttikin huusi:

»Ollaanko me rosvon näköisiäkään? Häh?»

»Häh?» matki Partanen äkeissään.

»Elä hähki siinä, lemmon partaturpa!» kiljasi silloin äkäinen Jussi ja tavotti lyödä ohjaksien perillä, mutta ei ylettynyt.

»Elä lyö, kuule, turjake!» huusi Partanen, mutta kiukustunut Jussi vain ärjyi:

»Minkäs teet, jos lyön!»

»So, so!» alkoi poliisi tynnytellä, mutta hänellekin karjasi Jussi vihoissaan:

»Elä sosota siinä, vaan mene matkaasi!»

Poliisi yritti kyllä tutkia asiaa, mutta siitä ei tahtonut tulla oikeata tolkkua, kun kaikki asianomaiset huusivat ja riitelivät keskenään minkä jaksoivat, ja lisäksi sekaantui siihen vielä Turtiainen sekä neljä koulupoikaa. Sen johdosta lausui poliisi:

»Tämä näkyy olevan niin sekava asia, jotta kyllä on parasta, kun mennään selvittämään.»

Hän tarttui tynnosti hevosen turpaan ja lähti taluttamaan sitä kaupungin poliisikamariin. Partanen käveli kärrin perässä, liperiläiset istuivat kärrissä, porsas vinkui kärrin istuimen alla säkissä ja neljä poikaa sekä Turtiainen seurasivat jälkijoukkona. Liperiläiset vähän jo oudostuivat ja Jussi kysyi poliisilta:

»Minnekä sinä talutat?»

»Tänne vain! Pitele ohjaksista, etteivät sotkeennu jalkoihin!» vastasi poliisi, mutta Jussi tenäsi:

»Onko se Kiihtelysvaara siellä päin?»

»On.»

»Eipähän!»

»On... On!... Istu vain rauhassa!» käski poliisi.

»Elä valehtele! Tuolla sillan takanapas on Kiihtelysvaara», pani Jussi yhä vastaan. Mutta poliisi vain selitti:

»Ei teille sen parempaa Kiihtelystä tarvita kuin se joka täällä on!»

* * * * *

Siihen aikaan oli varsinaisen poliisimestarin virassa Antti Tahvanainen, sen Akkalan entisen kauppias Tahvanaisen vanhin poika. Hän oli yleensä poliisiksi katsoen hyväluontoinen mies, joka osasi hänen kurinsa alle joutuneita kohdella ihmisiksi, sillä hän oli ylioppilasaikoinaan oppinut tuntemaan putkaan joutuneiden kohtalon ja perehtynyt siten täydellisesti ammattiinsa. Olipa hän kerran Viipurissa käydessään vielä äskettäinkin käynyt—siviilipuvussa tosin—tutkimassa maamme poliisioloja.

Mutta vaikka hän olikin hyväsydämiseksi tunnettu, niin loppui häneltäkin kärsivällisyys, kun näki äskeisiä Liperin miehiä taas palautettavan hänen alaiseensa laitokseen. Alustavassa kuulustelussa hän

kysyi syytetyiltä kiivaasti:

»Oletteko te taas niitä äskeisiä liperiläisiä?»

»Olemme», myönsi Jussi kieltämättömän tosiasian.

»Mitäs te taas tänne tulitte?» kiivastui Tahvanainen edelleen.

»Ka kun se toi.»

»Toi!... Kuka lempo teidät tänne toi!... Hunsvotit! Itse te tänne tulitte», ärjäsi Tahvanainen. Nyt kiivastui Jussi ja sanoi:

»Jo nyt valehtelet, jotta me itse tulimme. Se toi.»

»Kuka 'se'?»

»Ka, tuo poliisi! Kysy vaikka tuolta partasuulta mieheltä, niin sekin sanoo, jotta se toi väkisin», selitteli Jussi. Tahvanainen vain yhä kiivastui ja kysyi:

»Mitäs te teitte?»

»Emme mitään...»

»Emme mitään... Emme mitään», matki viranomainen, mutta Jussi toisti:

»Emmekä tehneetkään mitään. Istuimme vain kärrissä ja ajoimme.»

»Ajoimme ... me ajoimme ... me vain ajoimme ... horna! Mutta tiedätkö te minne te ajoitte?»

»Ka, Kiihtelysvaaraan... Tiesimmehän me sen ja ihan selviä miehiä olimmekin», puolustautui Jussi topakasti, sillä hän oli varma asiansa oikeudesta. Tahvanainen harppaili hetken aikaa kädet selän takana, vihaisena, ja ärjäsi taas:

»Mutta tiesittekö te kenen hevonen se oli?

»Emme», vastasi Jussi, ja Anttikin lausui hämmästyksensä:

»Mistä hitosta me olisimme tienneet, kenen se on?»

»'Mistä olisimme tienneet'!... Annan minä teille 'mistä olisimme tienneet'!... Kyllä te tiesitte!»

»Emmepäs tienneet!» väitti Antti, ja Jussi lisäsi entistä lujempaan:

»Hitoltako sen tietää?... Onko se hevosen hampaassa tai hännän alla sanottuna, kenen hevonen se mikin on!»

»Siis te olette varastaneet sen hevosen!»

»Se on pitkä vale!» kiehahti Antti, ja Jussi lisäsi:

»Se on niin pitkä vale kuin Jauhiaisen lehmän häntä. Viisitoista lypsävää ammuja mölisee yöt ja päivät omassa läävässän ja maitoa on vaikka tule sinäkin juomaan. Ei silloin tarvitse toisen hevosta varastaa.»

Tahvanainen puri hammasta vihasta, mutta malttoi vielä mielensä. Jonkun aikaa harppailtuansa ja niistettyään nenänsä jatkoi hän kuulustelua:

»Minnekä te sillä hevosella ajoitte?»

»Kiihtelykseen.»

»Kiihtelykseen... Istu ja pala!... Senkö asiaa teille sinne Kiihtelykseen oli, kun olette liperiläisiä?... Kiihtelykseen!»

»Kiihtelykseen kyllä! Jos et usko, niin kysy vaikka tältä Ihalaiselta», penäsi Jussi. Tahvanainen varmistui siinä uskossa, että miehet olivat suuria veijareita. Hän koveni:

»Senkö tekemistä teillä olisi siellä Kiihtelyksessä ollut?»

»No kun se tamma meni sinne.»

»Tamma! Mikä lemmon tamma?»

»Se Kettuselta vaihdettu tamma.»

Ei tahtonut päästä kuulustelija nyt asian perille. Hieman tuskastuneena jatkoi hän:

»Miten se sinne meni?... Ja mikä riivatun tamma se on?»

»No kun se Karppisen poika on lyönyt sitä piiskalla, jotta se menisi», koetti Jussi selittää.

Tahvanainen tuskastui lopullisesti. Silloin sattui vielä porsas vinkasemaan säkissä, jota Jussi riiputti kädessään, ja Tahvanainen tiuskasi:

»Mitä sinulla siinä säkissäkin on?»

»Potsi.»

»'Potsi'!... Mikä penteleen 'potsi'?» sotkeutui Tahvanainen.

»Ka, sian potsi ... oikea imisä porsas... Ei suinkaan se mikä muu vingu porsaan äänellä», sai taas Jussi selittää, ja poliisimestari tiedusti:

»Onko se sekin varastettu?»

»Eikä ole. Tietäähän sen Makkosen leskikin, että se on oma potsi... Mene kysymään, jos et usko. Kaisa vielä syöttikin sille kokkelia.»

Pitkän tutkinnon perästä sai Tahvanainen sen verran selville, että Makkosen leski tuntee miehet. Sen johdosta käski hän kutsua Kaisan huomiseksi vieraanamiehenä kuulusteltavaksi. Ihalaisen ja Vatasen hän käski viedä putkaan.

Mutta silloin nosti Jussi Vatanen tenän ja sanoi, että hän ei mene.

»Vai et mene! Minkätähden sinä et menisi», ivaili Tahvanainen.

»Kun minä en jouda!»

»Ohoh! Vai et jouda! Pahanteoltako?» jatkui Tahvanaisen iva. Mutta Jussi sanoi:

»Minä menen Kiihtelykseen tammaa hakemaan.»

»Suu kiinni, varas!» ärjäsi Tahvanainen. Mutta silloin kiehahti Jussikin, heristi porsassäkillä ja ärjäsi vastaan:

»Elä karju, tahi kun minä karjasen vastaan, niin pieniksi palasiksi lentää koko Join kaupunki!»

»Viekää!» komensi silloin Tahvanainen ylpeästi, ovea osottaen, ja kuusi rotevaa poliisimiestä työnsi miehet taas entiseen yökammioon.

KAHDESTOISTA LUKU

Yleensä voidaan sanoa, että Ville Huttunen, se sama mies, jolle Antti ja Jussi vastaan tullessa ensiksi tulivat ilmottaneeksi, että muka ovat Ameriikkaan menossa, on luotettavimpia isäntämiehiä Liperissä, mitä rehellisyyteen tulee. Ensiksikin hän kertoo asian juurtajaksan. Kerta alkuun päästyänsä ei hän kunnolleen koskaan ehdi loppuun, ja kumminkaan ei hän välillä lepää, vaan useinkin porhaltaa koko tuon pitkän taipaleen niin yhtämittaa, että toisille ei jää suunvuoroa. Toinenkin seikka lisää vielä hänen luotettavuuttansa: Ukko Hyvärinenkin oli kerran myöntänyt:

»Kyllä Ville Huttusen puheisiin sopii luottaa, sillä Villellä on suuri kontu ja toistakymmentä lypsävää.»

Jos sitte joku sattui milloin Villen puheita epäilemään, niin silloin aina vedottiin ukko Hyvärisen lausuntoon, sanottiin:

»Uskoohan ukko Hyvärinenkin, mitä Ville puhuu.»

Mutta oli vieläkin eräs seikka, joka vaikutti, että häntä ei yleensä pidetty pahimpana valehtelijana... Oli näet tapana sanoa:

»Jos Ville Huttunen valehtelee, niin se valehtelee niin järkiään ja rehellisesti, että siitä voi seulomalla erottaa eri läjään sen mikä on totta ja jättää varsinaiset valeet uskomatta.»

Kaiken senkin lisäksi oli Mikko Kutvonen vielä huomauttanut:

»Pitää vielä ottaa huomioon sekin, että rehellinen valehtelija ei koskaan salaa totuutta, vaan antaa sen tulla yhdessä mylläkässä varsinaisen vaeen kanssa.»

Tämä Ville Huttunen poikkesi tavallisesti matkallansa Hyvärisen taloon. Nytkin teki hän niin. Koko matkan oli hän hautonut mielessään sitä kysymystä, miksi Antti Ihalainen ja Vatanen lähtivät Ameriikkaan ja hylkäsivät kontunsa, Ihalainen vielä vaimonsakin. Niissä mietteissänsä saapui hän Hyvärisen talon kohdalle ja arveli:

»On sinne nyt vähän väärää, ja nuokin kujaset näkyvät olevan kuoppia ja likaa täynnä, vaan jos sillä Hyvärisen eukolla sattuisi hyvinkin olemaan kahvi valmiina, niin saisi tuossa kupin aamutuimaansa.»

Hän pysähdytti hevosensa ja kuorman päällä mahallaan lojuen mietti mitä tehdä. Ei oikein tahtonut haluttaa vedättää kuormaa taloon, varsinkin kun sinne oli ylämäki ja kujaset rapaiset, eikä hevostakaan janottanut, kun oli juuri sen juottanut Variksen kaivolla. Hän aivan vihastui Hyväriselle, kun se ei hiekotuta kujasiansa.

»Uppoavathan siihen kärrit rumpuaan myöten», moitti hän. »Mitä ne tuosta talosta ovatkin rakentaneet tuonne mäen päälle, vaikka tässä tien varrellakin olisi ollut pihamaan paikkaa miten paljon hyvänsä!»

Mutta kun hän siinä ajatteli, yltyi kahvin halu. Hän mietti jo varmana:

»Keittäähän se emäntä, jos ei satu valmista olemaan.»

Ja silloin hän käänsi hevosensa kujasille ja vedätti kuormansa Hyvärisen taloon.

Talossa oltiin tulisessa kiireessä häävalmistuksien kanssa. Emäntä puhui Anna Kaisalle:

»Eivätkö nuo jo tänä iltana tulle sieltä Joilta... Ja tuo se Vatanen sieltä nyt aika tuliaiset.»

Ukko Hyvärinen siihen vielä lisäsi:

»Eihän se Jussi rupea siellä turhaa viivyttelämään. Se on siivo mies ollut koko vanhemman ikänsä, niin että ei se kaupungissakaan käydessään turhia siekaile, kun kerran ennättää asiansa toimittaa. Pois se lähtee heti.»

Hän oli juuri lopettanut puheensa, kun Ville Huttunen tuli tupaan, istuutui penkille ja kopisti piippuaan kengän kärkeen. Emäntä tervehti häntä:

»Ka, Ville Huttunenko se on?»

Ville vastasi tervehdykseen:

»Niinhän minä tässä poikkesin taloon, kun Variksen kaivolla ei ollut kippaa, jolla juottaa hevosta, niin arvelin, että ajan sinne Hyvärisen pihaan ja juotan siellä. Ja olikin siinä hevosella nyhtämistä, ennen kuin tämmöisen mäen päälle saa suuren rahtikuorman köijätyksi, vaan kyllä sillä tuolla meidän ruunalla lähtee. Se kun näpistää oikein täyttä väkeään, niin aisain siinä vain pitää ruskaa ja luokista lentelevät säleet ihan kuin tappura, vaikka on vahva tuominen luokki. Kyllä jos siinä silloin sattuisi olemaan huonompi luokki, niin poikki se paukahtaisi, että rusahtaisi vain katketessaan. Esimerkiksi se Hentusen Jannen luokki, jota se kehuu, se ei pitäisi kutiaan, vaan poikki lentäisi, kun ruuna nyhtäisei niin täyttä voimaansa, jotta lautasille painuisi vähän kuoppaa ja selkä olisi ojona. Onko sinulla, Hyvärinen, niitä tulitikkuja?»

»On niitä tässä.»

»No annappas, että saa raapaista tulen piippuunsa. Siinä meidän talossa niitä menee noita tulitikkuja niin ettei ostamasta pääse. Myötänsä vain raapaistaan tulta, niin että yksi sihinä vain käy. Vaan minkäs sille osaa, kun on tullut talo rakennetuksi maantien varrelle ja kuka vain ajaa, se pysähtyy ja tulee taloon, eikä meidän talossa taas kenenkään tarvitse omin eväin elää. Jos ei ole liedessä tulta piippua sytyttää, niin talon puolesta on aina tulitikkulaatikko pöydällä, ja siitä saa vain raapaista, tulipa häntä hevosmiestä tai jalan kulkijaa.»

Hänen piti rykäistä, ja sen johdosta sai Hyvärinen huomautetuksi:

»Onhan siinä kulkijaa teidän talon kohdalla, ne rahtilaiset kun siinä hevosia syöttävät.»

Ville oli saanut ry'ityksi ja myönsi:

»No on siinä kulkijaa! Yhtenä jonona menee toisinaan, niin että toinen pää missä lieneekin. Missä häntä riittäneekin niin jumalattoman paljon miestä ja hevosta, kun sitä valuu kuin turkin hihasta... Ja se joukko sitten kun taloon vetäikse, niin siinä kysytään talossa tulitikkuja ja varsinkin tuota tupakkaa.»

Hän katsahtaa muljautti Hyväriseen, nähdäkseen ymmärtääkö se. Sitten hän taas jatkoi:

»Se tupakan meno se onkin ihan hirmuinen. Mutta ei ole vain Huttusen talossakaan tarvinnut omaa tupakkakukkaroaan povestaan kaivaa. Talon tupakka on aina valmiina vuottamassa, tulipa häneen vaikka mustalaista... Tuo yskäkin on ruvennut vaivaamaan.»

Oikeastaan hän nyt ryki antaakseen ukko Hyväriselle puhevuoron. Hyvärinen älysi sen ja sanoi:

»Onhan siinä pölkyssä talon tupakoita! Mitä sinä niistä omistasi.»

Ville alkoi purkaa omia tupakoitaan piipusta ja sulloa talon tupakkaa sijalle. Sitä tehdessään hän selitti:

»Olisipa näitä omiakin ollut riittämään asti, mutta voipahan tuota maistaa Hyvärisenkin riihen takaisia.»

Hän sytytti piippuaan ja jatkoi sitä tehdessään:

»Ei siinä meidän konnalla tarvitse tupakan puutteessa istua, jos on vain vähänkin miestä, että viskaa tupakan siemeniä riihen peräseinän taakse.»

Hän aivan korotti ääntään, kun kehui:

»Se seinän tausta se työntää sitä tupakkaa, että ilma on sen paljoudesta haleta. Eikä olekaan kumma, jos se sitä tellää tulemaan maan täydeltä, kun rahtilaiset käyvät siellä koko talven, niin että siellä istuu ja kyköttää tuota miestä kuin varista ruispellon aitaseipäissä.»

Piippu alkoi sammua. Hän imeä laputti sitä kovemmin, painaen tupakoita peukalon kynnellä syvemmä koppaan, ja jatkoi:

»Ainoastaan se kahvin menekki harmittaa toisinaan, kun sitäkin luojan viljaa menee niin tuhottomasti, että ei riitä Haisevan kaupassa, vaan on jo täytyntä käydä kolme naulaa ostamassa Kuuselan Pekan puodista... Kas tuota piippua kun reistailee!... Pah ... pah ... pah!... Mutta se eukko on semmoinen kapine siinä meidän talossa, että kahvitta se ruoja vain ei laske matkamiestä talosta, ja kun on semmoinen kansan paljous, niin ämmä saa vain aamusta iltaan tuhertaa pannunsa kanssa, niin että kun torvesta kaataa kahvia kuppiin, niin jo pitää kiireellä riennättää hattua auki ja kaataa toista vettä pannun suusta sisään.»

Tässä hän pysähtyi ja katsahti emäntään. Emäntä sanoi silloin Anna Kaisalle:

»Panisit Anna Kaisa tuosta tuon pannun kiehumaan, kun on nyt kerran näin harvinaisia vieraita tässä meilläkin!»

Sillä tavoin jatkui keskustelua. Ukko Hyvärinen väänsi lehmien kytkytvitsoja. Kahvi joutui ja emäntä jo käski Huttusta ottamaan kupin. Huttunen vastusteli:

»Olisipa tässä välttänyt kahvittakin, kun joinkin ihan äskettäin sen Pekka Variksen mökissä. Siinä vielä makasivat, mutta Varis kun kuuli äänen, niin paikalla tunki ja sanoi: 'onko se Ville Huttunen?' Siihen sitten heräsi Variksen eukkokin ja tuli hyvälle mielin ja sanoi: 'Pitäpä nousta höyräyttämään Huttuselle kahvit, kun ei olekaan niin kaivattua vierasta osunut koko mökkiin!« Vaikka enhän minä heille kahvin vuoksi poikennut, vaan muuten vain hevosta puhalluttamaan. Jussi Pirhosen kaupastako se Hyvärinen ostaa kahvinsa?»

»Jussi!» kerkesi emäntä myöntää.

Lopulta oli Huttunen saanut kahvit juoduksi ja varusteli lähtöä. Jo oli hänellä hattu päässä, kun juohtui mieleen asia. Hän ihmetteli:

»Mitähän se Ihalaisen Antti ja Vatanen muutoin ajattelivat, kun lähtivät Ameriikkaan ja hylkäksi Ihalainen vielä eukkonsakin ja koko kontunsa Liperiin? Onkohan se riitaantunut sen akkansa kanssa vai

muutenkohan se rupesi reistaillemaan vanhoilla päivillään, vaikka olisihan siinä konnullaankin voinut elää?»

Hän kertoi pitemmältä Antin konnusta ja Ameriikasta. Hyvärisen väki kuunteli sitä alussa viisaan näköisenä, mutta jo pani miettimään, kun Huttunen selitti:

»Vatasen Jussin kanssa ajoivat vastaan ja tuli siinä tarinoiduksi, niin Ihalainen sanoi, että hänellä on työpaikka tiedossa Ameriikassa ja on ostanut jo piletin aina perille asti. Sen Peijonniemen Leinosen pojan, joka on Ameriikassa, sanoi kutsuneen ja sanoneen: 'Tule vain, tässä samassa talossa saat työtä, jossa voit ansaita kymmenen markan päiväpalkkoja, ja jos osaat vähän petkuttaa ameriikkalaista niin viisaasti, etteivät huomaa, kun tarkastavat, niin voit vielä jutkauttaa isäntää niin että se maksaa toisen kymmenen liikaa.' Arvelihan se Antti osaavansa. Ja arvelipa se Vatanenkin, että mene tiedä jos hänkin pyörähtäisi Antin mukaan...»

Nyt alkoi ukko Hyväristäkin epäilyttää. Kun Huttunen sattui levähtämään, huomautti hän:

»Kun et nyt vain valehtelisi vähän liikojakin sen Ihalaisen ja Vatasen niskaan!»

»Mitenkä sitä nyt tosiasiaassa osaa valehdella!» ihmetteli Huttunen. »Johan minä tiesin asiasta viime kesänä, kun Antti itse kävi puhumassa ja lainasi vielä neljäkymmentä markkaa laivarahoiksensa. Jo johan siitä Joillakin tiesivät puhua. Se Akkalan Hötösen poika oli siellä ja sanoi vuottelevansa Ihalaista ja Vatasta, että menevät yhdessä Ameriikkaan. Olivat sopineet sillä tavalla, jotta pääsevät laivalla yhdellä piletillä, eikä tarvitse kumpaisenkin eri lippua ostaa.»

Hän tiesi kertoa vieläkin sitovampia seikkoja. Hänen viimein lähdettyänsä ei Hyvärisen tuvassa kuulunut hiiskahdustakaan. Kaikki ajattelivat Ihalaisen omituista päähänpistoa, ja kummastusta lisäsi se, että Vatanenkin oli uhannut lähteä Antin matkaan. Päivä oli jo puolessa, mutta ei vielä kukaan oltu Hyvärisen talossa sanaakaan virketty. Vasta päivällistä syödessä sanoi emäntä:

»Lieneekö noihin Huttusen puheisiin aina luottamista, kun sen suusta tulee sitä pötyä kuin tiinusta.»

Hyvärinen ja Anna Kaisa eivät vastanneet mitään, vaan alkoivat jo tyyntyä. Päivällisen lopussa oli Hyvärinen sen verran rauhottunut, että kysyi emännältään:

»Otrakakkoako sinä huomenna paistat?»

»Otra. Arvelin paistaa ruisleipää, että saisi potaattikukon kuorta, vaan heitin sitte sen ensi viikkoon», vastasi emäntä. Anna Kaisakin tyyntyi, ja elämä lähti menemään ennallaan.

* * * * *

Mutta oitis saapui lisätietoja: harvapuheinen, vakava nahkakauppias Mikko Kukkonen ajeli lammasnahkoja ostamassa ja poikkesi niitä tiedustamaan Hyvärilään. Hänenkin vastaansa oli Antti ja Jussi ajanut ylpeillen hänelle Ameriikkaan menollaan. Nyt sattui vielä tämä Mikko Kukkonen matkustamaan Ville Huttusen jälkiä myöten, joten hän joutui kokoomaan kaikki ne tiedot, jotka Ville oli jättänyt. Niinpä oli hän sitä tietä saanut kuulla senkin, että Vatanen muka oli myönyt kontunsakin eräälle Ilomantsin miehelle ja että rahat olivat taskussa. Kukkonen oli puolestaan levittänyt asiasta tietoa pitkin tietä, siten vuorostaan vahvistaen Huttusen puheita. Asia oli kaikkialla, missä Kukkonen oli sen kertonut, herättänyt semmoista hämmästyttä, että Kukkonen innostui siihen ja aina taloon tultuansa aloitti puheen siitä. Nytkin hän ihmetteli:

»Mikähän sille Kutsunvaaran Vataselle ja Murron Ihalaiselle tuli, kun ne lähtivät Ameriikkaan! Onkohan niille mitä ronkelia tapahtunut?»

Olipa Hyvärisen väki ihmeissään, sillä Kukkosesta tiedettiin, ettei hän osaisikaan valehdella. Vasta pitkään ajateltuaan sanoi isäntä:

»Tokko noille lie tapahtunut ronkelia ja lienevätkö nuo menneetkään, vaikka se Ville Huttunen sitä höpisee...»

»Eihän sen Villen puheisiin ole luottamista!» huomautti emäntäkin. Kukkonen, harvapuheinen mies, istui kauvan ääneti, mutta sitten sanoi:

»Itse ne minulle sanoivat, että Ameriikkaan he aikovat matkansa kääntää.»

Se ilmotus muutti asiaa. Syntyi pitkä vaitiolo. Kukkonen jo käänsi puheen toisaanne sanoen:

»On tässä tuvalla kokoa! Tämä taitaa olla suurin tupa Liperin pitäjässä?»

Mutta kukaan ei vastannut. Emäntä seuloi jauhoja ja Hyvärinen kiskoi pärettä. Kukkonen jatkoi:

»Ainoastaan siellä Onkamon Kinnuksessa minä olen sattunut näkemään vielä suuremman tuvan.»

»Ovat nuo päivätkin nyt pimeitä! Ei näet ole muuta kuin kaksi pimeää vastakkain!» huokaili emäntä itseksensä. Sitten taas vaiettiin, kunnes Kukkonen yritti:

»Ilomantsilaiselle se Vatanen sanoi talonsa myöneensä. Paljonkohan tuo sai?»

Anna Kaisa lähti tuvasta pois ja Hyvärinen, joka pelkäsi lasten alkavan taas puhua Vatasesta ja saattavan julki koko asian, vaikka niitä oli selkäsauvan uhalla siitä kielletty, suuttui jo lapsiin, vaikka oli hyväntahtoinen mies. Hän otti päreen, aikoi sillä hosua lasten kintuille ja torui:

»Ettekö mene siitä lämpimään saunaan itseänne pesemään illallisella saunavedellä!»

Hämmästyneinä suojelivat lapset kinttujaan ja työntyivät itkien ovesta ulos. Kukkonen tupakoi rauhallisena ja talon väki askaroi töillensä. Pitkän ajan kuluttua kysyi jo emäntä Kukkoselta:

»Missä sinä sitä Vataselta kuulit?»

»Itsehän se Jussi sitä kertoi, kun sattui vastaan tulemaan. Ameriikkaan sanoi menevänsä, kun ovat niin suuret verot ja karut viljelysmaat täällä Liperissä», selitti Kukkonen.

»Ähää!» sai vain emäntä sanotuksi, ja nyt alkoi entinen mietiskely. Jonkun ajan kuluttua tiedusti Hyvärinen:

»Missä paikassa se Vatanen tuli vastaan?»

»Siinähan se Lehvosen entisen ruishuhdan kohdalla sattui.»

»Vai siinä!»

»Siinä.»

Emäntä kokoili jauhoja vakkaan, Hyvärinen sitoi päreitä torvelle ja kaikki kolme vaikenivat. Työnsä lopussa kysyi emäntä:

»Eikö se muuta sanonut... Vatanen?»

»Ei!...»

»Vai ei!»

»Ei.»

Hyvärinen nosti päretorven orsille, lakasi roskat lattialta uunin luo ja alkoi tupakoida. Kukkonen huomautti murahtaen:

»Johan se Vatanenkin oli ikämies!»

Ei virkkanut talon joukko siihenkään mitään. Emäntä oli saanut jauhot vakkaan, mutta pöytä oli vielä pyyhkimättä jauhoista. Hän huokaili:

»Minnehän ne pennut ovat panneet sen jäniksen käpälänkin, kun ei ole millä pyyhkisi pöytää?»

Hiiltä lähtöpiippuun asetellessaan kysyi Kukkonen:

»Ei sillä Hyvärisellä taida nyt olla lammasnahkoja myödä?»

Kauvan sai hän odottaa vastausta. Vihdoin selitti emäntä Hyvärisen puolesta:

»Tokko tuolla lie... Se möi niitä viime talvena yhdelle rytkyläiselle.»

»Möikö se sen mustan pässinkin nahkan?» tiedusti vielä Kukkonen.

»Möi.»

Kukkonen oli saanut asiansa toimitetuksi ja lähti. Lähtiessään hän vain tarkasteli ovensuussa Hyvärisen talon suurta hiilikoukkua ja ihmetteli sen jyrkyyttä ääneensä, ikäänkuin jäähyväisikseen:

»On siinä hiilikoukussa tuota rautaa vähä runsaammaltakin!»

Ovessa mennessään hän lausui loppuarvelunsa:

»Tokko vain lie Muskon Varalassakaan semmoista koukun möhkälettä!»

* * * * *

Vähäistä ennen näitä tapahtumia oli kolme Join herrasmiestä ollut metsästysmatkallaan purjehtimassa ja jo onnellisesti päässyt rannasta lähtemään. Mutta heidän omasta sisällisesti heiluvasta tilastaan seurasi, että purjevene tölmäsi kivelle ja kaatui miesten hoippuroimiseen, siinä Koposen talon kohdalla. Herrat joutuivat veteen ainoastaan kaulaansa myöten, siinä kun näet ylettävät jalat pohjaan; mutta hirmuisen metelin ja riidan he nostivat keskenään.

Suurenmoinen huuto ja melu oli niin huumannut ja säikyttänyt Koposen vävyn, että tapaus suureni hänen silmissään ihan merionnettomuudeksi ja -tappeluksi. Hän melkein uskoi siinä hukkuneen suuren joukon ihmisiäkin, ja se usko vahvistui päivä päivältä. Lähdettyään sitte Liperiin hierottamaan itseään Kinnusen Liisalla hän kertoili tuosta hirvittävästä haaksirikosta. Kertomus tietysti Liperissä kasvoi kuten kaikki muukin maailmassa, sillä jokainen liperiläinen pitää rehellisen miehen velvollisuutena kartuttaa kaikkea, minkä on sattunut toiselta saamaan. Kinnunen, jonka eukko oli Koposen vävyä hieronut, sattui nyt tulemaan Ville Huttusta vastaan ja tervehti:

»No on sitä nyt tuota rapaa tiellä!»

»On sitä! Kun niilläkin Hyvärisen kujasilla uppoaa hevonen korvanpäitään myöten ihan puhtaaseen vetelään multavelliin, niin että on siinä uimista, kun on vielä tämmöinenkin rahtikuorma perässä! Kuuluuko sitä mitä muuta?» myönsi Huttunen.

»Mitäpä sitä tänne Liperiin milloinkaan kuuluisi muuta kuin sian vinkumista ja akkojen riitelemistä. Mutta siellä Joillahan sitä on taas ollut vähän toisenlaista rytäkkää, kun laivat ovat menneet meren pohjaan ja herrojakin on niiden kanssa hukunut semmoinen jumalaton liuta, jotta ei ole näet enää jäänyt kunnollista järjestyksen pitäjääkään koko Joille. Taisit sattua paikallekin, kun olit Joilla?» alkoi jo Kinnunen.

Ville oli ihmeissään. Ei hän olisi tahtonut olla asiasta tietämätön, sillä se olisi ollut muka nolaus. Hän koetti viekkauksella kiertäen saada hiukan vihiä:

»Ainahan sitä sattuu paikalle, kun pitää varansa. Kyllähän se oli rytäkkä!»

»Ei suinkaan se vain näitä tavallisia halkolotjia ollut, joka hukkuu? Tottapa se oli niitä höyryllä käypiä!» arveli Kinnunen. Ylenkatseellisesti huudahti silloin jo Ville:

»Vai niitä lotjia sitä iletettäisiin Joilla upottaa mereen!... Höyrylaiva sen pitää olla jo kerran ollakseen, jotta siinä herrat kehtaisivat hukkaa ihan suurissa roikissa!»

»Vai höyrylaivan ne laskivat pohjaan! Mikähän laiva tuo oli?» kummeksi Kinnunen.

»Ka, eihän siellä Joilla muuta parempaa höyryä olekaan kuin se tuhottoman suuri Jok-laiva, johon olisi mahtunut koko tämä Liperi!»

»Vai se se meni pohjaan!»

»Se meni, että hurahti!» oli jo Ville asiassa kiinni.

»Jäiköhän maston päitäkään näkymään?» uteli Kinnunen.

»Vai olisi niitä näkynyt semmoisesta syvyydestä, johon saa tuota varppinuoraakin laskea kokonaisia vyyhtejä, eikä sittenkään pohjaan ylety!» riemuitsi Huttunen. Ja nyt muisti hän Ihalaisen asian sekä huomasi oitis, että Ihalainen ja Vatanen olivat hukkuneet samassa onnettomuudessa. Hän uskoi sen ihan tosissaan ja kiirehti jo sanomaan:

»Siihen se sitten loppui Ihalaisenkin ja Vatasen Ameriikkaan meno!»

Kinnunen ei ollut ymmärtää mitään. Vasta kun Huttunen oli hänelle selittänyt asian, huudahti hän:

»No voi tuota Ihalaisenkin pakanaa! Kun otappa nyt ja karkaa talostasi ja akkasi luota! Mutta eipä hylky päässyt pitkälle, kun jo rangaistus tuli!»

»Ei päässyt! Hauvin mahassa se Antti Ihalainen jo purjehtii Höytiäisessä», vahvisti Huttunen itsekin varmana siitä, että asia oli niin, sillä Liperissä uskoo yleensä jokainen omat puheensa. Kinnunen vielä tiedusti:

»Mitenkähän sen hautaamisen kanssa käy tuommoisessa tapauksessa? Tuleeko se henki täydellisesti lähteneeksi, kun ei ole voitu oikeita hautajaisia pitää ja hautaa siunata ... siinä sen akan leskeksi

jäämisessä?»

Viisaana huudahti silloin Huttunen:

»No, minkätähden sitä ei henkeä tällä tavallakin saisi pois! Pappi sousti veneellä paikalle ja viskasi äyskärillä kolme kertaa vettä haudalle ja sillä se oli hauta luettu. Onhan niillä herroilla konstit tällamoistakin tapausta varten, niin että jos kenestä vain on muuten henki lähtenyt, niin ei sen enää hautaamisen puutteessa tarvitse olla elossa, eikä estää leskensä naimisiin menoa.»

Kinnunen kyllä vähän oli vielä ymmällä ja ihmetteli: »Kahoppas sitä Koposen vävyä, näet, kun se ei puhunutkaan mitään tämän Vatasen ja Ihalaisen hukkumisesta, valitti vain sitä muuta asiaa.»

Se oli Huttusestakin omituista, mutta hän selitti:

»Ne eivät ne Join puolen miehet puhu koskaan tätä asiaa niin halki, kuin se täällä Liperissä puhutaan, että siitä ihan päivä paistaisi läpi kuin harvasta, tyhjästä heinähaasiosta, vaan ne heittävät siihen aina hampaan koloon yhtä ja toista semmoista törkyä, jota tuhmudessaan pitävät vähemmän asiaan kuuluvana.»

Huomasi sen Kinnunenkin ja myönsi:

»Semmoistahan se on koko se Kontiolahti ja koko Join seutu, vähän tuppisuuta väkeä.»

»See-mmoista!» innostui Huttunen, painostaen:

»Ja varsinkin se Koposen talohan se onkin itaruudesta ja saituudesta kuuluisa. Niin, eiväthän ne kuulu siinä omaa mahaansakaan raaskivan syödä täyteen muulloin kuin joulun pyhinä, ja silloinkin vuoron perään: yhden mahan kunakin vuotena. Eihän siitä talosta tuota oikeaa täyttä selvyyttäkään raaskittaisi antaa mistään asiasta, vaan sitä saa lypsää ja kettää kuin poikimattomasta lehmästä maitoa, eikä siitä sittenkään mitään heru. Mutta täällä Liperissä sitä ei olla Nauku-Maijan poikia siinäkään asiassa. Se saa asia tulla töröttää niin kuin rännistä saaviin laskisi. Eikäpä tuo Liperi näy sen köyhemmäksi siitä tavarasta tulevan, vaikka sitä ei surra, vaan annetaan leipämyllystä tulla ulos sitä mukaa kuin sinne korvasta toista valuu, kuin ruista jyvälääristä myllynkiveen.»

Kinnunen huomasi Villen puhuvan oikein ja tuli hieman ylpeäksikin Liperistänsä. Hän tarjosi tupakan Huttuselle ja myönteli:

»Eihän sitä Liperissä itketä eikä tingitä asiassa, eikä sittenkään lopu sanominen sieltä nenän alta. Vaikka kylläpä tuo Ihalainenkin oli jo saanut ikänsä elää, jotta ennätti tehdä sen verran pahuuttakin, että on vastaamista siellä toisessa elämässä.»

»Eihän se ihan tyhjin käsin Ihalainen lähtenyt viimeiselle matkalleen!» todisti Huttunenkin, syytytti piipun ja kertoi vainajan eväistä:

»Se Ihalainen kun jo pienenä poikanakin sen Vatasen kanssa tuota nauristakin varasti ja söi, niin emme siinä kilpailussa toiset pojat kelvanneet mihinkään. Sitä sai Liperissä siihen aikaan kylvää nauriin siementä vaikka korttelia paksulta, niin ei siitä vain sittekään kylväjälle jäänyt kuin naatit, vaikka joka siemen iti.»

Kinnunen onnitteli:

»On toki toiseen elämään lähtijöille onni, että Liperissä ei viljellä noita omenapuita!»

KOLMASTOISTA LUKU

Hyväriseltä voi päästä Murrin Ihalaiseen suurenkin kuorman kanssa, kun ajaa Kämäräisen haan kautta, sillä se tie on jokseenkin ajokuntoinen. Se kyllä tekee kierrosta, mutta ei aivan paljoa. Samoin pääsee Hyvärisestä Lempaalle Ville Huttusen taloon Ihalaisen talon kautta. Matka on kyllä silloin kahdeksan virstaa pitempi kuin suoraan Päivisen hovin kautta mennessä, mutta siitä huolimatta oli Huttunen nyt päättänyt kulkea Ihalaisen kautta ja poiketa taloon saadakseen oikean tiedon Antin Ameriikkaan menosta ja samalla kertoakseen mitä itse siitä tiesi.

Kanasen Maija Liisa oli vielä Ihalaisessa, kun Huttunen tuli sinne.

Vaimo parat olivat yhä tulitikkujen puutteessa.

Anna Liisa teki levettä ja Maija Liisa kehräsi, kun Ville astui tupaan. Hän kopisti piipusta porot pankolle ja kysyi Anna Liisalta:

»Sinähän se olet sen entisen Ihalaisen eukko?... Mikä sen Ihalaisen päähän pälähti, kun se hylkäsi kontunsa ja lähti Ameriikkaan?»

Vähäiset olivat vaimo poloisen tiedot syistä lähtöön, jota hän ei ollut mitenkään kyennyt täydeksi todeksi uskomaan; päin vastoin oli hän vieläkin vaistomaisesti odotellut Anttia kotiutuvaksi. Huttunen se vasta varmuuden toi:

»Laivallahan se Antti lähti viilettämään, ja oli siinä aika sakki muitakin Ameriikkaan menijöitä. Kun oli näet miehiä aina tuolta Kaavin ja Juuan pitäjistä myöten ja aina Tohmajärveltä asti, oli semmoista julman suurta miestä kuin parasta metsärosvoa, niin jotta olisi niiltä uskonut työn lähtevän Suomessakin, vaan sinneppäs vain pitää kaikkien kiirehtiä... Ja melkein kaikki vielä olivat hylänneet vaimonsa, niin että kyllä nyt on leskiä tällä kulmakunnalla... Ja leskeksihän se Ihalainenkin tähän vaimonsa heitti...»

Hän varustautui nyt kertomaan parasta mitä tiesi. Koputteli kengillensä lattiaa ja kerskasi:

»Mutta lyhyeen se loppui Ihalaisenkin matka. Ei siitä montakaan virstaa rannasta porhallettu, kun jo tuli semmoinen tenä eteen, ettei sen yli hypättykään.»

Anna Liisa sai toivoa. Hän kysyi:

»Mitä se Huttunen sanoi? Täytyikö sen Ihalaisen takaisin tulla?»

Huttunen nosti oikean säärensä vasemman päälle ja kertoi viisaana:

»Sille sattui Ihalaiselle vähän toisenlaiset vahingot tulemaan. Se kun meni sen suuren miessakin kanssa sinne Pyhäselän pohjaan, niin ei siinä muuta kuin laiva vain hirtasi kerran sillä pillillään ja viuhautti savuaan kuin parasta hevosen häntää.»

Anna Liisa heristeli kuuloaan eikä ymmärtänyt. Huttunen jatkoi:

»Ja Join herroja niitä kun meni Ihalaisen matkassa, niin ne menivät niin tarkkaan, että Joilla pitää panna kaikki konjakkikaupat kiinni, kun ei ole enää ryypyn ostajaa. Niin lähtivät tarkkaan kuin torakat Pesosen tuvasta, kun tupa paloi.»

Anna Liisa oli ihan sekaisin. Korvissa humisi Villen kertomus. Hän kysyi taas:

»Eihän tästä Huttusesta nyt saa mitään selvääkään... Mitä se Ihalainen sinne Pyhäselän pohjaan meni?»

Moisesta tietämättömyydestä ynseäksi tekeytyen huudahti Ville Huttunen:

»Mitä se sinne meni! Se kun mies lähtee pahanhengen kanssa kujeilemaan, minkä tämäkin Ihalainen, niin sen ei pitäisi vettä myöten lähteä Ameriikkaan. Sillä se kun tuo pahahenki on miehen matkatoverina, niin se on kaulassa kuin kiviriippa. Sehän se vei Ihalaisen ja Vatasen järven pohjaan, ettei Ihalainenkaan ehtinyt edes itseään siunata. Kerran vain vähän älähti ja silloin oli kaikki kuitti! Join pappi vain souti sitte veneellä sille paikalle ja ripotti vähän hiekkaa järveen niinkuin hautausmenoiksi.»

Nyt käsitti jo Anna Liisa asian. Kauhuissaan huudahti hän:

»Herra isä siunatkoon! Onko se Ihalainen hukunut Ameriikkaan mennessään?»

»Ihanko se Huttunen nyt totta osaa puhua?» oudostui Kanasenkin emäntä. Huttunen laittautui hyvin tärkeään näköiseksi ja huudahti ylenkatseellisesti:

»Mhyh! Minkästähden se Ihalainen ei olisi hukunut, kun siinä kerran humalaiset herratkin pääsivät tuomiolle! Ajaa reistasivat semmoista kyytiä kivikossa, että laiva vain hyppi kiveltä kivelle, kun yhden kerran kurahti pohjaan. On siellä järven pohjassa nyt tuota lihaa! Ei näet pelastunut muuta kuin se Koposen vävy, joka nyt on täällä ollut vähissä hengin itseänsä Kinnusen akalla hierottamassa.»

Anna Liisa alkoi itkeä tihruta, ja Maija Liisakin kuivaili kyyneliänsä. Huttunen alkoi lohdutella selittäen:

»Mitä sinä nyt siitä niin rupeat vetistelemään! Veteenhän se hukkuu ukko Soininenkin eikä sen akka silti iäkseen leskeksi jäänyt. Sehän sen nai

Jussi Kuivalainen.»

Mutta vähän välitti nyt Anna Liisa mistään Huttusen puheista. Hän tunsi olevansa leski. Antin kuolema ei olisi häntä surettanut niin kipeästi kuin noin sydämettömän hylkäämisen varmistuminen. Sillä hän tiesi olevansa syytön mihinkään. Uskollisesti oli tehnyt työtä Antin apuna, eikä ollut koskaan ollut mitään riitaakaan välillä, ja nyt Antti lähti ihan jäähyväisiä sanomatta. Hän valitti:

»Mikä hänet nyt villitsikin lähtemään ja hylkäämään! Eihän tässä ole edes riitaakaan ollut!»

Sääliksi kävi Huttusen. Hän koetti lohduttaa:

»Elä nyt sure, eihän se sillä takaisin tule! Eikä se ole sinun pahuutesi syy, sillä tietäähän koko kylä, että se Ihalainen oli jo nuoruudessaankin semmoinen vimattu, että eihän sen ja Vatasen kujeilta saanut kukaan olla rauhassa, kun ne pienenäkin poikana yhteen pääsivät... Milloin ne särkivät saunan akkunoita, milloin tekivät muuta koiruutta, niin että koko kylä oli yhtä kyytiä nurin.»

Mutta ei Anna Liisa sallinut nyt Anttia soimattavan. Hän alkoi puolustella:

»Kukapa se ei nuoruudessaan koiruutta tee. Mutta tasaantuipa tuo Antti vanhempana ja niin on ollut hyvä mies, ettei ole pahaa sanaa kuulunut koko talossa...»

Surulliseksi kävi olo talossa. Kanasen Maija Liisakin kätki kasvonsa esiliinaan, ja pois lähti Huttunenkin. Kauvan surivat molemmat vaimot kahden kesken. Turhaan koetti Maija Liisa viihdyttää. Olivat unohtaneet senkin, että tupa oli aivan kostea kylmyydestä, kun ei saanut tulta millä lämmittää.

Iltapäivällä Anna Liisa sentään pyysi, pienen toivonkipinän hänelle pilkahtaessa:

»Kun olisit tässä vielä kotimiehenä, niin kävisin vielä Hyvärilästä kysymässä, onko se jo ihan lopullisesti mennyt ja vielä kuollut muun hyvän lisäksi.»

Maija Liisa suostui ja Anna Liisa lähti.

* * * * *

Hyvärissä ei vielä tiedetty Ihalaisen hukkumisesta mitään. Mutta hänen Ameriikkaan menonsa Vatasen matkassa oli myrkyttänyt talonväen mielet.

Ukko Hyvärinen pärettä kiskoessaan löi liistakolla vanhinta poikaa kintuille ja ärähti:

»Taasko siinä paljain kintuin juoksentelette, ettekö ole kunnolla!»

Poika älähti, meni nurkkaan ja ryhtyi siellä tappelemaan sen keskimmäisen tytön kanssa. Emäntä siitä ärtyi yhä enemmän ja juonitteli Anna Kaisalle. Tämä viskasi pesemänsä hierimen pankolle ja ähähti:

»Sinä sen Vatasen asian aloitit!»

Emäntä äkämystyi:

»Vieläkö siinä ylpeilet! Ikäänkuin ei Vatanen olisi sinulle välttänyt!»

»Paholaiset!» suutahti Anna Kaisa ja viskoi pyttyjä pesintiinuun pestäväkseen, mutta emäntä jatkoi sitä suuttuneempana:

»Elä yhtään suutu ja visko! Ei saa sinulle tässä miehen kantturaa enää mistään, vaikka on jo etsitty ja koluttu kaikki miehen kahmut.»

Paraana toran ja ärtyisyyden aikana saapui epätoivoinen Anna Liisa Hyvärilään ja tarttui oitis asiaan, kysyen:

»Onko se nyt sen Ihalaisen meno ihan varma, tiedetäänkö täällä, kun sitä puhutaan?»

Mutta talossa kun olivat kaikki äkeissään ja harmissaan, ei tahtonut puhe sujua. Kauvan istuivat kaikki ääneti. Ei kukaan vastannut Anna Liisalle. Koko joukko oli muun hyvän lisäksi hänelle vielä äkeissään siitä, että Ihalainen oli narrannut taloa muka puhemiehenä käydessään.

Anna Liisa hätäytyi ja uudisti kysymyksensä. Silloin kehotti emäntä miestänsä:

»Sano sinä, Hyvärinen, tuolle, niin heittää siinä vatkuuttamisen!»

Tuskainen Anna Liisa ei ennättänyt emännän puheesta pahastua, vaan kysyi vielä:

»Tietääkö se tämä ukko Hyvärinen?»

Ärtysenä tiuskasi Hyvärinen:

»Johan minä sinulle sanoin, että Ameriikkaanhan ne ovat karanneet! Ja karatkoot, mokomat miehet!...»

Anna Liisa jo vähän riemastui, kun Hyvärinen ei puhunut mitään Antin kuolemasta... Toivorikkaana huudahti hän:

»Onko se päässyt koko asiasta se Ihalainen sillä paljaalla Ameriikkaan menolla?»

Nyt loppui tietysti Hyvärisen kärsivällisyys ja hän tiuskasi tuikeasti:

»Menipä tuo nyt vaikka järveenkin, mokoma mies! Hyvin jouti mennä! Saat tuota vielä sinäkin paremmankin kuin tuon potaattinenän ... jos kerran on semmoinen kipu miehen perään!»

Anna Liisa loukkautui ja pelästyi samalla. Mennyttä oli siis kaikki toivo; hukkunut oli Antti.

Koetti hän siinä vielä jotain kysyä, mutta nyt ei enää vastannut Hyvärinen, vaan sieppasi suutuksissaan päreen, antoi sillä lapsien pohkeille ja kiukutteli:

»Saunaan siitä menkää tappelemaan! On tässä koko talo kuin paras kestikievari. Yksi kun lähtee, niin jo toinen vetäytyy siihen istua könöttämään, jotta ei saa työrauhaa koko talossa.»

Anna Liisa säikähti. Hän tiesi sen olevan hänelle tarkotetun. Hän rykäsi jo merkiksi, että kyllä hän älysi. Lisäksi rupesi emäntäkin juonittelemaan. Kahvipannua uunin koloon pannaan harmitteli, hän ikäänkuin muka itsekseen:

»Tuotakin kahvia menee, jotta eivät enää riitä maat eivätkä mannut, kun kaikki tähän vetääntyvät särpimään...»

Hän ryhtyi laittamaan lehmän vettä ja jatkoi harmiaan:

»Senkin hotosuut ehtimän takaa vääntäytyvät vuotta vornottamaan!... Eikö heillä itsellään liene sen vertaa, jotta saisivat vaikka sikurivettä kulkuunsa!»

Anna Liisa ymmärsi, että sekin oli hänelle tarkotettu. Hän lähti, huokaillen hyvästikseen:

»Hohhoi tätä köyhän elämää, kun ukkokin menee! Kaikki ne vain silloin jo haukkuvat ja luulevat, että sitä on ihminen heidän sikurivetensä vaivainen!»

»Kuka tässä nyt sinua tarkotti!» oikaisi silloin emäntä näön vuoksi. Ja kun Anna Liisa oli jo ovesa menossa, sanoi hän:

»Olisit tuossa nyt istunut, niin olisi tuota pannua varistanut, kun hiilet joutuvat!»

»Onpa tuota sen verran vielä kotonakin papuja!» sanoi siihen loukkautunut Anna Liisa ja lähti. Ovella kumminkin vielä pysähtyi ja sanoi ilkeästi:

»Kävisitte nyt myllymatkalla siinä Ihalaisenkin talossa, niin vaikka hänessä kahvit keittäisi... Sillä mitäpä tällä köyhällä muuta onkaan.»

* * * * *

Surullisena saapui hän kotiinsa, kun jo oli pimeä yö. Vaatteet olivat märät, kengät kurassa. Maija Liisa itki hänen kanssansa eikä raaskinut puhua tulitikuistakaan mitään. Kun tupa oli kylmä, haki Maija Liisa kuvon olkia, ja niillä nukkuivat he yönsä.

Mutta yöllä ei tahtonut tulla uni. Anna Liisan mieltä kaiveli surulliset asiat. Aikaa kuluttaaksensa hän kysyi Maija Liisalta:

»Hyväkö siinä on nukkua?»

»Hyvä».

Vaiettuaan kysyi Anna Liisa taas:

»Koko kuvonko sinä otit olkia tähän alle?»

»Koko.»

»Onkin noita olkia, kun siltä Ihalaiselta jäi otran olkiakin kokonainen närte riihenkin eteen.»

»Vai närtteessä se Ihalainen piti otran olkiakin!»

»Närtteessä.»

Sillä lailla puhelivat he ajan kuluksi. Maija Liisa ryhtyi jo lohduttelemaan Anna Liisaa. Hän alkoi puhelulla haihduttaa pois turhia raskaita ajatuksia. Sitä varten hän kysyi:

»Joko se on monta kertaa tuo punikki poikinut?»

»Neljähän se on», muisti Anna Liisa.

»Vai neljä!»

»Neljä!»

Jonkun ajan kuluttua jatkoi Maija Liisa lohdutustaan kysyen:

»Eikö niitä sinulla ole ollut yhtään pieniä?»

»Eihän niitä ole ollut. Yksi tyttö vain tuli silloin kohta alussa, vaan se näet kuoli vajaan vuoden vanhana», selitti Ihalaisen emäntä ja jonkun aikaa vaiti oltuaan kysyi vuorostaan:

»Eihän niitä sinullakaan ole tainnut olla?»

»Pieniäkö?»

»Niin. Lapsia.»

»Mitäpä noilla tekee siinä köyhissä oloissa. Syövät vain ja huutavat ja kuluttavat vaatteita», sanoi Maija Liisa. Myönsi Anna Liisakin:

»Niinhän ne tekevät. Oli se toki onni, että se Ihalainen meni lapsettomana. Kun niitä kakaroita olisi vielä tähän jäänyt, niin mihinkähän hiileen sitä olisi silloin puhaltanut!»

»No oli se onni, että se semmoisena meni!» lohdutteli Kanasen emäntä. Sillä lailla jatkui puhelua ja Anna Liisa alkoi jo tyytyä kohtaloonsa.

Mutta aamusella, kun he taas menivät kylmään tupaan, tuntui elämä yksinäiseltä ja kolkolta. He odottelivat, että joku poikkeaisi taloon ja toisi tulitikkuja, vaan aivan kuin ihmeeksi ei nyt sattunut ketään kulkemaan ohi. Oli monesti aikomus lähteä niitä taas Hyvärisestä pyytämään, mutta se aikomus raukesi siihen toivomukseen, että kohtahan tästä joku ajaa myllyyn mennessään. Olipa myös Anna Liisa arvellut:

»Mitäs hyötyä siitä on, jos menee pyytämään, sillä unehtuuhan se asia kuitenkin jo sinne mennessä, niinkuin viime kerrallakin!»

Ja Kanasenkin Maija Liisa uskoi samaa itsestäänkin, ja siksi ei hänkään uskaltanut lähteä tikkuja hakemaan. Hän ajatteli Anna Liisasta:

»Sitten se pääsee vuorostaan morkkaamaan minua muistamattomuudesta, ja mihinkä sillan rakoon minä sitten katson, kun itse häntä sillä tavalla soimasin!»

Tupa oli niin kylmä, että Maija Liisan täytyi panna ylleen Antin parkkiturkki, ja semmoisessa puvussa teki hän nyt levettä. Väkisinkin siinä alkoi kiukuttaa.

»No otappa ja sokaise ihmisen muisti sillä tavalla, että unohtaa tulitikut, joita lähti juuri hakemaan!»

Pitkään aikaan ei voinut Anna Liisa vastata. Vasta kun hän oli saanut rullan täyteen sanoi hän ikäänkuin itsekseen:

»Hyvähän sitä on sanoa, vaan kunhan itsellään kellä olisi semmoinen suru, niin näkisihän eikö se muistiakin sokaise!»

Maija Liisa heltyi taas, mutta ei vielä niin tyyten, että olisi voinut oitis ryhtyä puhumaan. Vasta kun karttaaminen oli lopussa ja hän ryhtyi pellavia harjaamaan sanoi hän:

»Mitäpä tuossa rupeat sinäkään ijäksesi suremaan tuommoista miestä, joka hylkää joukkonsa ja menee järveen kuolemaan... Ottaisit tähän toisen, joka pysyisi paikoillaan.»

Kauvan mietti Anna Liisa sitä. Viimein myönteli hän jo:

»Ka eihän se ole nais-eläjällä tämmöisellä konnalla yksinään eläminen helppoa. Ei tiedä miten

paksuluminen talvi nytkin tulee, niin meneppä sinne vaimoihminen hameisillasi semmoisessa hangessa kaalomaan halkojakin metsästä vetäessä... Kaikkihan siinä kintut kylmäisivät!»

Maija Liisakin huokasi. Hetken kuluttua lisäsi Anna Liisa:

»Eikä tiedä vaikka tulisi vielä rosvoja taloon, niin kuka niille tässä puolensa pitää, kun ei ole miessielua talossa.»

Nyt puhuivat he taas Ihalaisen ja Vatasen kuolemasta ja itkivätkin vähäsen. Maija Liisa moitti jo herroja, morkaten:

»Pahahenki tuo villinnee niitäkin Join herroja, kun juovat sillä tavalla, että liperiläiset hukkuvat!»

Anna Liisa mielti asiaa. Katkerana myönsi hänkin:

»Tottapa ne sitä varten herrat onkin luotu, jotta joisivat tätä köyhää kansaa hukuksiin... Ei noilla muuta työtä näy olevankaan.»

Mutta pianpa alkoi Maija Liisa taas hyvin ilkeästi yskiä ja katsahdella kahvipannuun. Anna Liisa kävi yhä murheellisemmaksi, ja alkoi jo muistella virttä. Kun nyt Maija Liisa taas rykäsi, ehdotti Ihalaisen emäntä:

»Veisattaisiin tuossa kahvin asemesta vaikka virsi lämpimiksemme!»

Pitkään aikaan ei Maija Liisa vastannut. Suruissaan alkoi Anna Liisa silloin hyräillä virttä. Se vaikutti Maija Liisaan. Hän alkoi taas sulaa, ja kun Anna Liisa nyt muutti rihmaa hangon toiseen hampaaseen, kysyi häneltä jo Maija Liisa:

»Onko sinulla virsikirjaakaan?»

»Onhan se sen tapainen.»

Kauvan tarvitsi vielä Maija Liisa valmistuaksensa. Mutta lopulta hän pehmisi, otti virsikirjan ja silmälasit ja sanoi:

»Lauletaan vaikka tuo 'Pois makea maailma jää'!»

Emännät asettuivat pöydän taa, panivat virsikirjan eteensä ja lauloivat. Maija Liisa näytti sormellaan kirjasta, missä se aina »menee». Kolmannen värsyn lopussa rupesi Maija Liisaa ry'ittämään. Anna Liisa silloin yritti yksinään alottaa neljännen värsyn, mutta toinen keskeytti nuhdellen:

»Elä nyt siinä juokse ja lennä, jotta ennättää toki kulkkunsa kakistella!»

Sitte nousi hän, meni pankon luo, kakisteli siellä ja palasi takaisin; he alkoivat taas veisata.

Virren veisattuaan he taas vaikenivat. Elämä alkoi vaatia omaansa. Kanasen Maija Liisa mielti sopivaa paria Anna Liisalle. Hän puheli:

»Olisihan se Malisen Heikki sinulle, vaan kun sillä on se entinen akka elossa... Vaikka eikö tuo jo tänä talvena kuolle, kun Karppisen Susanna on nähnyt semmoisen unen, että Malisesta vietiin ruumiskirstua salmen yli sinne Kirkkoniemeen päin.»

Anna Liisa mielti asiaa ja kysyi:

»Onkohan sillä Heikillä miten paljo sitä ikää?»

»Johan se on Rämeen Miinalaisen ikäinen», muisteli Kanasen emäntä.

»Vai jo se sen!»

NELJÄSTOISTA LUKU

Mulon Partanen oli saanut hevosensa korjuuseen ja oli nyt Turtiaisen kanssa menossa lopullisesti Kaisaa kosimaan. Mutta vielä Kaisan talon portille tultuaan pysähtyivät he ja Partanen varotti:

»On aina parasta pitää semmoinen reilu peli, että asiat puhutaan edeltäpäin suoraan, niin suoraan,

että se heti on suora kuin sukkapuikolla tehty jakaus, niin ei tule katumista, eikä voi toista soimata petoksesta. Minä vain tämän huomautan sentähden, että hoksaat Kaisalta kysyä kaikki asiat tarkasti ja samalla ilmoittaa taas mitä on minun puolellani olemassa.»

»Kyllähän minä ne semmoiset helläluontoisemmat asiat arvaan ... niinkuin talot ja muut... Ja Kaisa taas on suoraluontoista ihmisen sorttia, niin että kyllä se itsestäänkin sanoo», yritti Turtiainen. Mutta Partanen tahtoi olla perusteellinen ja sanoi:

»Kuule, Turtiainen! Sano tälle Makkosen leskelle ihan ensiksi, että mitä työrustinkiin tulee, niin se ei Partasen talossa lopu, eikä siinä ole emäntä sen parempi kuin muukaan päiväläinen... Ja ruuan puolta taas on sen mukaan kuin jaksetaan sitä työpuolta rehkä.»

»Tietäähän Kaisa sen, viisas akka... Eikä sillä Kaisalla itselläänkään ole ruuasta puutosta.»

Partanen puisteli tomua housunlahkeistaan ja valitti:

»Se entinen eukko oli hinterä täksi työihmiseksi, niin sen vuoksihan minä oikeastaan tätä Makkosen leskeä rupesin arvailemaan, kun tämä on roteva ja vahva rakenteeltaan.»

»Lähteehän se Kaisalta työ», murisi Turtiainen todistukseksi.

He menivät sisään. Jussi Partanen katseli seinille ja kysyi:

»Eikö sitä talossa rukkasnaulaa olekaan?»

Kaisa sieppasi hameen naulasta ja kiirehti:

»Herra siunatkoon, kun en muistanut tuota hametta ottaa tuosta pois, että vieraat voisivat rukkasensa siihen ripustaa!... Siinähan se on sen Makkos-vainajan hattunaula.»

Jussi Partanen ripusti rukkasensa naulaan, istahti riuskasti, ojensi jalkansa ja venytti pitkät pieksunvarret suoriksi, kysyen:

»Mitä sitä tälle Kaisalle nyt oikeastaan kuuluu?»

Kaisa kertoi kuulumisia pitemmältäkin. Sill'aikaa korjaili Jussi Partanen kintturemeleitään, ja kun Kaisa oli lopettanut sanoi hän Turtiaiselle:

»Kyllä se on tuo hylkeen raani sitä oikeata kengänvoidetta. Sillä kun hölväsin taas nuo pieksunvarret, niin ei tikahda vesi läpi.»

»Onkin sillä Partasella pitkät kengänvarret!» myönsi Kaisa, ja Jussi Partanen ylpeili:

»Ainahan sitä oikeassa talossa yhden miehen säärien suojuksiksi nahkaa riittää, vaikka hänellä olisi koipia kyynärittäin. Pannaan vain läävästä lehmää lahtiin, niin kyllä kenkätarvetta on vaikka olisi suurempikin joukko kuluttajia.»

»Onhan sitä Partasen talossa nahkaa!» tokaisi puhemieskin.

Kaisa ei oikeastaan ollut vielä täysin selvillä miesten asiasta, siitä kun oli aikaisemmin puhuttu vasta ihan kautta rantain. Sitä paitsi hänen mieleensä pyöri nyt Jussi Vatanen, ja hän oli odottanut tätä, sitä varten pukeutuenkin. Mitään ratkaisua Partasen aikeisiin ei hän vielä odottanut. Hän puuhaili siinä yhtä ja toista, ja miehet jatkoivat asian kehittämistä edelleen. Partanen kysyi:

»Kyllä kai se tämä Kaisa suostuisi myömäänkin tämän talonsa, jos kerran niin asioiksi tulisi?»

Kaisa älysi nyt olevan puheen talon ostajasta. Hän olisi ollut halukas myömään ja riemastui jo, kun luuli Partasen hankkineen ostajan. Hän huudahti:

»No kun olen sitä miettinytkin, että kun pääsisi irti koko rähjästä! Ei tästä ole nais-eläjälle muuta kuin harmia ja kiusaa!»

Mutta nyt ajatteli hän, että kenties se Partanen kyseleekin itseään varten ja korjasi oitis:

»Vaikka voisipa tuo Partanen itsekin ruveta tässä isännöimään! Kyllähän tästä talosta kunnollisen saa, kun vain korjuuttaa... Olisi tästä jo Makkosen eläessä tarjottu suuriakin rahoja, jos Makkos-vainaja olisi myönyt, mutta ei raaskinut luopua talostaan, sanoi vain, että tämä on kaupungin paraimpia... Ja ovathan tätä monet rikkaatkin katselleet ja kehuneet.»

Hyvillä mielin pani hän pannun tulelle. Sillä aikaa laski Partanen edelleen. Turtiainen myönsi:

»Hyvällä paikallahan tämä talo on ja potaattimaata on kartanolla pienen perheen tarpeeksi.»

Mutta Partanen ylvästyi silloin ja sanoi asiansa menestymisestä huolehtien ja sitä valmistaen:

»Kyllä ne sentään ovat nämä kaupunkitalojen potaattimaat kuin paikkatilkkuja oikean potaattipellon rinnalla. Kun siinä meidänkin talossa kylvetään kuusikin oikein ökätyynnöriä potaattia yhteen aukeamaan, niin siinä on jo huikeata mitä silmälle katsoa!»

»Suurethan ne ovat tämän Partasen konnun pelot», todisti Turtiainen tupakoiden ja kyynäspäihinsä nojaten. Kaisa taas jatkoi omaansa:

»Ja ainahan tästä on tuloja kaupungissa kävijöiltäkin, kun ne tuovat tänne hevosensa kartanolle ja siitä hyvästä tuovat tuomisia. Tänäkin päivänä oli kaksi liperiläistä ja ne tarjosivat porsasta, kun saavat yötä olla.»

Tästä johtui Turtiainen kysymään Partaselta:

»Montako sian päätä siinä teidän talossa oikeastaan elätetäänkään?»

»Ruokitaanhan niitä mikä omassa taloudessa tarvitaan ja joskus aina syötetään laahtisikojakin, niin että kyllä siinä on sikaa, jos on porsastakin!» oli vastaus.

»Ja voipihan sitä tässäkin sikoja pitää, kun vain tekee pahnun ja ostaa porsaita, että pääsee siinä asiassa elämän alkuun», koetti Kaisa parastaan talonsa puolesta. Partanen oli siinä käsityksessä, että Kaisa oli saman asian perillä kuin hänkin ja siksi kehui omaisuuttansa. Se nosti hänessä luontoa, oman arvon tuntoa. Hän rykäsi varakkaan isäntämiehen tavalla. Turtiainen jatkoi asiaa huomauttaen:

»Kyllähän tämä Makkos-vainajan talo arvossa nousisi, kun tämä joutuisi oikein miehisen miehen käsiin, joka tätä kuntoon kohentelisi.»

Kiitolliseksi kävi Kaisa Turtiaiselle, kun kuuli hänen pitävän hänen talonsa puolta. Riemuissaan selitti hän:

»Sitähän minä olen tässä itsekseni monesti päivitellyt, että jos tämä talo kerran oikealle miehelle joutuisi, niin kyllä se silmänsä pesisi ja häviäisi siitä tuostakin pihalta kaikenlainen törky ja lika, joka nyt löyhkää yli kaupungin, kun vain on vähänkin sateisempia ilmoja.»

»Häviäisi se! Kyllä kun tämä Partanenkin tulisi yhden kerran molemmilla hevosillaan ja työkärriyllään ja toisi lapiot muassaan, niin kyllä siinä pitäisi törkyläjän puoleta!» todisti Turtiainen Partasen puolesta. Kaisa varmistui nyt siinä uskossa, että Partanen itse ostaa talon. Hän selitti:

»Ja menisikin tuo tällä Partasella oma talo kaupungissa, kun on niin usein tuotava tavaraa torille, niin omassa pihassapahan seisoi hevonen, ja tietäisi silloin, että eivät sitä vie varkaat eivätkä muut rosvot.»

Kaisa tuntui suorastaan kosivan. Partanen huomasi, että hän voi asiassa jo vähän tinkiäkin. Siksi sanoi hän Turtiaiselle merkitsevästi:

»Niin kuin sanoin, on asia puhuttava halki naamaan ... niin ettei tule mitään turhaa ronkeliä ja kippuroimista.»

Turtiainen jo lähtikin menemään sinne päin huomauttaen:

»Sen tähdenhän sitä tämän Partasen talossa on rikkautta ja tavaraa mitä torille tuoda, kun siinä talossa otetaan sitä työn poikaa suorastaan niskasta kiinni, niin että sen pitää lähteä ihan luokonaan.»

»Se ostaa käteisellä!» ajatteli Kaisa itseksensä ja myönsi:

»Semmoinenhan talon pitääkin olla, että siinä on käteistä millä ostaa. Ei se Makkos-vainajakaan milloinkaan velkakauppaa tehnyt. Käteisellä osti tämänkin talon, niin ettei jäänyt pennin velkaa, kun kuoli... Vielä jäi vähän rahojakin.»

Syntyi äänettämyys. Partasen niska nytkähti, kun hän kuuli, että Kaisalla oli vielä rahojakin. Ei hän viitsinyt toki suoraan kysyä kuinka paljon niitä oli, mutta koetti syrjätieta urkkia, huudahtaen vain ihmeissään:

»Vai jäi siltä Makkoselta rahojakin! Millähän tuo niin suuren summan kokoon kähvelti?»

Mutta Kaisa jauhoi talonsa hyviä puolia, kehasten:

»Tuottavathan ne nämä kaupunkitalot, kun niitä kunnolla asuu eikä rahoja turhiin mätä.»

Partanen yritti uudestaan, kysyen viekkaasti:

»Ei suinkaan se nyt sentään järin suuria summia ennättänyt vielä kohvata?»

»Vaikka nyt ei järin suuria, niin kuitenkin sen verran, että omillaan pääsee maailman läpi eikä tarvitse pahinta puutosta pelätä», selitti Kaisa.

Itse asiassa oli suurin osa niistä rahoista mennyt Makkosta haudatessa. Mutta eihän Partanen voinut sitä tietää. Hän oli nyt muuten valmis, paitsi yhdessä asiassa: ei ollut vielä ihan selvin sanoin sanottu, että hänen talossansa pitää emännän olla työssä muiden rinnalla. Hän sanoi sen johdosta puhemiehelleen:

»No sitä myötenhän tämä asia on oikealla tolallaan, mutta siitä työpuolesta sinun, Turtiaisen, pitää puhua selvemmin. Minä olen suoraluontoinen mies näin Partaseksi ja puhun suuni niin puhtaaksi, että sieltä ei löytäisi enää muuta kuin kielen, vaikka etsisi tikun kanssa kaikki hampaan kulot ja lokerot.»

Kaisa höristeli kummeksuen korviansa.

Turtiainen alkoi hiljaksen selittää:

»Niin kuin sanottu, niin tämä Partanen on hyvin julma työmies. Kun se niittämääinkin lähtee, niin saa siinä vaimo-ihminen rimpuilla, että rinnalla kestää.»

»On siinä miehelle miehellekin rimpuilemista. Kesällä koetettiin Takkusen Jussin kanssa, vaan jo puolitiessä kappaletta viskasi Jussi viikatteensa ojaan ja sanoi: 'Se tässä ruvetkoon itseään tappamaan!''» kehäsi Partanen lisää.

Kaisa yritti vielä:

»Onhan tässä talossa työtä ravakallekin miehelle, varsinkin jos itse lapioi lumetkin kadulta.»

Partanen laski laskujaan, koputteli pieksujensa pohjilla lattiaa ja käsäsi puhemiestä:

»Riihen puimisesta sopisi myös mainita. Niissä toisissa Mullon taloissa ne akat vain juovat kahvia sillä aikaa kun miehet ahosta puivat, vaan siksipä se tahtookin niissä köyhyys päälle pyrkiä, niin että se ei häviä niistä ketun myrkylläkään.»

Kaisan mieltä alkoi ahdistaa se entinen asia. Turtiaisenkin jo tunsu aseman vaikeuden, mutta yritti kumminkin:

»Niin että tämän Partasen talossa ovat aina emännätkin olleet ahosta puimassa... Vaikka tämä Partanenhan se kumminkin enimmäkseen puipi ja vaimoväki vain puistelee ja kääntelee ja punoo kuvon siteitä.»

Mutta Partanen oli nyt tuima totuuden ja suoruuden mies. Turtiaisen lieventeleminen ja koristelemine häntä suututti, ja hän oikaisi:

»Kyllä on parempi sanoa siinäkin asiassa suoraan, että jos vain asiaksi tulee, niin on sitä riusaankin tartuttava. Niin että puhu vain suoraan, Turtiainen!»

Turtiainen hikoili ja lisäsi silloin:

»Vaikka täytyyhän sitä joskus akkaväenkin puidakkin, kun tämä Partanen ei yksinään ennätä.»

Nyt vaiettiin. Partanen odotti jo vastausta, ja Kaisa oli hätäyksissään, sillä kyllä nyt ei pelkästä talon ostosta puhe ollut. Hän koetti kääntää puhetta, ihmetellen:

»Vai on se tämä Partanen niin julma työmies!»

»On! Ja sentähdenhän se tahtoo, että hänen eukkonsakaan ei olisi miestä huonompi», myönsi Turtiainen kumarassa. Syntyi taas äänettömyys. Vihdoin sanoi Partanen puhemiehelle:

»No mitäpä siinä sitten on sen enempää! Sanoa järäytä asia loppuun!»

Turtiainen sylkäsi, mietti hetkisen ja sitten sanoi:

»Niin että jos, Kaisa, luulet, jotta luut kestävät semmoista työn rytäkkää, niin mitäpä siinä muuta kuin panet hynttyyt yhteen tämän Mulon Jussi Partasen kanssa.»

Kaisa tunki joutuvansa ahtaalle; sitä se siis sentään olikin! Kun vastaus viipyi, varotti vielä Partanen:

»Mutta niin kuin sanottu, niin meidän talossa eivät akat saa olla jouten. Työtä tehdään, että luut vain ryskävät, mutta syömisen puolta taas on, vaikka olisi kolme kahden tynnörin mahaa itsekullakin.»

Mutta jos Partanen oli tähän asti ylpeillyt, niin alkoi nyt Kaisakin nenäänsä nostaa. Hän oli koko tämän kosimisajan ajatellut Jussi Vatasta, johon hänellä oli pieniä nuoruudenkin taipumuksia. Hän muisteli kauniin Liperin järviä, saaria, mäkiä, notkoja, Vatasen luhtaniittyjä, nurmia, lehtiä, maidon paljoutta ja muuta. Kun Partanen taas tiukkasi vastausta, kysyi Kaisa hätäpäissään:

»Montako lehmää siinä Partasen talossa oikeastaan elätetään?»

»Onhan niitä kymmenen, joiden mahan alta maito raintaan vuotaa töröttää, vaan jos siinä on emäntä oikea työkarhu, joka ei luitaan säästä, vaan rynnistää vain vaikka henki lähtisi, niin voipi siinä ruokkia enemmänkin», ylpeili Partanen, ja lisäsi:

»Mutta se entinen eukkovainaja oli niin kivuloista sorttia, ettei se ollut muuta kuin ristinä siinä työn rytäkässä.»

»Lujatekoinen ja vahvaluinen ihminenhan siinä tarvitaan, jos mieli kestää. Mutta kyllähän tämän Kaisan selkä pitää», kehui Turtiainen ja sanoi lisäksi:

»Niin että Kaisan ei tarvitse epäillä. Kyllä tämä rikas Partanen niillä työ-ehdoilla ottaa akakseen.»

Mutta Kaisa epäilikin ihan toista asiaa. Hän mietti, että Vatasella oli viisitoista lypsävää ja Partasella ainoastaan kymmenen. Vatasen nurmetkin hän muisti ja kysyi:

»Minkälaiset nurmet siinä on tämän Mulon Partasen konnalla?»

»Eivät ne nyt erin hääviä ole. Kivikkonurmiahan ne ovat ja takukoita, mutta kyllä siellä kun kesän koluaa lyhytvarren viikatteen kanssa, akka etukynnessä ja mies itse perästä, niin omilla heinillä menee karja yli talven että pyllähtää», kehui Partanen. Turtiainen yritti taas vähän lieventää asiaa. Hän selitti:

»Mutta tämä Partanen hioo aina eukolleen viikatteen niin teräväksi, että sillä sen kun vain pyyhkii takukkoakin. Eivät siinä sivut kipeenny, jos nyt ei itseään järkiään tapa työllä ja koko päivää riehu selkää kourussa... Ja etkös sinä, Partanen, itse kallihekin viikatteen?»

»Itsehän minä ne», murahti Partanen, ja Turtiainen selittää vatvoi:

»Se tämä Partanen itse kallihteekin viikatteen. Ja se kun ne kallihtee, niin sen viikatteen pitää mennä takukoonkin, kunhan vain vähän sinne päin hosuu. Ei se niittäjän luille ota.»

Niin oli hän asiaa lieventänyt ja koristanut, mutta Partanen alkoi tärvellä sitä suoruedellansa. Hän kehui:

»Siinäkään asiassa minä en rupea piilottelemaan. Kyllä sitä Partasen rinnalla, jos mieli kestää, saa sivujaankin hierottaa nais-eläjä joskus. Kunhan ruistakin leikata näpistä Partasen rinnalla kolmekin sataa emälyhdettä päivässä, niin kyllä vain iltasella yksi akka sivujaan voivottelee.»

Kaisa ryki omituisesti. Turtiainen oli jo neuvoton. Vielä korjasi hän asiaa viimeisen kerran:

»Tämä Partanenhan sentään sitelee lyhteet ja kuhiloipi ... kunhan eukko vain pitää leikkuusta huolen.»

Ja nyt odotti Partanen voitonvarmana. Syntyi äänettömyys. Kaisa oli kuin kahden tulen välissä. Turtiainen jo kiirehti:

»No kun Kaisa ei kerran sitä työn jumalattomuutta pelkää, niin mitäs siinä on muuta kuin kampsut kokoon ja alkaa vain yhteisessä kattilassa huttua keittää?»

Kaisa hätäytyi. Hän odotti Vatasen tuloa. Turtiainen tiukkasi:

»Vai mitä se Kaisa ajattelee?»

»Nuo porsaan jäletkin näet ovat jääneet pyyhkimättä!» valitti Kaisa, tekeytyen kuulemattomaksi. Ja kääntääkseen puheen toiseen asiaan alkoi hän luututa lattialta porsaan jälkiä.

»Vankka talohan se on Partasen talo!» huomautti Turtiainen.

Sitten vaiettiin. Lopulta pani Partanen jo kovalle, ilmottaen:

»Mitäpä se sitten siitä joutavasta ruusuutuksesta ja kainostelemisesta korjaantuu... Saapi alkaa vain kaupitella tätä taloa ja tässä ensi sunnuntaina pitää höyräytetään vähän niitä kuuliaisia. Turtiainen voit kärkeä sen Hotakan Villen viuluun kituuttamaan.»

Hän sylkäsi lattialle ja kysyi:

»Vai vieläkö se tämä Kaisa arvelee, että pitäisi oikein sormus pistäytyä ostaa sipaisemassa?»

Kaisa ryki, kuin olisi jokin mennyt kurkkuun, ja valitti hädissään:

»Russakkahan näet lie kaivautunut kulkukutorveen, kun kakistuttaa ja ahdistaa henkeä sillä tavalla...»

Ja sotkeakseen asian muuhun, kysyi hän äkkiä:

»Onko siinä Partasen tuvassa ollenkaan russakoita?»

Mutta asiasta ei hän sillä päässyt, sillä Partanen selittää järisytti ylvästellen:

»Kyllähän niitä lutikoita aina sikiäisi, jos ei isäntä itse pitäisi akkaväkeä semmoisessa kurissa, että ne vaikka syömällä ne tappavat.»

Turtiainen koetti jo nenäänsä turistamalla keskeyttää Partasen, jottei se pilaisi asiaa, mutta Partanen vain yltyi ja kehui:

»Mutta kun siinä meidän tuvassa vain pieninkin epäsiisteyden alku yrittää syntymään ja minä kun silloin kiljasen akoille, niin kohona pitää akkojen hypätä, ja sen tietää, että itikoille siinä tulee silloin rutto lähtö.»

Turtiainen raapi harmissaan päätään. Mutta Partanen oli ylpeä itsestään ja piipustaan poroja kaivellen kehotti Turtiaista:

»Oikeastaan kuuluisi sinun puhemiesvelvollisuuteesi ilmottaa ja vahvistaa tämäkin asia.»

Turtiainen mietti kotvan, miten lieventää Partasen kehumaa ankaruutta. Nyt koetti hän taas raskaasti selittää jauhaa:

»Niin että tämä Partanen on niin julma mies nukkuessaankin, että lutikatkin sitä pelkäävät eivätkä uskalla ovesta sisään tulla, vaan värjöttelevät porstuassa.»

Kaisa oli ihan pökertyä, kun ei tiennyt mitä sanoa. Oltiin välillä ääneti. Lopuksi Partanen sanoi:

»No nyt, Turtiainen, saat sitte lopullisesti vahvistaa asian päättyneeksi.»

Turtiainen niisti nenänsä sormillaan, vei niistokset uunin eteen ja vahvisti:

»Niin jotta tämä Partanen katsoo nyt asian lopullisesti päättyneeksi ja ottaa tämän Kaisan akakseen.»

Mutta parahiksi saapui silloin poliisi, joka haastoi Kaisan todistamaan Vatasen ja Ihalaisen varkausasiassa.

Vaikea on sanoin kuvata Kaisan hämmästyttä. Siksi jääköönkin se yrittämättä. Työlästä olisi myös kuvata ne monet pulat ja mutkat, jotka Kaisan täytyi voittaa, ennen kuin sai asiasta heikon aavistuksen. Lopulta se kumminkin alkoi selvitä. Partanen selitti:

»Minä tämän Turtiaisen kanssa seison ja sillalla juttelen rauhassa, että hukkuiskohan tuohon Pieliskoskeen, jos yrittäisi, kun samassa ajaa porhaltaa kaksi metsärosvon näköistä miestä liinakolla. Toinen pitelee ohjaksista ja toinen vetelee ruoskalla, minkä kädestä pääsee, niin että ruunan selkään kohoavat sormen paksuiset makkarat. Ja väkijoukko hajoaa pois tieltä kuin siiville lyötynä. Mutta Partanen ei väistynyt. Kärrin pyörästä kuin kiskasin kiinni, niin seisahti ettei tikahtanutkaan. Ja pyörivät siinä silmät rosvojen päässä.»

Kaisa arvaili seikkailun menoa. Jussi oli lähtiessään juuri pelännyt tammansa varastamista, ja Kaisa oivalsi, että liperiläiset olivat lainanneet hevosen ajaakseen varasta takaa. Hätä tuli Jussin puolesta. Hän alkoi rukoilla:

»Mene, hyvä Partanen, ja sano, etteiväthän ne ole sitä varastaneet... Ne vain ottivat sen muuten ajaaksensa... Kun Vatasen oma tamma oli näet varastettu.»

Lopulta selvisi miehille, että Kaisa, Vatanen ja Ihalainen olivat saman pitäjän väkeä. Silloin Turtiainen jo kehotti:

»Kyllä sinun, Partanen, pitää niin sanoa, kun ne kerran ovat saman pitäjän eläjiä tämän Kaisan kanssa ja hänen vieraitansa, selvillä kaupunginasioilla kulkemassa.»

Partanen ei ollut oikein hyvillään, mutta ei voinut Kaisan pyyntöä vastustaakaan. Hän lähti puhuttelemaan poliisiherroja. Lähtiessään sanoi Kaisalle jäähyväisiksi:

»Tuosta sinun vesiämpäristäsi voi tehdä sitte vaikka rankkiämpäriin, jolla juottaa hevosta... Näiksi ihmisen särpimiksi sitte annetaan ensi sunnuntaina papin kirkossa kuuluuttaa täräyttää ja siihen vielä vähän vihkiä höyräyttää, niin alkaa se työkomento sitte käydä, että luut vain ryskivät koko Mulossa.»

VIIDESTOISTA LUKU

Jussi Vatanen ja Antti Ihalainen istuivat taas lattialla entisessä putkassaan. Kauvan olivat he ääneti. He tajusivat, että heille oli taas tehty vääryyttä. Viimein katkaisi äänettömyyden Vatanen, sanoen poliisimestarista:

»No kyllä oli nyt aika suupalto se herra!... Niin siltä tuli sitä sanaa kuin lampaan saparon alta!»

»Oli se! Harvassa on niin avosuisia akkojakaan!» yhtyi Antti. Jussin veri nousi loukkausta ajatellessa. Hän jo kerskasi:

»Mutta kyllä jos minä olisin ilennyt, niin tukkeutua sen olisi pitänyt sen suun! Jos minä olisin vain tuolla porsassäkillä vetäissyt pitkin korvia, niin märkä sija siihen olisi jäänyt!»

Antin mieli myrtyi. Hänkin kehahti:

»Kunhan se tulisi tänne ja me panisimme sen tuohon pehkuille mahalleen, kun ei ole vierasmiehiä, ja siinä kun me voitelisimme sen selkää nyrkillä, niin sittenpä hän nähtäisiin, vieläkö hän omilla jaloillaan pasteeraisi.»

Jonkun aikaa murjoteltuansa Jussi vihoissaan alkoi etsiä Tahvanaiselle kiroomis- ja huutamistaidossa kilpailijaa, jonka rinnalla Tahvanaiselle voisi ikäänkuin vahingon-ilolla ilkkua.

»Se luulee, ettei niitä häntä suurempia kiroojia ja kiljujia enää olekaan, mutta kunhan sattuisi oikea suuren maapitäjän vallesmanni ja se kirota räväyttäisi, niin lapsi hän olisi vielä sen rinnalla.»

»Lapsi», murautti Antti tyytyväisenä. Jussi taas virkistyi, kun sai näin kostaa. Riemastuen hän kertoi:

»Esimerkiksi sillä Tohmajärven vallesmannilla kuuluu olevan semmoinen kiroamis-ääni, että koko Tohmajärven seurakunta saa siitä ylpeillä ja vielä Pälkjärvikin aina sinne Ruskealan rajaan asti.»

»Kovahan se kuuluu olevan noitumaan», myönsi Antti.

»Kova!» ylpeili Jussi ja korotti äänensä kerskatien:

»Se Tiilikaisenkin aikamies poika kun joutui sen kanssa tekemisiin irtolaisuudesta, ja se kun oli Tiilikaisen Kallelle silloin kironnut, niin Kalle kehasi, että paikalla häneltä putosivat housut jalasta!»

»Vai kehui se Tiilikainen niin kovaksi kiroojaksi!» ihmetteli Antti.

»Kehui!» myönsi Vatanen. »Eikä se ollut vielä sanonut sen itsensä pimeyden päaruhtinaan nimeä, vaan oli vain maininnut yhtä sen sukulaista.»

Mutta hetkisen mietittyään hän ryhtyi puolustamaan omankin pitäjänsä herroja Tohmajärven vallesmannin rinnalla. Hän arveli:

»Vaikka kyllä sillä tällä Liperin rovastilla olisi semmoinen vallesmannin ääni, että sen kirouksen pitäisi kuulua yli Liperin.»

»Olisi sillä, jos se lukisi itsensä vallesmanniksi», yhtyi Anttikin.

He alkoivat tyyntyä. Jussi huomautti:

»Päästän tuon porsaan säkistä!»

Ovesta sisään työntäessään eivät poliisit olleet huomanneet ottaa porsassäkkiä pois. Porsas alkoi telmää olilla. Antti katseli sitä ja sanoi:

»Kenenkähän porsas se on?»

Jussi ei vastannut. Nyt oli heillä piiputkin matkassa. He alkoivat tupakoida. Mutta siitä huolimatta tuli aika pitkäksi, varsinkin Jussille, joka suri tammansa kohtaloa.

Mutta hänkin rauhoitti itseään lopuksi, huomauttamalla:

»Tottapahan se tamma sieltä entisestä talostaan löytyy. Ne tuntevat sen siellä ja vievät Kettuselle, ja Kettunen tuo sen meille.»

Antti valitti toki vielä ja samalla arvaili:

»Kukahän se oli niin jumalattoman partainen mies, joka tarrautui hevosen rinnuksiin?»

»Eikö tuo liene ollut niitä Rääkkylän rettelö-Jääskeläisiä. Nehän ne kuuluvat rettelöivän ja käräjöivän kaikkien ihmisten kanssa», arveli Jussi.

»Niitä kai se on. Tahi sitten niitä Tolosia sieltä Niittylahden takaa.»

Porsas peuhasi ja miehet ajattelivat asioitaan. Porsaasta johtuivat ajatukset Kaisan taloon. Jussi sanoi:

»Viisas elävä se on tuokin sian porsas. Kun osasi näet nytkin viedä suoraan siihen Makkosen lesken taloon... Ja senkin reiän osasi löytää, josta pääsi pujahtamaan aidan alitse...»

Anttikin ihmetteli sitä. Hän urahti:

»Eihän me olisi ilman porsasta tiettykään, jotta Kaisa elää täällä.»

»Ei... Eikä ainakaan olisi saatu ilman porsaansa apua tietää sitä, että se on jo sen Makkos-vainajan leski», painosti Jussi.

Antti näytti nukahtavan. Piippu lerpatti hampaissa ihan tipahtamaisillansa. Mutta Jussi mietti Kaisaa ja Kaisan taloa. Jo sanoi hän Antille:

»On sillä hyvä talo Makkosen leskellä.»

»On se niin Makkosen lesken taloksi», murahti Antti.

Sitten taas ikäänkuin torkuttiin.

»Ja on se vielä roteva akka, se Kaisa itse», heräsi Jussi.

»On se ... niin ikä-ihmiseksi», tarttui Antti.

»On!»

Seuraavalla kerralla heräsi Antti ensimmäisenä, sanoen:

»Vankkaluisen eukonhan siitä saisi...»

»Saisi siitä... Paljoa vankemman siitä saisi kuin Hyvärisen työstä», iloitsi Jussi. Antti huomautti:

»Porsas kaivautuu pehkuihin maata... Nukuttaakohan sitä?»

»Vieläköhän ne ovat niitä viime öisiä pehkuja?» kysyi Jussi, katsellen pehkuiksi vanuneita olkia.

»Niitä kai ne ovat... Tottapa ne eivät ennättäneet muuttaa uusia.»

»Kyllä ne eivät ennättäneet, sillä olisivat ne muuten muuttaneet meille puhtaat olet», lohdutteli Vatanen.

Niin jatkoivat he vähin erin. Aamusella heräsivät aikaisin, ja nyt alkoi taas aika pitkäksi virua. Joskus juohtui tamma mieleen, mutta vielä useammin teki mieli kiirehtiä Kaisan kanssa kauppoja päättämään. Jussi kysyi:

»Eikö sinustakin tuntunut siltä, että kyllä se Kaisa itsekin on jo sinne päin hököttämässä?»

»Näkihän sen heti siitä, että pani ylleen pyhähameen, kun kuuli ettei Loviisa-vainaja enää elä», mörisi Antti myönnytystään, ja silloin vahvasti Jussikin:

»Näkihän sen kaikestakin... Päätäänkin jo rupesi kampaamaan.»

»Sille sopivatkin Loviisan hameet ja röijyt levittämättä... Hyvärisen tytön jos olisit ottanut, niin niitä olisi pitänyt kaventaa...»

Sen huomasi Jussikin ja lisäsi:

»Ja hyvässä lykyssä olisi pitänyt vielä lyhentääkin ... jos nyt ei röijyjä, niin ainakin olisi hameita ollut lyhennettävä tai sitte ommeltava ne vekille. Oli se onnen potkaisu.»

Putka oli kylmä. Sitä ei oltu lämmitetty, koska se Rimpisen tekemä uuni oli rikki. Antti jo sanoi:

»Täällä on vilu.»

»Eivät näet ryökäleet ole muistaneet illalla lämmittää, jotta tarkenisi kunnolleen olla!» harmistui Jussi. He istuivat kauvan aikaa lattialla vastatusten, polvet pystyssä, kunnes Jussi jatkoi:

»Vilu minullakin on.»

Antin mieleen muistui Jussin ihana saunalöyly ja hän kysyi:

»Kylvetkö sinä monesti viikossa?»

»En kuin kuusi kertaa.»

»En minäkään kuin kuusi, mutta se Haarajärven ukko se kuuluu lämmityttävän saunan joulupäivänäkin...»

»Eiköhän tuolla porsaallakin ole vilu?» kysyi Jussi.

»Eikö tuolla liene, kun kaivautuu pehkuihin.»

Kun siinä tuli yhä kylmempi, ehdotti Antti:

»Vedetäänpäs sormikoukkua, niin tulee lämmin!»

Ja he alkoivat vetää. Jalkapohjat asettivat vastatusten ja vetivät, jotta ikenet irvistyivät. Lopulta sanoi Jussi:

»Sormiin koskee!»

»Ruvetaanpas voittosille!» ehdotti Antti, ja he alkoivat hiljakseen painia. Jussi neuvoi:

»Elä ota housunkauluksesta. Se repeää... Ota siitä remelistä!»

Alkoi ankara jyty. Antti valitti:

»Elä sinä tee koiruutta!»

»Mitä koiruutta minä?»

»Sinä pakkaat ihan ryntäihin, ettei jää hollia.»

»Enpäs pakkaa!» intti Jussi.

»Pakkaatpas!» väitti Antti Jussia valehtelijaksi ja Jussi sanoi siihen:

»Elä valehtele!»

He väänsivät aivan ähisten. Nyt varotti Jussi:

»Elä sinä vain sitä jalkakammia käydä!... Pelin pitää olla rehellinen!»

Antti todisti hengästyneenä:

»Ei sinua saa kaatumaan.»

»Ei sinuakaan.»

»Levätään välillä!» lähätti Antti.

He lepäsivät, vetivät vyönsä tiukemmalle ja alkoivat uudestaan. Pehkut vain põlisivät jaloissa, ja hämmästynyt porsas juoksenteli pakoon nurkasta nurkkaan. Viimein rukoili Jussi:

»Elä enää!... Minulta repesivät housut!«

Mutta Antti ei nyt hellittänyt. Hän aivan julmistui, saadakseen voiton. Oli siinä voimaa liikkeellä. Lattia tömisi jalkojen alla ja Jussi huusi suuttuneena:

»Elä perhana!... Elä revi housuja, tahi kun minä suutun!...«

Mutta kun ottelu oli paraassa menossa, avautui ovi ja ihmettelevä ääni sanoi:

»Nyt ne pakanan eväät jo keskenään tappelevat. No ei ole moisia raatoja vielä tämän kaupungin putkan pehkuilla maannut!«

Hämmästynyt Vatanen koetti selittää asiaa, sanoen:

»Tuohan se Antti...«

Mutta poliisikin oli nyt pahalla tuulella, kun häntä oli poliisimestari haukkunut siitä rasvapilkusta, jonka hän oli saanut ryntäisiinsä Pekurisen lapsen ristiäisissä. Hän äkäili:

»Samanlaisia Antteja te olette koko Liperin miesroikka... No miehet! Nyt tilille siitä Partasen hevosen varkaudesta.«

Miehet korjailivat housujansa. Jussin housujen takapuoleen oli revennyt parin korttelin pituinen reikä, mutta ei ollut aikaa sitä korjailla. Hän pyydysti porsaansa säkkiin ja nyt he lähtivät taas tutkinnolle.

* * * * *

Poliisimestarin apulainen, Johan Fredrik Borg, Sortavalan entisen pormestarin poika, jota kansan kesken sanottiin Porkin Jussiksi, oli vasta nuori luutnantti ja tietysti muutenkin tuittupäinen herra. Hän oli nyt joutunut poliisimestarin sijaisena jatkamaan kuulustelua, sillä itsensä Tahvanaisen pää oli kipeä.

Vangitut astuivat sisään, Jussi riiputtaen oikeassa kädessään porsassäkkiä. Sisällä olivat todistajatkin.

Mulon Partanen oli jo illalla käynyt poliisimestarin puheilla, mutta tämä oli ollut kiukuissaan eikä ollut malttanut edes kuulustella Partasta, vaan oli käskenyt tulla varsinaiseen kuulusteluun todistamaan mitä tiesi. Silloin oli Partanen ruvennut selittämään, ettei siinä ollut mitään varsinaista varkautta, vaan että miehet saa laskea vapauteen. Mutta ei hän ollut vielä kunnolleen alkuunkaan päässyt, kun poliisimestari, jota odoteltiin korttipöytään, ärjäsi:

»Mene hornan kattilaan täältä!«

Partanen oli vielä yrittänyt suuttua, mutta silloin oli poliisimestari ollut hänet syödä, huutaen:

»Kaikki te olette samanlaisia rosvoja ja juopporenttuja... Näytän minä teille!«

Tämä ajattelematon käytös vaikutti suuresti asian ratkaisuun. Jussi Partanen oli siitä aivan myrtyntynyt ja uhannut suorastaan:

»Annahan huomina päivä tulee, niin näyttää se Partanenkin!... Tämä Partanen näyttää sinulle vielä, että sinä olet vanginnut viattomia ihmisiä, ja nähdäänhän, eikö sinusta vielä tule virkaheitto, niin jotta jutkahtaa!«

Toinen oli menettänyt lopunkin malttinsa ja suorastaan potkinut Jussi Partasen ulos. Sen johdosta oli Partanen vannonut puhuvansa Antin ja Jussin puolesta niin, että he voivat syyttää poliisia aiheettomasta vangitsemisesta. Tästä asiasta oli hän jo maininnut Kaisalle ja koko yön oli hän sommitellut juonta.

* * * * *

Nyt seisoi hän pönäkkänä ja odotti vain aikaa, milloin hän saa »näyttää«. Kuulustelu alkoi. Borg—tai oikeastaan Porkki—kysyi Kaisalta:

»Oletko sinä vaimo Kaisa Makkonen tästä kaupungista?«

»Ei suinkaan se kuka ole?« vastasi Jussi Kaisan puolesta. »Suu kiinni! Minä kysyn häneltä: Oletko sinä vaimo...«

»No näkeehän tuon kysymättäkin, että vaimohan tuo on, kun kerran hameessa käy«, järäytti Partanen keskeyttäen. Kuulustelija löi nyrkkinsä pöytään ja ärjäsi:

»Suu kiinni! Kuka sinä olet?«

Partanen yritti selittää:

»Minähän olen se Mulon Partanen ja minä sanon että...»

»Suu kiinni! Onko tämä vaimo Kaisa Makkonen?»

»No, on, on... Hyvä isä siunatkoon!... Johan tuo on sanottu, että Makkosen leskihän minä olen... Tunteehan minut tämä Vatanenkin!» riensi silloin Kaisa.

»Riittää! Tunteeko vaimo Kaisa Makkonen nämä kaksi miestä?» keskeytti toinen, kasvot punaisina vihasta.

»No kuka näitä nyt ei tuntisi, kun ovat oikeita liperiläisiä ja vielä ollaan läheisiä sukulaisiakin tämän Vatasen kanssa!» iskien samalla Jussille ja Antille silmää ja viittoen sormellaan. Nämä ymmärsivät silmän iskun ja oitis ehätti Jussi:

»Läheisiä sukulaisia ollaankin.»

»Suu kiinni!» huusi Porkki taas.

»Elä ärjy!» tarttui jo uhkaavasti Partanen, jonka luonto nousi. Jussi ja Antti alkoivat joutua ymmälle huomattessaan Partasen olevan tyytymättömän herra Porkkiin. Kaisa teki heille sormimerkkejä, minkä kerkesi.

Vihdoin päästiin niin pitkälle, että herra Porkki voi kysyä:

»Onko tämä toinen mies Jussi Vatanen Liperistä?»

»No kukas se olisi, jos ei Vatanen! Sehän se on sen ukko Vatasen entinen poika, vaikka siitä on jo kasvanut tuommoinen mies... Ja tämä toinen on se Antti Ihalainen, joka nai sen Matikaisen tytön, sen Anna Liisan, jota se Tahvo Kenonen aikoi!» lasketteli Kaisa yhtenä rupeamana. Sitä myöten selvisi asia vähitellen. Nyt jo voi herra Porkki kysyä:

»Mitä muuta vaimo Makkonen tietää tähän asiaan?»

Kaisa hämmästyti ja kysyi:

»Tähänkö asiaan? Mikäs asia tässä on?»

»Niin. Mitä sinä tiedät tähän asiaan», ärjäsi tuskastunut Porkki.

»Eihän tässä mitään asiaa olekaan... Vatanen vain tuli kaupunkiin myömään porsastaan ja sitten kun tapasi tämän Mulon Jussi Partasen ja Partasella oli liinakko valjaissa, niin Jussi sanoi Ihalaiselle: 'Koetellaanpas, onko tuo niin hyvä juoksija kuin se oma tamma'... Ja sitten ne ajaa pyöräyttivät vähäsen katuja pitkin ja olivat juuri takaisin tulemassa, kun semmoinen jumalaton miesjoukko tarttui hevoseen kiinni ja kuletti väkisin tänne.»

»Ähäh!... Joko nyt kuulit!» ilkkui jo silloin Jussi Porkille.

»Suu kiinni siellä!» kiljui ärtynyt Porkki.

»Pidä itse turpasi tukossa!» murahti Antti.

»Perr!» sydämistyi Porkki, mutta Jussi varotti:

»Elä kiroile ja noidu oikeassa asiassa!»

Porkki löi nyrkkiä pöytään ja raivosi:

»Jos te ette tottele, niin minä hirtän teidät!»

»Hirttäppäs!» uhitteli Jussi, jota Kaisan sormipuhe ja silmän iskut yhä vain rohkaisivat ja yllyttivät. Porkin kasvot pöhöttivät veripunaisina. Täyttä kurkkuaan huusi hän:

»Te olette varastaneet Partasen hevosen keskellä päivää... Te olette suuria rosvoja...»

»Mutta se vain on turkasen pitkä vale!» jyrähti silloin Partasen tuuheasta parrasta, kuin ukkosen pauhina. Jussi ällistyi, ja ällistyi siinä kuulustelijakin. Hän kysyi:

»Etkö sinä ole se Partanen, joka syyttää hevosen varkaudesta näitä miehiä?»

»En... Minä olen Mulon Partanen», vastasi Partanen viisaan näköisenä.

»No keltä lemmon Partaselta nämä sitten varastivat hevosen?» ällistyi silloin Porkki.

»Eivät keltään», jyräytti taas Partanen.

»Ähäh!... Vieläkö nyt karjut!» ilkkui Jussi.

Porkki jäi sanattomaksi tuskastuneena ja käveli edestakaisin huoneessa, ähkien ja puhkuen vihasta. Partanen päivitteli viisaana, korvallistaan raapien:

»No kyllä ne nuo herrat osaavatkin ja uskaltavat tätä alamaista kansaa haukkua ja kerjätä! Kun otappa ja sano rosvoksi rehellistä miestä!»

Siihen asti oli porsas pysynyt hiljaa säkissä, mutta nyt sekin vinkasi, kun Jussi sattui polkasemaan sen saporolle. Raivoissaan huusi Porkki:

»Mitä vietävää sinulla on siellä säkissä?»

»Potsi.»

»Potsi... Potsi... Mikä kehnnon potsi?»

»Sian potsi ... oikea imisä porsas», selitti Jussi, ja Partanen lisäsi:

»Ei suinkaan se ihmisen ja muun eläimen porsas sian äänellä vingu!»

Porkki polki jalkaa lattiaan, niin että lasit helisivät pöydällä ja Antti kehotti:

»Pole vaan! Ei se lattia potkaisemalla puhkea.»

Jonkun ajan kuluttua rauhottui sekä porsas että Porkki. Hän alkoi taas jatkaa kuulustelua. Partaselta hän kysyi:

»No oliko se sinun hevosesi, jolla nämä miehet ajoivat?»

»No ei suinkaan se kenen», ylpeili Partanen.

»No varastivatko ne sen sinulta?» jatkoi Porkki.

»Johan Partanen sanoi, että ei», yritti Kaisa.

»Suu kiinni, akka!»

»En minä ole vielä kenenkään akka... Makkosen leski minä olen!»

Porkki sadatteli nyt taas kotvasen ja yritti jatkaa. Hän kysyi Partaselta:

»No mitä varten nämä ajoivat sinun hevosellasi?»

Nyt oli Partasen aika tullut. Hän selitti rauhallisena:

»Poliisia härnätessä vain tehtiin semmoista kuria.»

Siitä syntyi ällistys. Nyt hoksasivat Jussi ja Antti, että Kaisa oli puhunut Partasen kanssa ja että nyt oli hätä kaukana.

Mutta herra Porkin vimmastus ei tiennyt rajaa. Hän kiljui:

»Vai poliisia härnätessä?... Millä lailla sinä härnäsit poliisia?»

Nyt löi Partanen sen viime iskunsa. Hän selitti:

»Ka kun se tämä Join poliisimestari Tahvanainen ei muuta tee kuin juopottelee ja lyö korttia Vilenin ja sen»—hän ei tuntenut herra Porkkia—»Sortavalan entisen pormestarin Porkin poikarentun kanssa, niin minä sanoin tälle Vataselle ja Ihalaiselle: 'Kun me nyt olemme muutenkin tuttuja miehiä, niin tehdään tälle Join poliisille jutku!'»

Porkki oli suunniltaan, kun keskeytti:

»'Jutku'!... Näytän minä teille!... Mikä se on se 'jutku'?»

Mutta entistä rauhallisempana ja viisaampana jurnutti Partanen:

»Ka minä sanoin tälle Vataselle: 'Olkaa varastavinnananne minulta tuo liinakko ja minä huudan vain poliisia, niin näette että ne rentut eivät ymmärrä erottaa rehellistä ihmistä rosvosta, vaan tuomitsevat teidät syyttömästi sakkoihin ja sitten juovat ne rahat.'»

Porkki oli noussut ja teiskaroitsi äänetönnä, hammasta purren; kasvot olivat pakahtua niihin tulvivasta verestä. Mutta hän nieli kiukkunsa. Nopeasti pyörähti hän liperiläisiin päin ja kysyi:

»Onko se totta, että tämä Partanen houkutteli teitä härnäämään poliisia ja että te ette varastaneet sitä hevosta?»

»No kukas sitä on valeeksi väittänytkään!» vahvisti Jussi.

»Koska on ilmi tullut, että syytetyt ovat toimineet toisen, Mulosta kotoisin olevan Partasen houkutuksesta, ja kun he eivät ole mitään rikosta tehneet, josta heitä voitaisiin syyttää, vapautetaan heidät. Mutta koska Partanen on itse tunnustanut aikoneensa häiritä kaupungin järjestysvaltaa ja kun hän on aikomuksensa toteuttanutkin, pidätetään hänet poliisilaitoksen säilytysvankilaan asian lähempää kuulustelua varten, joka tapahtuu ensi lauantaina.»

Partanen yritti panna vastalauseen, mutta Porkin käskystä otti kolme poliisia häntä niskasta kiinni ja työnsi samoille pehkuille, joilla Jussi ja Antti olivat yönsä viettäneet. Vastaan haratessaan koetti Partanen vain huutaa:

»Tämähän on vasta hornan pesä, kun ihan syyttömiä ihmisiä työnnetään tällä tavalla putkaan oman hevosensa varkaudesta!»

KUDESTOISTA LUKU

Se oli lauvantaipäivä, iltahämärän tuloaika, kun Liperin miehet pääsivät pois tutkinnosta. Ulos tultua ihmetteli Jussi Kaisalle:

»Tämäkö se nyt on se poliisiputka?»

Ja kun Kaisa oli sen myöntänyt, alkoivat miehet ihmetellä:

»Kas kun ei ennen ole tullut koko tällä kadulla käydyksi, vaikka on usein oltu Joilla ja on koluttu kaikki muut kadut!»

Kaisa siunaili sitä, että pannaan syyttömiä ihmisiä putkaan, vaikka olisi ollut kylliksi syyllisiäkin. Jussi puhdistautui vieläkin enemmän; hän ihmetteli Kaisalle:

»Kas kun siellä ei näkynyt niitä kahta suurta tappelijaa, joista Kaisa puhui... Vaan tottapa ne ovat lähettäneet ne jo oikeaan linnaan!»

Kaisa kiirehti edeltäpäin laittamaan ruokaa. Jussi ja Antti taivastelivat vielä hetken kartanolla ja kaupungilla.

Kaisan luona odotti jo kahvi pöydällä, kun miehet saapuivat. Porsas päästettiin säkistä ja söi puuroa ja maitoa. Jussi alkoi muistella tapahtumaa:

»Kyllä oli kiivasluontoinen herra tämä äskeinen. Huusi ja mökysi näet kuin olisi ollut suurempikin asia!»

»Äkäluontoinen se oli ruoja!» yhtyi Anttikin. Jussi kerskasi silloin:

»Vaan asettipahan luontonsa, kun näki että minä jo punoin porsassäkin suuta puneelle, jotta sopisi sillä sivaista, kun tarvis tulee.»

Kaisa hompsuutti askareissaan ja Antti mukasi:

»Kyllä sen luonto hätkähti, kun se näki tiukan.»

Nyt Jussi alkoi taas korjata asiaansa, peitellä putkassa oloansa. Hän ryhtyi kehumään Tahvanaista selittäen:

»Se eilinen herra taas oli hyvin siivoluontoinen ja hyvä suustaan. Heti kun hän näki meidät, niin sanoi että te kun olette tunnetut yleensä siivoiksi miehiksi ja varmaan talon isänniksi, niin saatte tulla sinne meidän kyökkiin nukkumaan, ettei tarvitse häiritä ja raskauttaa sen Makkosen lesken vierasvaraisuutta... Ja lämmin kyökki sillä olikin.»

»Lämmin!» myönsi Antti. Molemmat katsahivat Kaisaan, ja Jussi jatkoi:

»Ja höyliä oli koko joukko. Yhdessä siinä puhua rupatettiin ihan maatamenolle asti, ja lapset syöttivät porsasta kokkelilla ja itselle meille annettiin herrasväen ruokien tostolia... Ja oli siinä ruokaa, mitä syödä! Kun oli sianlihapaistiakin semmoista, jossa oli kämmenen levyistä läskiä!»

»Julman hyvät sillä olivat ruuat», todisti Antti, ja aina vähä väliä katsoa muljauttivat he Kaisaan ja iskivät toisilleen silmää.

He istuutuivat kahvipöydän ääreen ja silloin laukesi asia yht'äkkiä aivan itsestään, kuin olisi se ollut valmiiksi kypsytetty. Antti kehotti silloin:

»Ka istu sinä, Kaisa, vain sinne Jussin viereen!»

Kaisaa kainostutti. Hän alkoi hiljalleen nauraa hihittää ja sanoi:

»Mitä häntä nyt joutavia!»

»No mitä sitä nyt tyhjää vänkäilee!... Tule vain pois!» rohkaisi Jussi ja muljautti merkitsevän silmäyksen. Kaisa työntäytyi penkkiin, mutta vastusteli vielä:

»Välttäisi tämä vanha ihminen muuallakin!»

»No älä nyt tyhjää muikistele!» leikkeli siihen Jussi ja alkoi kenkäänsä kärellä kopeloida Kaisan jalkaa. Kaisa alkoi nauraa kikattaa. Jussi kehotteli vain:

»Hihitä ... hihitä!... Nauraa hihitä vain!»

Kaisa heitti häneen syrjäsilmäyksen ja sanoi:

»Kuka sitä nyt olisi uskonut tästä tämmöistä lopuksi tulevan!... Vanhoilla päivillään vielä pitää höynäytyä!»

Syntyi pieni iloinen äänettömyys. Antti, joka oli yhtenä hymynä, kysyi:

»Eikö sitä Kaisan jalkaa löydy sieltä pöydän alta, kun sinä täältä kopeloit?»

»Löytyyhän se, mutta minä vaan muuten tuota toista jalkaani vetryyttelen, ettei yhdessä kohti ollessaan pääse turtumaan», selitteli Jussi kahvia hörppien ja kosien toisella jalallaan Kaisaa. Antti sanoi:

»Oikeastaan tämä asia näkyy jo menevänkin ilman syrjäisen avittamista, vaikka olisinhan minä tässä joutanut puhemiehen toimissa kähräämään.»

Jussi pani kupin pöydälle ja rupesi kertomaan:

»Niinhän se meni senkin Malisen naiminen ihan itsestään ennen kuin puhemies oli ennättänyt luontoansakaan karaista. Se Malinen oli vain istunut sen Tiinan viereen ja pannut kätensä Tiinan kaulaan tällä tavalla kuin minä tässä tämän Kaisan kaulaan, ja puhemies oli siihen ennättänyt vain sanoa: 'Ka johan se on valmis koko naimishökötys'...»

Kaisa vähän kainosteli ja nauroi, mutta Jussi kehotti:

»Elä nyt Kaisa joutavia mutristele ja turhia venkeile!... Tällä tavallahan me Loviisankin kanssa ensi aikoina istuttiin ja Loviisan suu oli silloin aina naurun virnallaan ihan samalla tavalla kuin nyt tämän Makkosen lesken suu.»

»Elä kutkuttele! Minua kutittaa!» vastusteli Kaisa, mutta Jussi lohdutteli:

»Pitäähän sitä näin tämmöisenä päivänä tehdä jotain iloista kommervenkkiä ja muuta kujetta henttuaan huvittaakseen... Ei sitä sitte tuolla vuoden päästä enää hytkähtelekään mieli näissä rakkauden lurituksissa ja luirituksissa!»

Kaikki—hän itsekkin—huomasivat Jussin harvinaisen leikkipuheliaisuuden. Jonkun ajan kuluttua kääntyi puhe vielä taloudellisiin asioihin, kun Jussi kysyi:

»Jäikö siltä Makkoselta ne koirannahka-rukkaset, jotka se osti vallesmannin pehtuorilta?»

Kaisa sanoi niiden jääneen. Hyvä tovi puhuttiin nyt tästä uudesta aiheesta. Sen loppuessa selitti Jussi:

»Sehän meillä on vielä vanha vesikorvo ja se maalattu taikina-, ja sama sänky, jonka Loviisa-vainaja toi perintönään... Posteliin on vain tehty uusi semmoinen vaaru, että sen pitää kestää... Kun nyt vain tämä talo saataisiin myydyksi, niin pantaisiin tässä jo vaikka huomenna pillit pussiin ja soitettaisiin Liperiin.»

Hänen riemunsa oli täydellinen, kun Kaisa ilmotti, että karvari Tolvanen oli juuri tänä aamuna käynyt kauppoja hieromassa. Riemuissaan huudahti hän:

»No auttaakin se aina ihmistä kaupunkimatkallakin onnistumaan, kun vain siivolla elää ja vaeltaa.»

* * * * *

Mutta kun kahvit oli juotu ja yö läheni, kauhistui Kaisa:

»Herra siunatkoon, kun siellä sen vietävän poliisikamarissa piinasivat koko päivän, niin että jäi lihakaupassa käymättä!... Olisihan sitä tämmöisen päivän perästä laittanut huomenna vereksestä lihasta soppaa, vaan mistä sen nyt ottaa, kun lihapuoti on kiinni ja huomenna on pyhä!»

»No onhan se porsas!» riemastui Jussi, jatkaen:

»Annetaan vain porsaalle puukkoa kulkkuun, niin saadaan jo tänä iltana lepparieskaa verestä ja huomenna on sianlihasoppaa. Otappas, Antti, puukko ja minä pitelen porsasta takakoivista!»

Puolen tunnin kuluttua paistui porsaan veri leppärieskana, ja huomenis haudattiin sen liha päivällisenä näiden kolmen onnellisen ihmisen suuhun.

Aterialla puheltiin talon myömisestä. Keskiviikkona oli karvari Tolvanen luvannut rahat tuoda ja kaupat päättää, ja torstaiamuna päätettiin lähteä Liperiin.

Mutta sitten alkoi puhe vaieta. Antti jo huomautti:

»Tuokohan se porsas väsyttää sillä tavalla, kun tässä alkaa tehdä mieli ettone-unta?»

»Kyllä kai se porsas rupeaa painostamaan, koskapa se minultakin jo alkaa silmäluomia alaspäin nyhtää», vakuutti Jussi. Kaisa oli tuntenut samaa. Hänkin ilmotti:

»Ka haukotuttaapa tuo minuakin. Rupeaisitte tuohon sänkyyn pitkäksenne, niin minä kyykähdän tuohon lattialle!»

Mutta Jussi teki muutoksen:

»Ka vältänpä tuota minäkin lattialla vaikka siinä Kaisan lähettyvillä, niin saa tämä Ihalainen yksin sängyssä loikoa, hän kun on kumminkin niin kuin vieraampaa väkeä ja me jo niin kuin samaa konttikuntaa.»

Jo alkoivat silmät ummistua. Mutta juotui siinä vielä Partanenkin mieleen. Jussin tuli häntä vähän surku. Ikäänkuin itsekseen, puoli-unessa, jupisi hän:

»Putkassakohan se Mulon Partanen nyt on?»

Siihen ei vastannut kukaan mitään. Jokainen mielti asiaa hiljaisuudessa, joten alkoi pitempi äänetiolo. Antti ajatteli edellisten päivien tapauksia ja poliisimestari Tahvanaisen ja Porkin kiivautta. Siitä johtuivat ajatukset Jussi Vatasen kertomuksiin Tohmajärven vallesmannin kiroamisvoimasta. Ihmeissään sanoi hän silloin:

»Vai housut putosivat Tiilikaisen Kallelta, kun Tohmajärven vallesmanni kirotta rönkäsi!»

»Housut!»

Sen myönnettyään ajatteli Jussi taas vuorostaan ja vahvasti ikäänkuin muun puheen puutteessa:

»Housujen kehui Tiilikaisen poika pudonneen, vaikka se on jo aikamies pojan toljake!»

Mutta Kaisalle oli housuista juotunut mieleen iloinen asia. Hän huudahti:

»No hyvä isä siunaa! Kun uneutin näet sanoa, että jäihän siltä Makkoselta ne Parviaisen puoti-Pekalta ostetut verkahousutkin!»

Jussi karjasi riemuissaan:

»Johan minä tälle Ihalaiselle sanoin, että kunhan ne Kaisan kaikki nytyt pengotaan, niin ei sitä ulkomuistista tiedä, mitä rikkautta sieltä vielä pölähtää päivän valkeuteen.»

* * * * *

Tahvo Kenonen oli väkisinkin tullut viipyilleeksi taipaleella taloissa, kunnes viesti Ihalaisen Antin kuolemasta joudutti hänen kosimahommiansa. Nyt hän työntäytyi Ihalaisen tupaan, missä Kanasen Maija Liisa ja Ihalaisen Anna Liisa viluissaan ja murheissaan kyräilivät. Rennosti viskasi hän säkkinsä penkille, otti piipun taskustaan, alkoi sitä piestikolla kaivella ja tervehti:

»No nyt sitä sinäkin, Anna Liisa, pääsit siitä Ihalais-rististä. Ei suinkaan se toki tätä kontuaan vienyt mennessään ... vai jättikö se tämän sinulle... Anna Liisa?»

»Tähän se on heittänyt kaikki koko roskansa!» vastasi murheellinen Anna Liisa jotain sanoaksensa, ja Kanasen emäntä lisäsi:

»Mikäpä tässä on Anna Liisan yksinäänkään eläessä, kun ottaa toisen miehen. On niitä tämmöiseen taloon vävyksi pyrkijöitä.»

Kenosesta tuntui, että Maija Liisa jo rupeaa Anna Liisan puolesta ylpeilemään. Hänkin nosti silloin päätänsä, ilmottaen:

»Mutta kyllä niitä on kotivävyyn paikkojakin tuolla Kaavin ja Juuan puolella. Siellä kun on joka talossa semmoinen rippikoulun käynyt tyttö, että sen pitää olla kuin paras pappilan mamseli, eikä kotivävyjä tahdo saada mistään!»

»Vai on sillä puolen niin suuri puutos kotivävyistä!» ihmetteli Maija Liisa.

»On! Puutos on julma. Talon poikia ja renkiä ja muita purlakka-miehiä vielä saisi, vaan paremman sortin miehiä saa etsiä eikä sittenkään löydä... Varsinkin on räätälimiehistä tiukka», selitti Kenonen. Siihen kummaili Anna Liisa:

»Vai niin siellä on vähän räätälejä!»

»Niin on. Heikki Pirhonen oli viimeksi minuakin rukoilemassa tytölleen kotivävyksi, mutta minä vain sanoin, että tämä Kenonen lähtee Liperiin... Sillä olikin pitkän-hotjakka ja lujarakenteinen tyttö, ja jumalattoman rikas talo.»

»Niinkö sillä Heikki Pirhosella?» keskeytti Anna Liisa, jonka silmissä Tahvo alkoi kohota.

»Niin, sillä Heikillä», vahvisti Tahvo, jatkaen:

»Olisihan se Heikkikin jo saanut näitä maatyöntekijöitä vävykseen, vaan ei hän niistä huoli, sillä ei se tämä maatyö kannata. Mutta neulaa kun sitä heiluttelee sukkelakätinen mies päivän, niin kyllä siinä toinenkin penni kirpoaa kukkaroon, varsinkin kun ompelee enimmäkseen herroille housuja ja nuttuja niin kuin minä.»

»Vai jo se Kenonen oikein herroille ompelee!» vastasi Maija Liisa.

»Jo. Pappien saarnahousut olen ommellut kaikissa pitäjissä aina sinne Paltamoon ja Suomussalmelle saakka. Kontiolahden papin-apulainenkin kun sai kuulla, niin paikalla haetti Kenosen tekemään hänelle housut ja niissä saarnasi sitten vaalisaarnan, ja suuren pitäjän kuuluu itselleen saarnanneenkin... Entäs sitte tämä räätälin kölli! Eiväthän ne maatyön tekijät ole arvoltaan sen rinnalla mitään. Kuuselankin puoti-Pekka siellä Kaavilla aina käski minun tulla kanssaan norria lyömään, mutta ei niitä kyntömiehiä koskaan käsenyt.»

»Ähää! Vai niin on Kenonen jo herrastunut!» kummasteli Maija Liisa.

Vähä vähältään saivat he käsityksen Kenosen matkoista ja siitä miten häntä oli houkuteltu kotivävyksi yhteen ja toiseen paikkaan. Viimein oudostui Kenonen:

»Eikö se Ihalainen heittänyt yhtään kahvia kotiin, kun se Anna Liisa ei vieraille pane pannua pörisemään?»

»Onhan niitä kahvia, vaan kun se Ihalainen meni tulitikkuja hakemaan, niin ei ole koko talossa yhtään tikkua millä tulta raapaista!» valitti Anna Liisa. Kenonen ilkamoi:

»Kyllä saat Ihalaisen tikkua odottaa! Se poika ei tulisi vaikka eläisikin... Rentonaan huusivat Vatasen kanssa vastaan tullessa, että he ottavat Ameriikassa nuoret akat...»

»Sanoiko se Ihalainenkin niin?» keskeytti Anna Liisa ja jäi sanattomaksi, kun Kenonen vahvisti puheensa.

Silloin syntyi äänettömyys. Anna Liisalle paljastui Antin kataluus. Hän vihastui koko mokomalle miehelle. Ynseänä sanoi hän:

»Mokomakin vielä kehuu ... potaattinokka!»

Kenonen riemastui. Hän huudahti ylpeänä:

»Kyllä se niin on, että Kenosessa se sinulle turva olisi ollut ... ja olisi nytkin, jos vain niiksi tulisi... Siinä on tulitikkuja! Pistä nyt se vääränokka vain lämpiämään!»

Voi sitä riemua, mikä täytti molemmat vaimot! Heti viskasi Maija Liisa turkin hartioiltaan ja riensi apuun. Monet päreet olikin valmiiksi hakattu ja odottivat vain tulitikkuja, ja kohta leimusi tuli ja liedellä porisi nokinen kahvipannu. Iloisena myönteli Anna Liisakin:

»No Kenosestahan näkyy todellakin se turva tulleen! Onkin tässä jo kylmässä istuttu ja värjötetty, eikä näet kukaan ole sen vertaa säälinyt, että olisi tästä kautta ajanut Lempaan myllyyn ja tuonut tikkuja, mutta Kenonen toki tuli ja toi!»

Pian höyrysi kahvi pöydällä. Sokeri oli säretty ja alettiin hörppiä kauvan kaivattua juomaa. Kanasen Maija Liisa tunsu olevansa nyt Kenoselle niin suuressa kiitollisuuden velassa, että hän oli valmis toimittamaan tälle isännän paikan siinä talossa, johon Kenonen oli avun tuonut. Hän muisti taas, että Kenonen oli nuoruudessaan ollut Anna Liisaan hulluuntunut, eikä Anna Liisakaan ollut silloin kokonaan pois tieltä, vaikka se Ihalaiselle mentyään oli aina sanonut Kenosesta puhuessaan:

»Ka olisihan se Kenonen huolinut, mutta itsehän minä en ollut hänestä noinko-tuonaankaan.» Sen tiesi Maija Liisa, ja siinä kahvin sulattamana, ja kun tiesi ettei Anna Liisa jaksu yksin taloa hoitaa, päätti hän ruveta puhemieheksi. Hän aloitti:

»Saisi tuo Kenonenkin nyt tällä reisullaan jo mennä Liperissä naimisiin, eikä lähteä kaikkia kotiväyvä paikkoja vieraista pitäjistä etsimään!»

Kenonen arvasi asian. Hän puuttui heti siihen ja arveli:

»Ka olisihan sitä täälläkin oikealle räätätille työtä. Ja jos ei omassa pitäjäässä riittäisi, niin kävisi aina Join herroilta hakemassa lisää!»

Hän innostui ja kehasi herroja:

»Kyllä ne pojat tarvitsevat vähä toisetkin housut vuodessa! Paikkaa ne pojat eivät siedä polven päässä, uutta verkkaa vain torvelta ja uudet housut!»

»Ja olisihan niitä täällä Liperissäkin kunnollisia kotiväyvä paikkoja ... semmoisiakin, joissa ei olisi appiukkoakaan eikä anoppiämmää riesana», tokaisi Maija Liisa kuppiaan täyttäen. Kenonen pyyhki kämmenselkämällään suunsa ja kysyi:

»Montako lehmää se Ihalainen on tässä elättänyt?»

»Toistakymmentä lehmän kantturaahan tässä on ruokittu ja siihen vielä härkä ja muutama hieho ja vasikoita», selitti. Anna Liisa kahvipuhissaan häärien, ja Maija Liisa lisäsi:

»Ja onhan tässä talossa muutakin kavetta yhden miehen osaksi.»

Kenonen istui polvi toisen polven päällä, päällimmäistä jalkaansa heilutellen. Äkkiä kysyi hän taas:

»Onkohan se Ihalainen perinyt jo velkansa, sen kolmesataa markkaa, siltä Niiralan Piiraiselta?»

»Eihän se vielä ole... Siellähän se on yhä korkoa kasvamassa», oli lohdullinen vastaus.

* * * * *

Vaikea olisi kuvata loppuun asti tämä kosimistoimi ja Ihalaisen talon omaisuuden tarkastus, joka nyt eri kyselyjen kautta tapahtui. Yhtä työläs tehtävä olisi myös kuvata Maija Liisan ponnistukset johtaa asia suotuisaan tulokseen, kehuskelemalla asianomaisia toinen toisellensa. Sitä tehdessä meni puoli päivää.

Mutta Anna Liisa oli vielä epä tietoinen. Lopulta sanoi Kenonen suoraan:

»Ka jos se nyt niikseen kerran tulee, niin mikäpäsiinä on esteenä!»

Mutta rentonaan hän lopetti:

»Mutta tänne Murron korpeen vaan ei Kenonen hautaannu kuuna päivänä ... ei lempo soikoon hautaannu. Mutta kirkonkylässä on se entinen Puniinin talo tyhjänä! Minä pyörähdän tästä vain isännän puheille sen talon hyyräämässä ja naulataan räätälin kyltti Puniinin seinään, täältä pannaan kapeet rekeen, lehmät Joille laahtarille ja niin muutetaan kirkonkylään että mätkähtää!»

Anna Liisa oli aluksi pitänyt puhetta leikkinä. Mutta nyt alkoi Kenonen järjestellä asiaa. Hän käski Kanasen vaimoa:

»Sinä, Kanasen akka, saat olla tässä sillä aikaa Anna Liisan apuna panemassa noita kattiloita ja ruokakuppeja vasuun. Pane heiniä vahvasti väliin, etteivät säry, ja maitopytyt ja voihiikit pankaa siihen suureen rankkitiinuun... Sen hevosen rankin saa kaataa siitä hiivattiin... Tahi minä kaadankin sen lähtiessäni. Minä pistän tässä ruunan aisoihin ja ajaa höyräytän kirkonkylässä ja tuon sieltä kihloiksi vielä Haarasen kaupasta Anna Liisalle paidan helmaan pitsiä.»

Hän oli jo ulos menossa, kun Anna Liisa alkoi pidätellä:

»Kenonen!... Kuule, Kenonen!... Elä tuossa nyt tuommoista kiirettä ja rytäkkää pidä!»

»No ei se enää pitkittäen parane! Ala vain, Kanasen akka, köijätä sänkyäkin pellolle. Minä tuon sieltä rahtilaisia, niin että menevät kaikki yhdessä rysyssä», selitti siihen Kenonen. Anna Liisa hätäytyi eikä tiennyt mitä sanoa. Kenonen oli jo kärrtiin nousemassa, kun sekaantunut vaimo vielä intti:

»Elä nyt vielä!... Jos se tulee!»

»Hornastako se enää tulee! Kanna vain sänky valmiiksi pellolle ja kolista pois russakat ja lutikat!» ennätti Kenonen sanoa, kun jo hevonen otti täyttä ravia.

»Väkisinkö se nyt vie!» valitti Anna Liisa hänen jälkeensä katsellen.

»Sitte kun muutetaan kirkonkylään, niin siellä kuuluutetaan ja annetaan ukko rovastin vihkiä!»

SEITSEMÄSTOISTA LUKU

Nyt olivat he taas kahden, Anna Liisa ja Maija Liisa. Edellinen valitti:

»Kun nyt et sinäkään kieltänyt sitä Kenosta!»

»No mitä kieltämistä siinä on! Hupsuko sinä olet, kun jo Kenosta yrmit ja hyleksit...»

Anna Liisa ei vastannut. Toinen alkoi suuttua hänen väkistelyihinsä. Hän puuhaili muuttohommissa, kuten Kenonen oli käskenyt, ja selitti lomassa:

»Housuthan ne ovat Kenosenkin jalassa, ja mitäpä muuta virkaa niillä on muillakaan miehillä: Ei se Malinenkaan sen kummempi olisi koje!»

Se vähän rauhotti Anna Liisaa. Kanasen vaimo vielä lisäsi:

»Kunhan joutuisit yksinäsi tuolla hangessa rypemään puita vetäessäsi, niin näkisithän... Ja mikä hätä sinulla on ollessa Kenosen akkana! Pääset vielä räätälin matamiksi ja voit asua kirkonkylässä, eikä tarvitse täällä korvessa hapata... Siinä onkin Puniinin pytingissä vielä kamarikin, että on kuin ainakin herrasväessä.»

Anna Liisa mietti. Asia alkoi miellyttää. Vielä huomautti hän toki:

»Mutta jospa se vielä tulee?»

»Senkö paholaisesta se nyt enää tulisi, kun on kerran rauhaan päässyt», vakuutti Maija Liisa.

Ja juuri silloin saapui Kettusen poika, se joka on naimisissa Voutilaisen tytön kanssa. Vatasen tamma

oli juossut Kiihtelykseen entiseen taloonsa, ja kun se siellä tunnettiin, tuotiin se Kettuselle, ja Kettusen poika toi nyt Antin pitkän sarkanutun, joka oli ollut kärrissä. Hän toi matkansa varrelta tuon ainaisen tiedon suuresta haaksirikosta, ja olihan hevosen ja sarkanutun heittäminen todistuksena karkumatkan alkuvaiheista.

Nyt varmistui Anna Liisa lopullisesti. Kanasen vaimo vielä ilkkui hänelle:

»Joko nyt uskot, vai vieläkö epäilet!«

Kettusen poika vielä kertoili:

»Ne ovatkin Joilla pitäneet ennen laivaan menoaan niin jumalatonta elämää, juoneet ja kironneet ja tapelleet, että kaikki viinarännin miehet oli täytynyt hakea niitä asettamaan, ja silloin siinä oli rytäkkä nousut. Ihan oli Muloon asti kuulunut huuto ja voivottelemine, kun Ihalainenkin oli rönkyttänyt seipäällä niitä viinaränniläisiä selkään.«

»Vai semmoista siivotonta elämää ne juuttaat vielä pitivät toiseen elämään lähtiessään!« kauhistui Maija Liisa.

Kettusen poika lähti. Ja nyt lopultakin huomasi Anna Liisa mikä mies Antti oikeastaan oli, kun se oli sillä lailla tapellutkin. Maija Liisa vielä sanoi:

»Kiitä Join herroja, kun mokomasta pääsit! Toista se on tämä Kenonen. Ennen tämä antaa itseään pieksää, kuin menee muita pieksämään.«

Täytyi silloin Anna Liisankin myöntää:

»Siivo mieshän se tämä Kenonen on ollut. Ihalainenhan se ja Vatanen sitä jo nuorenakin pieksivät, eikä se Kenonen silloinkaan muuta kuin voivotteli ja hierotti itsensä terveeksi.«

Siten nousivat Kenosen ansiot ja laskivat Ihalaisen. Jo sanoi Anna Liisa:

»No hyvin joutikin mennä semmoinen luoja mieliharmi!«

Ja nyt ryhtyi hän Maija Liisaa auttamaan muuttopuuhissa. Hän neuvoi:

»Keitetään kiehuvaa vettä ja huuhdellaan tuo sänky sillä yht'ympäri, jotta lutikat kuolevat ja russakat töllöävät!«

Niin he tekivätkin ja Anna Liisa kaiveli sängyn raot puhtaiksi aivan tikun kanssa, valittaen:

»No kuka olisi sitä Ihalaista uskonut semmoiseksi kuin se oli... Seköhän tuo Vatanen sen taas villitsi!«

* * * * *

Illalla palasi Kenonen kirkonkylästä. Hän oli vuokrannut Puniinin talon ja toi kymmenen rahtilaista vetämään pois tavaroita. Mutta kun oli syksyinen aika ja yö pimeä, lykkäytyi lähtö huomis-aamuun ja rahtilaiset jäivät yöksi taloon.

Nyt alkoi Kenonen harjoittaa isäntävaltaa, joka hänelle kuului. Mutta sitä ennen hän valmisti lahjansa Anna Liisalle. Lupauksensa mukaan oli hän ostanut Haarasen kaupasta pitsiä, kannatti pöydän vielä sisälle, istahti sille räätäli-asentoon ja sanoi Anna Liisalle:

»Tuoppas nyt tänne puhdas paitasi, niin Kenonen ompelee itse pitsin sen helmaan.«

»Mitä tuota nyt vanhalle ihmiselle!« ujosteli Anna Liisa, mutta rahtilaiset alkoivat kehottaa:

»Tuo vain paita Kenoselle ja anna Kenosen ommella pitsiä!«

Anna Liisa totteli. Kenonen istui jalat ristissä allaan ja alotti työnsä. Joku rahtilaisista huomautti:

»No ei sitä joka talon leivinpöydällä tuommoinen tavara istu!«

»Ei istu!« ylpeili Kenonen.

»No ei! Ei ole Liperissäkään ennen pidetty pöydällä muuta kuin leipää, Jumalan sanaa ja huttuvatia!« pisti taas joku rahtilainen. Kenonen pujotti rihmaa neulan silmään ja kehasi:

»Ei ole ennen istunut, vaan nyt istuu, kun Tahvo Kenonen kerran Liperiin joutui. Pane, Anna Liisa, rahtilaisille kahvi porisemaan, ja pane kahvia ja sikuria pannuun niin että sitä pitää olla yhtenä

puurona!»

Liperin rahtilaiset kuten muutkin liperiläiset ovat yleensä tunnetut viisaudestaan. He eivät kehu ketään muutoin kuin tämän omalla kustannuksella. Nyt alkoi Kenosen kehuminen ja koko tämän omituisen avioliiton kuvaaminen. Rahtilaiset istuivat mikä missäkin, iskivät toisilleen silmää ja puhelivat hyvin vakavina. Yksi sanoi:

»Jo taitaa Kenonen jäädä tähän Antti Ihalaiselle kotivävyksi, kun jo pitsiä ompelee paidan helmaan.»

»Isännäksi jää Kenonen tähän taloon... Tämä on nyt Tahvo Kenosen talo, vaikka häneen itse pääkehno tulisi vastaan sanomaan», kerskui pöydällä ompeleva räätäli.

»Vai isännäksi!»

»Isännäksi!»

»Onhan tässä talossa Kenoselle valmis hotu ja tie avattu, menipä hän halkometsään tahi vaikka minne. Sillä se Ihalainen oli mies työssä ja kaikessa rustauksessa», kuului taas selitys rahtilaisten joukosta. Toinen rahtilainen vilkaisi Kenoseen ja vahvistaa julisti muristen:

»Ooo-on!... Valmishan tässä on kulku Kenoselle.»

»Valmis on kulku!» murisi joku, ja eräs jurautti syläistessään:

»Vaaa-almis!... Kun vain tämä Kenonen ompelee pitsiä Anna Liisan paidan helmaan.»

Niin sitä kehua jurnuteltiin. Anna Liisa pelkäsi miesten rupeavan koiruutta puhumaan ja sanoi:

»Mitä te nyt siinä rupeatte rääsittämään ja tyhjää narraamaan!»

Rahtilaiset vaikenivat. Kenonen komensi:

»Antakaa niitä kirnumaitoja näille rahtilaisille, jos niitä ei voi läikkymättä viedä kirkonkylään, ja lopun saa syöttää sioilla... Rieskamaidon saa valaa vaikka sahtitynnöriin ja viedä siinä Puniinin taloon ja siellä myöpi sen kirkonkyläläisille.»

Hän oli saanut pitsin ommelluksi, viskasi paidan Anna Liisalle ja sanoi:

»Siin' on nyt paita, niin että ihan sen pitää Anna Liisan mieltä himaista. Mene saunaan ja muuta se päällesi!»

Mutta Anna Liisa ei vielä ehtinyt lähteä, kun hän jo taas tiedusti:

»Missäs ne ovat ne Ihalaisen verkavaatteet, jotka sille jäivät ukko Ihalaiselta?»

»Ka siellähän ne ovat vaateaitassa.»

»Juokseppas sinä, Kanasen akka, ne hakemassa!» komensi Kenonen. Maija Liisa nouti vaatteet. Kenonen silmäili niitä, mittaili nauhallansa ja vihelteli. Saatuansa mittauksen loppuun julisti hän:

»Muuten ne vielä sopivat, vaan housunpersuuksissa on kokonainen vaaksa liikaa!»

»Se Ihalainen on semmoinen runsasruumiinen mies varsinkin niiltä paikoin!» pisti joku mies. Mutta Kenonen kerskasi:

»No olkoon! Kyllä tässä on semmoinen Tahvo, että kun se vähän aikaa saksineen ja neuloineen liehuu, niin istuvat niistä housuista pitää tulla... Kas noin! Tuosta leikata lupsautettiin liika pois ja nyt sen kun vetäistään haava umpeen!»

Ja nopeasti alkoi neula suhahdella Kenosen kädessä. Siinä ommellessaan hän komensi:

»Käsketäänpä rahtilaiset sen Kanasen akan panna ryykkyyrauta hiilille, jotta saa vähä näitä lahkeita sujauttaa!»

Käskyä toteltiin. Rahtilainen jo huomautti Kenosen komenteluista:

»Näky se tämä Kenonen jo opetelleen nuo isännänkin ilveet, kun se osaa jo noin äkkipäätänsä käskeä ja komentoa pitää.»

»Joo. Osaa Kenonen! Nutun selkämästä pitää leikata liuska pois ja napit muuttaa etupuolelta, niin nuttakin istuu ruumista myöten kuin paras sortuukki!» kerskui siihen Kenonen, lisäten naisille:

»Puistelkaa akat postelista vanhat pehkut lehmien alle ja teilatkaa uutta olkea sisään mikä suusta mahtuu! Ja jos on mitä Ihalaisen rikkinäisiä vaatteita, niin ne saa Kenosen akka myödä rytkyläisille... Vaikka vaihtaa niillä rytkyläiseltä orehkoita ja räänikkää.»

Sillä lailla sai hän asiat järjestetyksi sill'aikaa kun itse kaventeli Antin verkavaatteita. Mutta rahtilaiset eivät olleet lopullisesti vaienneet, vaan hautoivat asiaa. Nyt jatkoivat he taas Kenosen kehumista. Hyvin totisina, tupakoiden, syleksien ja polviinsa nojaten istuivat ja puhelivat he ikäänkuin itseksensä. Joku kehasi:

»Vielähän tästä Kenosesta muuten saa mukiin menevän miehen!»

»Saahan tästä!» murahti eräs.

»Saa!» jörähti toinen syläistessään.

Sitten vaiettiin kunnes taas tuli harvakseen:

»Sen kun panee noihin Ihalais-vainajan housuihin, niin tuleehan siitä Anna Liisalle mies. Housut vain on kavennettava!»

»Ho-ousut!... Housut ne on kavennettava!» murahti toinen, ja kolmas jupisi piippu ikenissä:

»Kavennettava ne on housut!»

»Ooon!... On ne kavennettava ... housut», vahvisti vielä eräs mörinä.

»Ka ei suinkaan sitä nyt miestä sovi levittää!» tuskastui jo Maija Liisa.

»Eihän sitä miestä sovi muutella ja entrailla», myöntää jurisi muuan rahtilainen totisena, leuka kädessä.

»Ei!... Ei sitä sovi miestä», jurnutti toinen piippu hampaissa. Kolmas vahvistaa mörisi:

»Ei!... Ja mitäpä tässä Kenosessa onkaan entrailemista!»

»Eihän tässä mitä ole... Kenosessa!» myönsi toinen ja ruikkasi sylen.

»Tellätkää, rahtilaiset, sieltä niitä Ihalaisen tupakoita piippuihinne palamaan», tarjosi toimissaan puuhaileva Kenonen, ja rahtilainen kiitti häntä, vääntäen puhetta: »Ka saapihan noita tässä tellätä!... Ihalaisen tupakoita!»

»Saapi!... Ja miehen kirjoihinhan tämä Kenonenkin on papin kirjoissakin merkitty», kiitteli taas eräs rahtilainen. Silloin jo Anna Liisa pyysi:

»Kehuisitte tuota Kenosta nyt toisellakin tavalla, eikä ainoastaan hänen omalla kukkarollaan!»

Mutta ei Kenonen ollut tietävinänsäkään. Hän jatkoi työtään otsa hiessä. Joskus jo sadattelikin Ihalaisen housujen vanhanaikaisuutta:

»Kyllä ne ovat ne entiset Liperin räätälit olleet oikeita rahtilaisia! Kun on housunlahvikin tehty sivulta aukeava ja etupuoli on yhtä kangasta kuin pahoilla pennuilla!»

* * * * *

Nyt oli se työ jo valmis. Kenonen riisui omat vaatteensa, viskasi ne penkin alle ja pukeutui verkaan. Rahtilaiset kehuivat:

»Herrahan siitä Kenosesta tulikin vielä, vaikka se tuossa pöydällä istuessaan näytti niin riisin syömältä.»

»Onhan tämä Kenonen vielä henkikirjoissa pidettävää tavaraa!»

»On tämä! On sitä huonompaakin henkipuukko kirjoihinsa merkitty!»

»Joko ne taas siinä virnistelevät sitä koirankuria», tokaisi Anna Liisa, joka kokoili kapustoita hyllyltä. Seinällä riippui Kettusen pojan tuoma Antin pitkä sarkanuttu. Kenonen huomasi sen ja käskei:

»Katsele sinä, Kanasen akka, onko tuossa nutussa täitä, ja jos on, niin tapa ne... Se on vielä hyvä nuttu.»

Seuraavana aamuna oli Ihalaisen talossa touhua. Kymmenen suurta kuormaa oli valmiina. Toisissa

olivat talon huonekalut, toisissa jyvät, voit ja muut. Niiden lisäksi oli joukko heinäkuormia. Lehmät olivat ajatut läävästä ja Lehvosen vaimo tyttärineen oli kutsuttu ajamaan niitä kuormaston perässä. Kanasen Maija Liisa ja Ihalaisen Anna Liisa ajoivat lampaita. Sika huusi rankkitiinussa, lehmät ammuivat, rahtilaiset karjahtelivat. Kenonen istui jo kärryissä kuormaston etupäässä, ajaen yksinään Ihalaisen ruunalla. Kun sika kiljui vimmatusti, komensi hän:

»Lyökää sitä paholaista halolla päähän, että se heittää räakymisen!»

Silloin juuri kurotti sika päätään tiinun laidan yli ja rahtilainen, jota koko touhu huvitti, täytti käskyn. Kuului vain mätkähdys ja sitten vaikenen sika. Eräs rahtilainen kurkisti reunan yli rankkitiinuuun ja ilmotti sian kuoleman:

»Se töllösi!»

Anna Liisa, joka hääräili lampaiden kanssa, kuuli jotain epäselvää puhetta sian töllöämisestä ja kysyi hätäisenä:

»Minkätähden se sika heitti vinkumisen?»

»Ka kun sitä lyötiin halolla päähän», selitettiin. Kahuissaan huusi Anna Liisa:

»Herra isä siunatkoon! Minkätähden sitä lyötiin?»

»Jotta se heittäisi vinkumisen», vastasi yksi.

»Vaan se heittikin henkensä», lisäsi toinen.

Kuormasto oli jo lähtövalmis, kun Kenonen huomasi Antin tervapytyn kartanolla ja sanoi:

»Vielähän siellä on se Ihalaisen tervatölkki... Miks'ei sitä ole pantu kuormaan?»

»Kun se läikkyy», huusi yksi rahtilainen.

»Se on niin täysi, jotta läikkyy», selitti toinen. Kenonen kiivastui ja käski suutuksissaan:

»Viskatkaa sitte se kaivoon, niin eivät ainakaan rosvot varasta!»

Rahtilaiset täyttivät pyynnön nopeasti. Anna Liisa huomasi sen ja huusi hädissään lampaiden luota:

»Hyvä isä tokiinsa! Minkätähden ne viskasivat Ihalaisen tervatölkin kaivoon?»

»Kenonen käski tervaamaan veden, jotta se ei happane», viisastelivat rahtilaiset.

Mutta samassa komensi Kenonen joukkoa ja koko karavaani lähti liikkeelle. Kenonen huusi vielä jällelleen päin:

»Hyvärisen talossa lepuutetaan hevosia ja keitetään matkakahvit.»

* * * * *

Samaan aikaan lähestyi Hyvärisen taloa toinen kuormasto, kaupungista päin. Se oli Vatasen ja Kaisan kulkue. Etumaisen kuorman päällä, sängyn kannella, istui Vatanen Kaisan rinnalla, niin että jalat riippuivat hevosen lautasille. Seuraavan kuorman päällä loikoi Antti mahallaan.

Eräässä paikassa Hyvärisen talon tiepalstan kohdalla huusi Jussi hänelle:

»Tämähän se on sen Hyvärisen talon tievuitti?»

»Tämä.»

Jussi alkoi miettiä asiaa. Ei olisi tehnyt mieli Hyväristä suututtaa, mutta ei myöskään keksinyt miten selittää asia. Sitä aprikoidessaan tuli hän muistelleeksi koko tämän matkan vaihteita, kun ei alussa jaksanut tajuta, miten kaikki oli tapahtunut. Juotui mieleen Partanenkin. Hän surkutteli taas miestä, huutaen Antille:

»Mutta viisas mies Mulon Partanen on, kun osasi näet poliisiakin niin ovelasti jatkauttaa, että se uskoi ihan tosissaan siinä olleen poliisin härnäämisen tekeillä.»

»Viisas se oli!» sanoi hyvin totisena Antti, joka jo myös mietti matkaansa ja kotiin menoansa. Jussi oli ajatellut Partasta edelleenkin ja lohdutteli Antille huutaen:

»Mutta eivät ne uskalla Partastakaan ikäänsä putkassa pitää. Se on semmoisen talon isäntä Mulosta, että siinä pitää herrojen korvain tiliä laulaa, kun se yhden kerran suuttuu ja sanoa jyräyttää.»

»Eivät ne uskalla», myönsi toinen laiskasti.

Miehet saapuivat jo lähelle Hyvärisen tiehaaraa. Jussilla oli paha omatunto. Yhä hän vain ajatteli asian juurta. Sitä miettiessään muisti hän Antin vastaan tullessaan sanoneen hänelle olevansa menossa Hyväriseen, silloin kun hän sitten pyysi Antin samalla kysymään tyttöä. Nyt vasta huomasi hän kysyä Antilta:

»Ihalainen hoi?»

»No?»

»Kun minä en hoksannut kysyä silloin, mitä varten sinä Hyväriseen olit menossa.»

Nyt muisti Antti, että hän oli ollut menossa tulitikkuja lainaamaan. Hämmästyneenä huudahti hän:

»Perhana, kun minä ihan unohdin, että tulitikkujahan minun piti hakea Anna Liisalle.»

»Vai tulitikkuja!»

»Tuli.»

Sitten ajoivat he ääneti. Antti oli nyt hyvin mieltävä. Hän ajatteli Anna Liisan luo menoa, ja mitä hän nyt sanoisi. Niin saapuivat he Hyvärisen tiehaaraan, jossa Antin piti erota. Hän sanoi Jussille merkitsevästi:

»Ethän sinä Hyväriseen viitsi ajattaa kuormaasi?»

Jussi raapi hetken aikaa korvallistaan ja sanoi sitten:

»En... Mutta puhu sinä nyt siitä ... niinkuin sinä tiedät ... siitä 'tamman asiasta', ja sotke se koko roska!»

Antti lähti nousemaan taloon, mutta kujasten suussa alkoi loppua rohkeus. Hän pelkäsi, että Hyvärisessä syyttävät häntä koko jutusta. Mieli teki kiertää koko talo. Hän yritti jo kääntyä, mutta toiselta puolen taas ei ollut hyvä mennä kotiinkaan asiaansa toimittamatta. Hän aikoi jo valehdella Anna Liisalle, antaa omasta taskustaan tikut ja sanoa saaneensa ne Hyvärisestä, mutta kauhukseen hän huomasi, että hänellä ei ollutkaan tulitikkuja. Ei ollut siis muuta neuvoa kuin mennä taloon, tuli mikä tuli. Hän rohkaisi luontonsa ja lähti.

KAHDEKSASTOISTA LUKU

Kun Antti tuli Hyvärisen tupaan, kuului koko joukon suusta:

»Ihalainen!»

Antti istahti äänettömänä ja istui puhumatta pitkän ajan. Hyvärinen sanoi lopulta:

»Siinähan se on Ihalainen!»

Ihalainen ei vastannut. Hän luuli, että oli jo saapunut sana putkassa olosta. Enimmin kuitenkin painoi se Vatasen naimisia.

Kauvan mietittyään alkoi hän puhdistautua. Hän kysyi:

»Ei ole tainnut se Vatasen Jussi vielä palata Joilta? Ei ole tainnut teillä poiketa?»

Ei kukaan vastannut. Anttia painoi kuin suuri kivi. Hän yritti taas, sanoen:

»Se kun näet häivytti minut itsestään, raato, siellä Joilla, että minä en sitä löytänyt, vaikka poliisin

kanssa etsin monta päivää.»

»Panisit Anna Kaisa lehmien veden kiehumään!» lausui emäntä pitkän ajan kuluttua tyttärelleen. Ei kukaan näyttänyt kuuntelevan Antin puhetta, vaikka viimeinen tiedonanto jo alkoi vähän lepyttää väkeä. Antin tuli yhä vaikeampi olla. Taas hän yritti puhdistautua, sanoen: »Mutta tottapa sillä Vatasella olivat omat asiansa, kun se minut eksytti itsestään... Vasta eilen aamulla sain siitä kuulla...»

Talon väen uteliaisuus heräsi, mutta ei vielä kukaan hänelle puhunut. Hyvärinen vain sanoi emännälle:

»Jokohan sitä pitää huomenna lähteä myllyssä käymään...»

»Eikö tuota vielä liene jauhoja pyhän yli.»

Antti ihan hikosi. Hän jatkoi:

»Sehän se entinen Karhutar kuuluu saaneen sen Vatasen pauloihinsa vietellyksi ... se Makkosvainajan leski...»

»Vai on niitä jauhoja vielä pyhän yli!»

»On.»

Antti katsoi lattiaan ja lisäsi tovin kuluttua:

»Vasta tullessani kertoivat siitä Variksen mökillä, että se Vatanen on joutunut sen Makkosen lesken verkkoon.»

»Sen mustan lampaan saisitte, akat, keritä tänä päivänä, ja panna lampaiden alle pehkuja!» järjesteli Hyvärinen talon töitä. Antti mietti, miten lohduttaa talon väkeä Vatasen menettämisen johdosta. Keksittyään keinon hän lausui:

»Äksyluontoinen mieshän se on ollut akalleen tämän Vatasen isä.»

Talon väki oli yhä vaiti siitä asiasta. Emäntä juonitteli yksinään:

»Kattilankin ovat heittäneet illalla pesemättä... Syövät vain siinä ja makaavat, eivät pidä mistään huolta.»

»Ja rajuluontoinen mieshän se tämä Jussi Vatanen on itsekin... Ei sen akka kauppojaan kiittele.»

Emäntä meni käymään eteisessä. Sieltä palattuaan hän sanoi:

»No hyvin joutikin mennä Karhuttaren verkkoon semmoinen mies... Joillakin kuuluu tapelleen ja juoneen, ja kärriinkin vielä oli jäänyt viinalekkeri.»

»Ähä! Vai on se Vatanen juonutkin ja tapellut!... Sitähän minä jo ihmettelin, että eiköhän se Makkosen leski sitä viettele semmoiseenkin ilkeyteen», hämmästyti Antti.

Mutta kotvasen tupakoituaan ja ajateltuaan alkoi hän vähän puolustaa Jussiakin, sanoen:

»Vaikka kuka sitä tietää, vaikka olisi se Mulon Partanen tapellut ja sitten Vatasen panivat erehdyksessä putkaan... Sillä mikä niitä pimeässä erottaa!»

Mutta ei kukaan ottanut puhetta korviinsaakaan. Ukko Hyvärinen toisti emännän sanat, ikäänkuin itsekseen puhuen:

»Jouti... Jouti mennä Karhuttarelle, juoppolalli!»

»Jouti», murahti Antti, ja pitkän vaitiolon perästä hän lisäsi:

»Ei siitä semmoisesta miehestä olisi ollut Anna Kaisalle.»

»Voi minkälainen mustalaisjoukko on tullut!» huudahti silloin eräs lapsista, ja sen kuultuaan hyökkäsi koko lapsikarja ulos mustalaisia katsomaan. Antti istui vielä hetken ja hikosi. Viimein nousi hän ja oli jo ovensuussa menossa, kun toimitti siinä asiansa:

»Semmoista asiaahan minulla oikeastaan olisi ollut, että Anna Liisa lähetti pyytämään lainaksi tulitikkuja, kun sattuiivat loppumaan omat eikä ole nyt kirkonkylässäkään käyntiä.»

Kauvan sai hän odottaa vastausta. Viimein sanoi emäntä:

»Ka siinähän niitä on uuninranssilla. Ota siitä itse!«

Antti otti tulitikkulaatikon, pisti sen taskuunsa ja aikoi jo avata oven pois lähteäkseen.

* * * * *

Mutta silloin työnty ovesta sisään Antin verkapukuun puettu Tahvo Kenonen ja hänen perässään Anna Liisa, toiset vaimot ja kymmenen rahtilaista. Kenonen, joka ei ennättänyt huomata syrjään väistyvää Anttia, viskasi Antin rukkaset kädestään penkille ja tervehti talonväkeä reilusti, kerskatien:

»No nyt saat, ukko Hyvärinenkin, uskoa, että ei se Antti Ihalaisen leski kauvan leskenä ole, sillä sitä kun vain pappilassa käyttää höyrätetään, niin Kenosen akka siitä tuli, että naukasi... Pane pannu tulelle, Hyvärisen akka ja Anna Liisa!«

Koko joukko oli työntäytynyt tupaan... Ja nyt huomasiivat he jo Antinkin, joka imi piippuaan oven pielessä rahtilaisjoukon takana. Se oli ällistys! Ensi aluksi eivät tulijat voineet puhua, paitsi tyrmistynyt Kenonen kirosi ja sanoi:

»Voi taivaallinen! Ihalaisen syötävähän se on täällä!«

Seurasi sitte vaitiolo. Antti vain mulautti silmiänsä. Ilmassa oli ukkosta, oikeata Liperin ukkosta. Rahtilaiset asettuivat paikoilleen, kaikki istuen mikä missäkin kyynäspäät polviin nojaten, ja alkoivat imeksiä piippujaan hyvin merkitsevästi, ja uhkaavan rauhallista oli kaikki. Antti näki akkunasta kuormaston, ja kun Kenonen oli hänen vaatteissansa, arvasi hän jo asian lopunkin. Hän istahti penkille, nojautui polviinsa, katsoi lattiaan synkkänä ja poltti tupakkaa... Raskaan äänettömyyden keskeytti Kenonen sanoen hädissään:

»Lempoako sinä Ihalainen yhä elät, vaikka Pyhäselän pohjaan menit?«

Ei Antti vastannut. Kenonen tunsu polviensa vapisevan. Pitkän äänettömyyden kestäessä huokasi neuvotonna Kenonen:

»Voi sun hitto!«

»Ihalainenko se nyt on siinä«, sai jo Anna Liisakin sanotuksi, kuolemaisillaan pelkoon ja häpeään.

Mutta nyt alkoivat rahtilaisetkin valmistua. Yksi jo huomautti:

»Siinäpähän se Anna Liisan entinen Ihalainenkin on!«

»Siinä on«, myönsi toinen jurahtaen piippu suussa.

»Sanottiin näet tämän Ihalaisen kuolleen, mutta eihän se ollutkaan kuin tämän Antin sika vain, joka menetti henkensä«, selitti kolmas.

Nyt Antti jo sylkäsi pitkän vihaisen tupakkasylen. Kenonen siitä hätäytyi, mutta koetti Anttia pelotellessaan ylvästellä:

»Elä syleksi, Ihalainen, niin ylpeästi!... Elä syleksi, tahi tohtivat ne muutkin ruilauttaa!«

Ja taas tuli hiljaisuus. Antti mietti nyt sikansa kuolemaa, maahan katsoa murjottaen, ja sylkäsi vieläkin vihaisemmin. Kenonen jo sanoi Hyväriselle:

»Hyvärinen! Pidä sinä talossasi kuranssia, etteivät syrjäiset saa ihan iltikseen syleksiä ja vihoitella, tahi minä kun sylkäsen kanssa, niin yli tuvan pitää lentää!«

»Voi hyvä isä tokiinsa!« siunasi ja huokasi lopen hätäytynyt Anna Liisa.

Hyvärinen tuhisi vain vasuntekopuuhissaan, ikäänkuin ei mitään huomaisikaan. Lapset hälisivät hyvin vilkkaalla tuulella, ja Anna Kaisa oli kahden vaiheella. Nyt puhui taas eräs rahtilainen:

»Nämä Ihalaisen verkavaatteethan ne vain kapenivat.«

Antti muljautti Kenoseen alta kulmainsa ja Kenonen varotti:

»Elä muljauta, Ihalainen... Elä muljauta, kuule!«

Toinen rahtilainen jatkoi:

»Ka mikäpäsi siinä auttoi, kun vaatteet olivat väljät... Se näet tuo laiha miehen lihottaminen tulee niin kalliiksi, että ennen sitä sipaisee vaatteista liikaa pois.«

»Mutta tuleehan niistä vielä Ihalaisellekin sopivat, kun laihduttaa tätä Ihalaista», kuului eräästä sopesta.

»Eihän se erikoisempia rahoja maksa ... laihuus», tuli siihen verkalleen lisää. »Köyhänkin kannattaa olla laiha... Niin jotta kyllähän silloin niin varakkaan miehen kuin Ihalaisen kannattaa hoikistua sen verran, että mahtuu omiin housuihinsa.»

Nyt Antti jo vähän ähki. Kenonen huomautti silloin Hyväriselle:

»Hyvärinen! Se jo ähkii!... Pidä sinä isännyyttä talossasi!»

»Joutaapa hän ähkiä!» murahti Hyvärinen katsettaan vasun teosta nostamatta.

»No kaikkiin sitä on joutunutkin!» siunaili Maija Liisa.

Mutta eivät päästä rahtilaiset asiaa käsistään. Lattiaan katsoa virnottavat vakavasti, kyynäspäihinsä nojaavat, tupakoivat ja taas lohduttelevat, Anna Liisan itkiessä:

»Ja mitäpä tästä Ihalainenkaan suree, kun niin vähällä selvisi tuosta kuolemastaankin ... särvintä se tervahölkkinen kaivoon antoi, kun se sinne kaadettiin.»

»Niin... Mitäpä suremista siinä on, kun vielä voi mennä naimisiinkin tämän Kenosen lesken kanssa, niin saa entisen akkansakin.»

»Voihan se vielä mennä», murisi siihen taas joku ääni. Ihalainen puhalteli vihaa. Eräs puolusti Kenosta, kertoen:

»Ja ompelihan tämä Kenonen Anna Liisan paitaan pitsiäkin...»

»Ompelihan tämä Kenonen!» ylisti toinenkin murina.

Silloin julmistui Antti lopullisesti, katsoi Kenosta ja sanoi:

»Se soikoon! Kun isken tuolla pärehalolla kuonoosi, niin ei sinusta jää nimeäkään jällelle!»

»Hyvärinen! Hyvärinen hoi! Katso nyt, että talossasi on tulossa murhatekoja!» huusi Kenonen tuskissaan.

Mutta Kenonen ei ollut vielä lopettanut, kun Antti jo tarrasi häneen kiinni, alkoi mukiloida nyrkillään ja huusi:

»Anna pois ne vaatteet tahi pääsi halkaisen!»

»Auttakaa!... Se tappaa!... Ihalainen tappaa!» parkui Kenonen. Rahtilaiset katselivat pieksämistä rauhallisina, lapset juoksentelivat ympäri tupaa, vaimoväet itkivät ja Anna Liisa veti Ihalaistaan takin liepeestä, rukoillen:

»Ihalainen... Kuule, Ihalainen!... Elä nyt tapa tuota eto ketaletta, Ihalainen!»

»Kova se on tuo Ihalainen vainajanakin tappelemaan!» ärähti muuan rahtilainen.

»Kova!» murahti siihen toinen.

Viimein oli pieksäminen lopussa, sitte kun Anna Kaisa oli korvosta syytänyt vettä rynnistäjään korville ja emäntä hädissään nokisella uuniluudalla molempia sohinut.

* * * * *

Tarpeetonta on tässä kertoa asian lopullista selvittelyä, joka nyt tapahtui Hyvärisen tuvassa. Lapset ja rahtilaiset siinä näyttelivät hyvin huomattavaa osaa. Kaiken loppuksi riisui Kenonen yltään Ihalaisen Antin verkavaatteet ja seisoi alushoususillaan ja paitasillaan keskellä tupaa.

»Kehno! Enhän minä tästä talosta alasti minne pääse!» sähisi Kenonen.

»Jää taloon vävyksi!» nauroivat rahtilaiset, joiden viisaudella ja riemulla ei ollut nyt rajoja.

»Ka senkös täyteiseen minä tästä pääsen!» myönnytteli Kenonen, ja Anna Kaisan silmissä välähti toivorikas katse.

Ja kun pieksetty, onneton Kenonen seisoi siinä alusvaatteissaan, kävi emännän häntä sääli. Hän mietti asiaa pikkuisen aikaa ja arveli, että eipä se Anna Kaisakaan enää parempaa saa. Ja silloin hän jo pyysi

tytärtänsä:

»Hakisit nyt, Anna Kaisa, tuolle Kenoselle vaikka ne Hyvärisen housut ja nutun!»

Oitis totteli tytär, toi vaatteet ja sanoi niitä tarjotessaan kainosti:

»He, Tahvo, housut!»

Kenonen veti Hyvärisen suuret housut jalkaansa ja alkoi ylpeillä Ihalaiselle:

»Ähäh, Ihalainen!»

Antti vain murjotteli. Kenonen näytteli Hyvärisen leveitä housunlahkeita ja kerskasi:

»Näetkös, Ihalainen, että saa se Kenosen lainen mies vähän toisenlaisia akkoja kuin tuo sinun katkanasi on! Näetkö, että kaksikin Kenosta sopisi näihin housuihin!»

Ja lopultakin jäi Kenonen Hyvärisen taloon, seuraten rahtilaisten neuvoa. Hän meni kohta naimisiin Anna Kaisan kanssa. Avioliitto oli onnellinen ja hänen perillisensä elävät vieläkin Liperissä Kytkytmäen talossa.

* * * * *

Antti Ihalainen käännytti nyt kuormansa takaisin ja niin lähdettiin paluumatkalle. Anna Liisa ja Kanasen eukko ajoivat karjaa jälessä ja siunailivat joskus, mutta vielä useammin äkälivät elukoille.

Mutta Antti itse ajoi etumaisena, murjotti ääneti, kantoi vihaansa ja joskus suutuksissaan riuhtasi hevostaan ohjaksista äyhkäisten sille:

»Kuuletko sinä, senkin koni!»

Vihaansa hauteessaan hän yhä vain sydämistyi. Erään mäen päälle tultaessa hän jo karjasi kaikella voimallaan:

»Häh!»

Korpi vain kaikui ja Kanasen Maija Liisa siunasi:

»Hyvä isä siunatkoon sentään!»

Antin kärrit hyppäsivät kohona, kun ruuna pyyhälsi ruumisarkkusetäjänsä sivuitse. Siinä Antti taas karjasi Tohmajärven vallesmannin voimaa tapaillen:

»Hä-häh!»

»Suolensako se nyt ihan halkaisee kiljuessaan!» siunaili Maija Liisa, ja hätäytyneet Anna Liisa vihotteli lehmille:

»Senkin kantturat! Ette siinä kestäneet omassa läävässänne!... Tuosta saat patukkaa, sinäkin märe! Kolmevuotias hieho, etkä jo ikään poiji!... Menetkö siitä!»

Viimein saapuivat he kotiin. Ensi töikseen meni Ihalainen kaivolle, nosti kipolla vettä, ryyppäsi sitä ja ärjäsi:

»No voi vaivattavan Kenonen!»

Hän potkasi vihoissaan tyhjää tervapyttyä, niin että se lensi lautoina aidan yli. Sitte otti hän kirveen ja lähti sydämmystyneenä metsään halkoja hakkaamaan. Hän hakkasi nyt aivan uhalla, perko kirveellä miltei umpimähkään ja viimein myrtyi niin, että hakkasi haloiksi petäjän, jota oli ikänsä säästellyt omiksi ruumiskirstulaudoikseen. Hän hyökkäsi petäjän kimppuun raivoissaan, kuin olisi se ollut itse Kenonen, ja huusi sille äkäisenä:

»Siinäkö sinä törötät koko ikäsi ... eto kanttura!»

Ja sitte leipoi hän kirveellä petäjää, niin että lastut sinkoilivat. Ryskäen kaatui vankka hirsipuu ja Antti ilkkui sille kostonhimoisena:

»Ähäh!... Häh!» karjasi hän vielä lopuksi ja iski kirveellä petäjän tyveen, niin että se upposi puuhun silmää myöten. Sitte alkoi hän taas hakata leipoa. Hän hakkasi kuin kaskea.

Yöpimeään viipyi hän metsässä. Sillä välin olivat emännät kantaneet tavarat taloon, haukkuneet Ville

Huttusta ja Kukkosta, riidelleet keskenään ja lämmittäneet suutuksissaan saunan. Antti palasi, söi illallisen ihan ääneti ja lähti saunaan.

Ja nyt kylpi hän uhallalla, näyttääksensä aivan... Hän pieksi vihtansa ihan lopuksi, ja kun ei ollut enää jällellä muuta kuin tynkä, paiskasi hän senkin seinään ja ärjäsi täyttä voimaa:

»Perhana!»

Sitte istui hän löylyssä kotvasen äkeissänsä. Ja taas muistui mieleen kaivovesi. Hän otti korvosta vettä kippoon, haisteli sitä ensin, ryyppäsi ja tunsi tervan maun. Silloin hän taas vannoi, ärjyen:

»Voi sen täyteen Kenonen! Luut minä sinulta vielä survon poroksi!»

Hän sieppasi kipon, paiskasi sen seinään säpäleiksi ja alkoi istua murjottaa.

Hän kylpi aamupuolelle yötä. Viimein väsyi hän, nouti olkia närtteestä ja painautui lauteille nukkumaan, uhitellen:

»Uhallakin nukun! Nukun että mahan pitää haleta!»

* * * * *

Huomenna alkoi elämä mennä murjottaa menojaan, sillä kylpy oli Anttia vähän lauhduttanut. Mutta kun hän aamutuimaansa ryyppäsi vettä kaivosta, maistaaksensa sen makua, raivostui hän taas, karjasi ja potkasi kaivon kantta. Päivällä, kun hän taaskin maistoi vettä, ei hän siitä enää raivostunut kaivon kannelle, mutta viskasi vain veden kaivolla töllistelevän vasikan niskaan ja ärähti:

»Siinäkö töllistelet ja yniset, kuvatus!»

Sitte lähti hän talliin. Siellä haisi koko talli rankilta, kun Kenonen oli sen kaatanut tallin lautapermanton. Kiukuissaan sieppasi hän silloin apehangon, viskasi sen nurkkaan ja ärjäsi:

»Sekin Vatasen syötävä! Sitäkö senkin piti vastaan tulla ja vietellä mustalaisalmatkoilleen!»

Ja siitä suuttui hän jo ruunallensakin ja ärjäsi sille: »Elä katsoa töllötä siinä, tahi valjastan reen eteen ja panen semmoisen kuorman kiviä, jotta se ei paikalta tikahda!»

Vihoissaan lähti hän tallista ja katseli muuton jälkiä karjapihalla. Liisteetkin oli siinä säretyt. Silloin hän taas raivostui Vataselle:

»Voi lemmon Vatanen! Sen syyhän tämä on kaikki!»

Hän huomasi tyhjän rankkitiinun ja silloin yltyi viha:

»Sinun naimavimmastasihan tämä johtui!... Olisit siinä akattakin välttänyt! Vanha kahmu!»

Raivoissaan sieppasi hän tadikon ja löi sen varren poikki tallin nurkkaan. Sitte vimmastui hän taas Vataselle:

»Sekin ruumiskirstupetäjä piti vielä sinun naimisesi tähden hakata...»

Ja silloin hän lähti katsomaan petäjänsä. Se kelletti nyt maassa pitkällänsä. Ihalainen alkoi harmitella:

»Semmoinen petäjä, ja siihen piti mennä! Kun olisi vaikka onneksi sen kovertanut, niin olisi voinut kuoltuaan siinä mötköttää kuin hevosen soimessa!»

Paljo surua oli ensi aikoina talossa. Aviopuolisoiden väli ei ollut sydämellinen ja Anna Liisa aina pelkäsi Antin vedenjuontia. Hän aina pitikin maitokuppia pöydällä valmiina Ihalaisen janon varalta ja itseksensä hän juonitteli Kenoselle:

»Kun se ei olisi edes tuota kaivoa tervannut!... Ja mikä sen tähän viskasikin koko ketaleen!»

Niin elivät he ja kärsivät. Kumpikaan ei puhunut toisellensa sanaakaan. Antti joskus päivisin ärjäsi Tohmajärven vallesmannin äänellä ja kylpi iltasin kovasti.

Mutta viimein rupesi moinen äänettömyys painostamaan Anttia ja hän mietti ja hautoi miten alottaa puhe Anna Liisan kanssa. Kaksi päivää hautoi hän sitä alkua, mutta ei vain tahtonut paha luonto ja sisu antaa niin paljoa myöten, että olisi puheen alun löytänyt.

Mutta kolmantena päivänä hän jo pääsi alkuun. Pari tuntia piippu suussa ääneti istuttuansa ja aina

varkain Anna Liisaan katsahtaa muljautettuansa alkoi hänessä sisu pehmetä, kun Anna Liisa näytti rukkinsa ääressä surulliselta. Hän syleksi, miettien, ja jo tokaisi hän murahtaen:

»Löysihän se Jussi Vatanen porsaansa sieltä Joilta.»

Anna Liisa riemastui. Hän keskeytti oitis kehruunsa ja huudahti:

»Ähääh!... Vai porsaansa löysi!»

»Porsaansa!» murahti Antti syläistessään, ja paikalla riensi Anna Liisa kahvia keittämään.

Mutta siihen oli taas puhe loppua. Vasta kun Anna Liisa oli kaatanut kahvia kuppiin, lähti Antilta jatko. Pöydän luo vääntäytyessään hän silloin lisäsi:

»Ja senhän se otti akaksensakin sen entisen Makkosen akan.»

»Ähääh!... Senkö Kaisa Karhuttaren?» hämmästytti Anna Liisa ikäänkuin Antin mieliksi.

»Sen», urahti toinen kahvia hörpäistessään, ja Anna Liisa siunasi:

»Ähäh sitä Vatasta näet!»

Näin päästiin sovinnollisen elämän alkuun. Antti pani uuden tupakan ja ryhtyi vannehtimaan laudoiksi potkaisemaansa tervatölkkiä, muristen työnsä lomasta:

»Ja siitähän se porsaasta johtuikin Vatanen siihen Makkosen akkaan.»

»Vai siitä se!» ihmetteli Anna Liisa, ja vähä vähältään alkoi puhe mennä jurnutella.

Niin alkoivat parata vanhat arvet. Kaivovesikin oli jo puhdistunut. Illallista syödessään alotti Anna Liisa puhelun ilmottaen:

»Johan se Malisenkin akka kuuluu saaneen pieniä.»

Antti ei virkkanut siihen mitään, mutta oli hyvillään, kun sopu alkoi noin rakentua. Syötyä he jo lähtivät yhdessä saunaan ja vasta siellä jatkoi Antti äskeistä keskustelua Malisen eukosta. Lauteille noustuaan hän ilmotti:

»Ja johan se tällä viikolla porsii sekin Vatasen sika!»

»Sekö imisä sika?» tarttui Anna Liisa kiireellä sovinnon tekoa jatkamaan. Antti:

»Se musta emäsikahan se kuuluu porsivan.»

»Ähääh!» riemastui Anna Liisa, löi löylyä, ja alkoi kylpeä repsutella.

Sovinto oli nyt lopullinen. Jussi Vatasen sika sattui vielä porsimaan onnellisesti jo viikon kuluttua ja Jussi antoi Antille ilmaiseksi puolet porsaista. Siten tuli sian hinta korvatuksi. Verkavaatteet olivat piloilla, mutta nekin korjasi myöhemmin Kenonen ilman palkkaa, ja Vatanen antoi hänelle vielä Makkosvainajan verkahousut. Uuteen rankkiin antoi hän myös myllymatkallaan kolme kappaa ruista, ja kohta vaahtosi rankkitiinu taas ennallaan. Porsaita tuodessaan oli Jussi myös autellut Anttia, niin että tämä sai säretyksi ruumisarkkulaudat siitä suuresta petäjästä. Ne kuivuivat nyt riihessä, ja Ihalainen oli luvannut niistä toiset puolet Vataselle.

Nyt tällä myllymatkallaan istui Jussi Antin luona ja he muistelivat matkojaan. Siinä heidän puhellessaan sattui mieleen juontumaan matkan syyt ja seuraukset.

Polviensa varaan kumartuneena, piippuaan imien, arveli Jussi Vatanen:

»Ei suinkaan sillä Partasella ole mikä hätä pehmeillä pehkuilla nukkuessa?»

»Mikäs hätä sillä on ... pehmeiksi maatuilla olilla», lohduttautui Anttikin. He vaikenivat taas kauvan ja miettivät asiaa. Viimein sanoi Jussi:

»Vai tulitikkuja hakemaan sinä olit Hyvärilään menossa?»

»Tuli...»

Ja nyt muisti Antti, että häneltä olivat unehtuneet Hyvärisestä haetut tikut taskuun, Anna Liisalle antamatta. Oitis etsi hän silloin tulitikkulaatikon taskustaan ja antoi sen Anna Liisalle, joka ratkoi pitsiä

pois paitansa helmasta. Laatikkaa hänen helmaansa viskatessaan sanoi Antti:

»Tuossa on nyt se Hyvärisen tulitikkulaatikkokin, jota hakemaan silloin käskit... On unohtunutkin nutun taskuun koko Joilla käyntiajaksi... Ilmankos se taskua painoi.»

Anna Liisa avasi laatikon ja sanoi hämmästyksissään:

»Ja tuon takiako se teki semmoisen asian?... No on sitä Ihalainen kerrakseen. Teki asian yhdestä tikusta.»

Ja todellakin hän huomasi itsekin nyt, että oli ottanut Hyvärisen uunin korvalta vaillinaisen laatikon: Siinä oli yksi ainoa, jo raapaistu, rikitön tulitikku.

Jussi Vatanen raapi korvallistaan ja ihmetteli Antille:

»Kaikkea sitä tässä ajallisessa elämässä tikustakin heruu, kun se oikeen lypsämään rupeaa, minkä nyt tämäkin Join matka mutkinensa ja näine Makkosen leskinensä ja muine kapeinensa, Kenosen akoittumisinensa ja kaikkienensa!»

End of Project Gutenberg's Tulitikkuja lainaamassa, by Maiju Lassila

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TULITIKKUJA LAINAAMASSA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the

individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™

License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will

remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.